

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Maja Velič

**Zunanjepolitični interesi držav opazovalk v Svetu Evrope,
primer Združenih držav Amerike**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Maja Velič

Mentorica: izr. prof. dr. Ana Bojinović Fenko

**Zunanjepolitični interesi držav opazovalk v Svetu Evrope,
primer Združenih držav Amerike**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

In memoriam moji mami Nadi Velič (1953 – 2015)

Zahvala

Iskreno se zahvaljujem mentorici,izr. prof. dr. Ani Bojinović Fenko, ki mi je že ob prvi postavitvi koncepta magistrske naloge prisluhnila z navdušeno zavzetostjo ter mi ob pripravi dela podala koristne nasvete, usmeritve in strokovne pripombe.

Merci Blaž, Žan Mark in Tim Patrik – za vso podporo, razumevanje in motivacijo!

Hvala očetu in teti Bebi, ki sta me naučila verjeti, da je znanje (mehka) moč.

Hvaležna sem tudi vsem intervjuirancem za njihov čas in nesebično delitev informacij.

Zunanjepolitični interesi držav opazovalk v Svetu Evrope, primer Združenih držav Amerike (povzetek)

Svet Evrope je najstarejša panevropska mednarodna organizacija, ki temelji na zavezah k spoštovanju človekovih pravic, demokracije in pravne države. Danes šteje 47 držav članic, a sodeluje tudi z drugimi državami, več kot 45 držav nečlanic je članic ene ali več konvencij, razširjenih ali delnih sporazumov v okviru Sveta Evrope. Poseben status imajo države opazovalke v Odboru ministrov Sveta Evrope: Japonska, Kanada, Mehika, Sveti sedež ter Združene države Amerike (ZDA). Eden glavnih kriterijev za pridobitev statusa opazovalk je delitev enakih vrednot in načel, kot jih ima Svet Evrope. Iz tega razloga je v nalogi proučevan vidik mehke moči držav opazovalk, kajti eden pomembnih virov mehke moči so prav vrednote, pa tudi zunanja politika. Glavna raziskovalna teza je, da zunanjepolitični interesi držav opazovalk v Svetu Evrope stremijo k večanju njihove mehke moči v državah članic Sveta Evrope.

Naloga je razdeljena na teoretski del, kjer so opredeljeni status držav opazovalk v mednarodnih organizacijah, zunanjepolitični interes držav in mehka moč držav, ter empiričen del, kjer so analizirani in primerjani mehka moč treh izbranih držav opazovalk (Japonske, Kanade in ZDA) in njihovi zunanjepolitični interesi v Svetu Evrope. V poglavju, ki je v celoti posvečeno ZDA, je prikazana zgodovinska analiza povezovanja ZDA s Svetom Evrope ter preverjanje tez glede posameznih kategorij mehke moči in načinu njihovega prevladujočega delovanja v Svetu Evrope.

Ugotovitve prikazujejo, da je sodelovanje izbranih držav opazovalk različno intenzivno in precej pragmatično ter vezano na njihove zunanjepolitične interese. To se po eni strani kaže v tem, da želijo biti opazovalke članice le pri tistih sporazumih in formacijah Sveta Evrope, ki sovpadajo z njihovimi interesi; po drugi strani pa večajo svojo mehko moč kot vpliv v državah članicah Sveta Evrope iz vzhodne in jugovzhodne Evrope, kar odraža sponzoriranje projektov v teh državah.

ZDA so formalno opazovalka v Svetu Evrope dvajset let, vendar so svojo mehko moč na območju Sveta Evrope izkoriščale še pred njegovim uradnim nastankom; v letih po drugi svetovni vojni so bile to predvsem zahodne države (kot takratne edine članice), po padcu berlinskega zidu so v Svet Evrope pristopile prav zaradi posebnega interesa pri večanju vpliva v takratnih tranzicijskih državah. Polje večjega interesa in vpliva se je danes premaknilo še bolj na vzhod Evrope. Njihov prevladujoč način delovanja sledi logiki posledic. Kljub kriteriju enakih vrednot s Svetom Evrope (za status opazovalke) in očitnemu razhajanju glede vprašanja smrtne kazni ter rednim kritikam in poskusom vplivanja Sveta Evrope na uvedbo moratorija v ZDA, se z ohranjanjem statusa opazovalke odraža njihova mehka moč kot navzočnost.

Dodana vrednost naloge je raziskava, ki ne temelji le na analizi primarnih in sekundarnih virov, temveč je velik del podatkov zbran na podlagi poglobljenih intervjujev ter izpolnjenih vprašalnikov odprtega tipa z relevantnimi deležniki. Prispevek k politološki znanosti predstavlja do sedaj še ne podrobno raziskano celovito področje odnosov med Svetom Evrope in državami opazovalkami.

Ključne besede: Svet Evrope, države opazovalke, zunanjepolitični interesi, mehka moč, ZDA

Foreign policy interests of the observer states in the Council of Europe, case study of the United States of America (abstract)

The Council of Europe is the oldest pan-European international organization, which is founded on the commitments to respect human rights, democracy and the rule of law. Today, it has 47 Member States, but it also cooperates with other countries; more than 45 Non-member States are parties to one or more conventions, enlarged or partial agreements within the framework of the Council of Europe. The special status of the Observer state to the Committee of Ministers of the Council of Europe have the following countries: Canada, Holy See, Japan, Mexico and the United States of America (USA). One of the main criteria to obtain observer status is sharing the same values and principles as the Council of Europe. For this reason this paper is focused to the study of the soft power of the observer states. The main thesis is that the foreign policy interests of the observer states of the Council aim to increase their soft power in the Member States of the Council of Europe.

The paper is divided into a theoretical part, where definitions of the observer status in international organizations, foreign policy interests and the soft power are elaborated; and empirical part, where analysis and comparison of the soft power of the three selected observer states (Canada, Japan and USA) and their foreign policy interests in the Council of Europe are presented. The chapter fully dedicated to the USA explains a historical analysis of the integration of the USA with the Council of Europe and the verification of the thesis regarding certain categories of soft power and its dominant way of functioning in the Council of Europe. The findings show that the participation of selected observer states is at different intensity level, rather pragmatic and connected to their foreign policy interests. On the one hand, this is reflected in the fact that they want to be a party only in those conventions and member in those formations of the Council of Europe, which coincide with their interests. On the other hand, they are strengthening their soft power as influence in the Member States of the Council of Europe of the Eastern and Southeastern Europe by sponsorship of various projects in these countries.

USA is formally an observer in the Council of Europe for twenty years, but its soft power in the area of the Council of Europe exploited even before its official formation. After the fall of the Berlin Wall, the USA joined the Council of Europe because of their particular interest in strengthening co-operation with a view to increasing stabilisation in then transition countries. Today, U.S. interests have shifted even further to the Eastern part of Europe. Their dominant way of functioning follows the logic of consequentiality.

U.S. soft power as presence is reflected by maintaining observer status despite the observer status benchmark of having equal values of the Council of Europe and the apparent divergence on the issue of the death penalty. Latter is regularly criticised by the Council of Europe.

The added value of the Masters' thesis is a survey that is based not only on the analysis of primary and secondary sources, but at large scale it also derives from data collected in the in-depth interviews and questionnaires. The key contribution to the political science is detailed and comprehensive examination of the relationship between the Council of Europe and observer states.

Key words: Council of Europe, observer states, foreign policy interests, soft power, USA

KAZALO VSEBINE

1	UVOD	7
2	METODOLOŠKI OKVIR.....	11
2.1	Oprelitev problema in ciljev raziskovanja	11
2.2	Oprelitev raziskovalnih tez in metodologije proučevanja	12
2.3	Omejitve raziskave	15
3	POJMOVNO-TEORETIČNA IZHODIŠČA	16
3.1	Oprelitev statusa držav opazovalk v mednarodnih organizacijah.....	16
3.2	Oprelitev zunanjepolitičnih interesov držav	20
3.3	Oprelitev mehke moči držav	25
3.3.1	Mehka moč kot zmogljivost.....	29
3.3.2	Mehka moč kot navzočnost.....	30
3.3.3	Mehka moč kot vpliv.....	32
4	MEHKA MOČ IZBRANIH DRŽAV OPAZOVALK.....	35
5	ZUNANJEPOLITIČNI INTERESI DRŽAV OPAZOVALK V SVETU EVROPE.....	39
5.1	Analiza zunanjepolitičnih interesov izbranih držav opazovalk	39
5.2	Pomen Sveta Evrope za njegove države opazovalke	49
6	POMEN SVETA EVROPE ZA ZDRUŽENE DRŽAVE AMERIKE.....	58
6.1	Zgodovinska analiza zunanjepolitičnih interesov za povezovanje Združenih držav Amerike s Svetom Evrope	58
6.2	Izvajanje mehke moči Združenih držav Amerike v Svetu Evrope.....	64
6.2.1	Krepitev mehke moči Združenih držav Amerike kot navzočnosti	65
6.2.2	Krepitev mehke moči Združenih držav Amerike kot vpliva.....	70
7	ZAKLJUČEK.....	75
8	LITERATURA.....	81
	PRILOGA: Statutarna resolucija Odbora ministrov št. (93) 26 o statusu opazovalk.....	99

1 UVOD

Svet Evrope je najstarejša panevropska mednarodna organizacija, ki temelji na zavezah k spoštovanju človekovih pravic, demokracije in pravne države. Ustanovljen je bil 5. maja 1949 z Londonskim sporazumom s strani desetih držav.¹ Pristojnost delovanja po njegovem statutu zajema praktično vsa možna področja sodelovanja (z izjemo vprašanj, ki se nanašajo na obrambo držav), vendar so zaradi že močnejših in obstoječih sodelovanj na področju gospodarstva,² njegova osrednja dejavnost postale človekove pravice, pravno sodelovanje, kulturno, znanstveno sodelovanje, socialne zadeve kot tudi sodelovanje v okviru regionalnih in lokalnih oblasti. Za svoje največje dosežke izpostavlja napore pri ukinitvi smrtne kazni, boju proti diskriminaciji in rasizmu, zaščiti otrokovih pravic in narodnih manjšin, zagovarjanju svobode govora, enakopravnosti spolov in kulturne raznolikosti, izobraževanju o človekovih pravicah in demokraciji, skrb za kvalitetno medicino in zdravje (Svet Evrope 2016a), prav tako pa je kot eden največjih uspehov pripoznana Evropska konvencija za človekove pravice,³ ki je uveljavila sodni sistem za varovanje pravic in svoboščin za več kot 820 milijonov evropskih državljanov. Danes Svet Evrope šteje 47 držav članic oziroma vse države na evropski celini (z izjemo Belorusije⁴ in Kosova⁵) vključno z Rusko federacijo in Turčijo. Statut Sveta Evrope določa dva osnovna kriterija za članstvo: geografskega (država mora biti del Evrope) in političnega (sprejemanje demokratičnih idealov in spoštovanje človekovih pravic). Pred padcem berlinskega zidu geografski kriterij ni bil sporen,⁶ po letu

¹ Belgija, Danska, Francija, Irska, Italija, Luksemburg, Nizozemska, Norveška, Švedska, Združeno kraljestvo (Svet Evrope 2016a).

² Leta 1948, torej leto pred Londonskim sporazumom, je bila ustanovljena Organizacija za evropsko gospodarsko sodelovanje, ki se je leta 1961 preoblikovala v Organizacijo za ekonomsko sodelovanje in razvoj (OECD).

³ Celotno ime konvencije je Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, vendar se je v praksi uveljavil krajši izraz - Evropska konvencija o človekovih pravicah; podpisana v Rimu 4. 11. 1950, začela veljati 1953.

⁴ Belorusija je sicer v začetku 90. let 20. stoletja zaprosila za članstvo, vendar je zaradi političnih razmer v državi kot tudi uzakonjene smrtne kazni še precej daleč od članstva. Svet Evrope si sicer prizadeva, da bi bilo območje te organizacije celovito povezano oziroma brez t. i. belih lis na zemljevidu Evrope, seveda pa je za članstvo neobhoden pogoj, da so doseženi minimalni standardi Sveta Evrope. Konec februarja 2016 je Odbor ministrov Sveta Evrope sprejel deklaracijo proti smrtni kazni v Belorusiji, v kateri je pozval Belorusijo, naj tudi v kontekstu namena postati članica Sveta Evrope, že druge izrečene smrtne kazni v letu 2016 ne izvrši (Deklaracija Odbora ministrov Sveta Evrope o smrtni kazni v Belorusiji – *Declaration by the Committee of Ministers on the death penalty in Belarus*. 2016. Sprejeta 24. februarja.).

⁵ Kosovo kot relativno mlada država brez mednarodnega priznanja s strani približno polovice držav mednarodne skupnosti se trudi za pristop k članstvu v Svetu Evrope, vendar zaenkrat zaradi nasprotovanja Srbije in Ruske federacije še nima statusa kandidatke, je pa Svet Evrope v Prištini vzpostavil svoj urad.

⁶ Izjema je bilo vprašanje, ali je Turčija, katere 79 odstotkov leži na drugi strani ožine Bospor, tudi evropska država (Benoît-Rohmer in Klebes 2006, 47), vendar se Turčija smatra skorajda za ustanovno članico Sveta

1989 pa se je vprašanje širitve prepletalo z vprašanjem stopnje razvoja demokracij v državah, ki so želele pristopiti. Za merilo določanja evropskosti je bila predlagana celo definicija, utemeljena na evropski civilizaciji, po kateri bi teoretično odprli vrata neevropskim državam z visokim deležem prebivalstva evropskega porekla, kot so na primer Združene države Amerike, Avstralija, Kanada in Nova Zelandija (Benoît-Rohmer in Klebes 2006, 47).

Glavne formacije Sveta Evrope so Odbor ministrov Sveta Evrope, Parlamentarna skupščina Sveta Evrope, Evropsko sodišče za človekove pravice,⁷ Kongres lokalnih in regionalnih oblasti, Sekretariat Sveta Evrope, ki ga vodi generalni sekretar Sveta Evrope; posebno (precej neodvisno) funkcijo pa ima Komisar za človekove pravice. Svet Evrope ima pomembno vlogo pri oblikovanju skupne evropske zakonodaje na vseh področjih njegovega delovanja. V slabih 70 letih je bilo tako sprejetih preko 200 konvencij in sporazumov, v okviru katerih so vzpostavljeni redni politični in pravni nadzorni mehanizmi implementacije dogovorov. Svet Evrope sodeluje tudi z drugimi državami, več kot 45 držav nečlanic je članic ene ali več konvencij, razširjenih ali delnih sporazumov. Tako konvencije in delni sporazumi kot tudi odločitve Evropskega sodišča za človekove pravice so pomembni za postavljanje določenih standardov, h katerim naj bi stremele tako države članice kot nečlanice, ki si želijo sodelovanja s Svetom Evrope. Pomen Sveta Evrope se torej kaže v njegovi dolgi tradiciji, kot tudi na tem, da tudi v času ekonomske krize, boja proti terorizmu ali migracijskega toka ne 'popušča' z doseženimi standardi človekovih pravic. Novi predlagani pravni okviri morajo biti umeščeni in uravnoteženi v sistemu spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter v skladu z načelom sorazmernosti glede poseganja v človekove pravice. Samorazlagalen podatek regionalnega in globalnega pomena je tudi, da Evropska unija in Univerzalni periodični pregled (UPR)⁸ črpata podatke, ki jih zbira Svet Evrope, in na podlagi teh ocenjujeta države članice.⁹ »To prepoznavajo tudi države opazovalke« (Vogl 2016). Naloga

Evrope, saj je pristopila k tej organizaciji le nekaj mesecev po Londonskem sporazumu (Benoît-Rohmer in Klebes 2006, 206).

⁷ Evropsko sodišče za človekove pravice strogo gledano ni del Sveta Evrope, saj je konvencija, na kateri temelji, ločena od statuta Sveta. /.../ So pa že nekateri udeleženci Haaškega kongresa leta 1948 menili, da bi morala biti listina človekovih pravic sestavni del statuta, s čimer bi poudarili njen »ustavni« značaj. Vendar za tako rešitev čas še ni bil zrel, saj so jo številne države doživljale kot grožnjo svoji suverenosti (Benoît-Rohmer in Klebes 2006, 20). Pravzaprav verjetno čas še dolgo ne bo na strani te ideje, kar ponazorim s primeroma, ki se nanašata na pomembni članici Sveta Evrope: 1. Združeno kraljestvo že več kot deset let zavrača izvršitev pomembne sodbe tega sodišča (*Hirst proti Združenemu kraljestvu (št. 2)*), ki se nanaša na volilno pravico zapornikov (sodba z dne 6. 10. 2005), 2. Ruska дума je konec leta 2015 sprejela zakon, ki določa, da bo Rusija spoštovala sodbe Evropskega sodišča le, če bodo skladna z rusko ustavo (BBC 2015).

⁸ UPR je mehanizem Sveta OZN (Organizacije Združenih narodov) za človekove pravice.

⁹ Na primer zelo aktualni so podatki Komisije Sveta Evrope za učinkovitost v pravosodju, ki vsaki dve leti na podlagi temeljitih vprašalnikov ocenjuje različne vidike pravosodnih sistemov držav članic.

se izmed vseh nečlanic, ki sodelujejo s Svetom Evrope, posveča državam opazovalkam, ki imajo poseben status in s tem dodatne pravice ter dolžnosti.

Odnosi Sveta Evrope z državami opazovalkami so se začeli leta 1957 in sicer najprej v okviru sodelovanja Parlamentarne skupščine Sveta Evrope, leta 1970 pa tudi v okviru Odbora ministrov Sveta Evrope. Poseben status opazovalke najvišjega organa odločanja Odbora ministrov Sveta Evrope¹⁰ imajo Sveti sedež (od leta 1970), Združene države Amerike (ZDA), Kanada, Japonska (vse od leta 1996) ter Mehika (od leta 1999) (Svet Evrope 2016b). Odnosi z državami opazovalkami pokrivajo skoraj ves spekter delovanja Sveta Evrope. Prek teh stikov poteka obojestransko koristna izmenjava izkušenj in dobrih praks zlasti pri dejavnostih v medvladnem sektorju. Sodelovanje z državami opazovalkami predstavlja dragoceno priložnost širšega dosega Sveta Evrope in s tem prispeva k širjenju vpliva svojih standardov in aktivnosti (Svet Evrope 2016a). Parlamentarna skupščina Sveta Evrope poudarja, da je treba odnose z opazovalkami še bolj okrepiti in tudi njih naslavlja, da se aktivneje vključijo v politični dialog tako na medvladni kot parlamentarni ravni kot tudi podpišejo in ratificirajo čim več konvencij Sveta Evrope, ki so odprte za podpis tudi nečlanicam (Priporočilo Parlamentarne skupščine Sveta Evrope 2006).¹¹ Slednje priporočilo je bilo tudi spodbuda, da je bilo s Sklepom Odbora ministrskih namestnikov (2006)¹² odločeno, da od septembra 2006 države opazovalke lahko *in camera* sodelujejo tudi na rednih sestankih Odbora namestnikov ministrov z izjemo tistih zasedanj, kjer se nadzira izvrševanje sodb Evropskega sodišča za človekove pravice.

Naloga se osredotoča na širši spekter sodelovanja izbranih treh držav opazovalk (ZDA, Japonske in Kanade) oziroma njihovih interesov v Svetu Evrope, največji poudarek je dan ZDA. ZDA so podpisnica šestih konvencij Sveta Evrope (vendar so ratificirale le tri), članica enega delnega sporazuma in dveh razširjenih. Verjetno tudi ni boljšega primera, kot so ZDA, kadar govorimo o zunanji politiki »kot sredstvih, s katerimi se izraža bistvo države navzven« (Benko 1997, 221). Vendar, kadar država nastopa v mednarodni skupnosti, mora upoštevati

¹⁰ Tovrstnega statusa ne smemo enačiti s statusom države opazovalke v Parlamentarni skupščini Sveta Evrope (posvetovalno telo, ki ga sestavljajo predstavniki nacionalnih parlamentov). Tak status imajo Izrael, Kanada in Mehika.

¹¹ Priporočilo Parlamentarne skupščine Sveta Evrope o zunanjih odnosih Sveta Evrope št. 1753 (2006) - *Parliamentary Assembly Recommendation 1753 (2006) on External Relations of the Council of Europe*. 2006. Sprejeto 26. junija.

¹² Sklep Odbora ministrskih namestnikov Sveta Evrope glede povabila državam opazovalkam k udeležbi na rednih sestankih Odbora namestnikov ministrov – *Invitation to observer states to participate in the regular meetings of the Ministers' Deputies; Decisions, The Deputies*. 2006. Sprejet 12. julija.

interese drugih akterjev oziroma pri tem kaže moč navzven, torej v odnosu do drugega objekta, v tem primeru ZDA do Sveta Evrope. Ker Svet Evrope temelji na sodelovanju na področju človekovih pravic, ne ukvarja pa se na primer z obrambnim sodelovanjem, se zdi logično, da so interesi ZDA v tej organizaciji predvsem usmerjeni v osrednje področje delovanja te organizacije. Vendar pa so uradna zunanjepolitična stališča na eni strani pokazala, da temu ni vedno tako tudi, kadar govorimo o dejanskem delovanju ZDA v Svetu Evrope.

Interese držav bom proučevala v kontekstu teorij mednarodnih odnosov, kjer je predmet proučevanja država in njeno delovanje v mednarodni skupnosti. V okviru politološkega pristopa, kjer je eden temeljnih predmetov proučevanja moč, bo poudarek dan proučevanju t. i. mehke moči predvsem v liberalistični in konstruktivistični teoriji (realizem se zdi bolj dovzeten za opredelitev t. i. trde moči, konstruktivizem pa t. i. mehke moči). Še posebej konstruktivistični pristop poudarja identitetno zavezanost k mednarodnim normam (Bojinović Fenko 2014, 8), kar lahko v primeru te naloge impliciramo na podoben sistem vrednot med ZDA in Svetom Evrope. V Resoluciji Odbora ministrov (95) 37 o statusu države opazovalke za ZDA v Svetu Evrope (1995)¹³ je zapisana prav ta delitev skupnih idealov.¹⁴ Relativno kratka deklaracija glede izpolnjevanja kriterijev za status opazovalca (Svet Evrope 2016d) pa ne pozabi eksplicitno omeniti tudi možnosti financiranja, ki jo imajo države opazovalke pri delovanju Sveta Evrope. Poleg tega, da se plačujejo članarine za delne sporazume ali sklade, kjer so članice, je dobrodošel tudi njihov finančni prispevek za izvedbo programov in drugih aktivnosti Sveta Evrope. Skupni znesek prostovoljnih prispevkov držav opazovalk je v letu 2014 znašal dobrih 840.000 EUR, v letu 2015 pa dobrih 455.000 EUR. V nadaljevanju bo podrobneje opisan namen in razdelitev teh sredstev.

¹³ Resolucija Odbora ministrov (95) 37 o statusu države opazovalke za Združene države Amerike v Svetu Evrope – *Resolution (95) 37 on Observer Status for the United States of America with the Council of Europe*. 1995. Sprejeta 7. decembra.

¹⁴ »Upoštevajoč, da ZDA delijo enake ideale in vrednote, kot jih ima Svet Evrope.« Resolucija Odbora ministrov (95) 37 o statusu države opazovalke za Združene države Amerike v Svetu Evrope – *Resolution (95) 37 on Observer Status for the United States of America with the Council of Europe*. 1995. Sprejeta 7. decembra.

2 METODOLOŠKI OKVIR

2.1 Opredelitev problema in ciljev raziskovanja

Glavna kriterija za pridobitev statusa opazovalk sta delitev enakih vrednot in načel, kot jih ima Svet Evrope, ter seveda težnja po sodelovanju, kar poudarja tudi Statutarna resolucija (93) 26 o statusu držav opazovalk (1993).¹⁵ Prav ta vidik t. i. mehke moči (*soft power*), kot jo imenuje njen utemeljitelj Joseph Nye (2002, 4–17), ki je v primerjavi z vojaško in gospodarsko močjo prav tako zelo pomembna, se zdi ključen za željo po pridobitvi statusa države opazovalke. Nye pravi, da mehka moč temelji na sposobnosti določati politično agendo na način, da se oblikujejo preference drugih (v Bojinović Fenko 2014, 9). Mehka moč je danes med najbolj pogostimi področji mednarodnih odnosov in je deležna intenzivnih razprav (Ohnesorge 2014, 18). Prav tako so v zadnjih letih pri merjenju mehke moči postali zanimivi tudi indeksi merjenja take moči (*Soft Power World Ranking*). Meritve so povezane z diplomatsko infrastrukturo, kulturno diplomacijo, zmožnostjo izobraževanja, spodbujanjem poslov, olimpijskimi medaljami in podobnimi kriteriji. Na učinkovitost moči vpliva približno petdeset dejavnikov (Fabiani 2015, 39). Tovrstne raziskave ZDA redno uvrščajo med 'top 3' države z vidika največje navzočnosti mehke moči, zato se ZDA zdijo logična izbira za izbor poglobljene analize. Upravičeno domnevamo, da se vpliv ZDA nadaljuje tudi dandanes ali če izhajam iz njihovega 'posebnega' interesa¹⁶ tudi po t. i. tranziciji vzhodnoevropskih držav.

Kljub na videz lahki vzročno-posledični povezavi je potrebno širše pogledati tudi ostale vidike motivov držav za status opazovalke v Svetu Evrope, kot so zgodovinski, politični ali finančni. V magistrskem delu se bom tako osredotočila na analizo širokega nabora zunanjepolitičnih interesov držav opazovalk v Svetu Evrope s poudarkom na primeru ZDA. Cilj naloge je preveriti, ali zunanjepolitični interesi izbranih držav opazovalk v Svetu Evrope stremijo k večanju mehke moči teh držav na območju držav članic Sveta Evrope, pri čemer predvidevam, da je intenziteta mehke moči kot vpliva večja na območju vzhodnoevropskih držav članic Sveta Evrope. Ko v nalogi navajam vzhodne in jugovzhodne države članice Sveta Evrope, se v geografskem smislu opredeljujem na države članice Sveta Evrope iz vzhodne in jugovzhodne Evrope, vključno z državami Zahodnega Balkana in Turčijo, vendar

¹⁵Statutarna resolucija Odbora ministrov Sveta Evrope (93)26 o statusu držav opazovalk – *Statutory Resolution (93) 26 on Observer Status*. 1993. Sprejeta 14. maja.

¹⁶ Besedna zveza »posebni interes« (*particular interes*) je dobesedno zapisana v Resoluciji (95) 37 o statusu države opazovalke za ZDA v Svetu Evrope (1995). Več o tem v nadaljevanju.

izvzemši Rusko federacijo. V političnem smislu gre za evropske države, ki (še) niso članice Evropske unije.

Glavni kriterij za pridobitev statusa opazovalk, tj. delitev enakih vrednot in načel pa v praksi ni nujno dosežen. Zanima me vprašanje, ali so države opazovalke dejansko ponotranjile norme Sveta Evrope, saj število ratificiranih konvencij z njihove strani kaže drugače. V primeru ZDA in Japonske se neskladje kaže tudi v odnosu do smrtne kazni.

2.2 Opredelitev raziskovalnih tez in metodologije proučevanja

Glavna raziskovalna teza je, da zunanjepolitični interesi držav opazovalk v Svetu Evrope stremijo k večanju mehke moči držav opazovalk v državah članicah Sveta Evrope.

Znotraj te teze so postavljene še teze:

1. ZDA kot država opazovalka v Svetu Evrope krepi mehko moč kot navzočnost na območju vseh držav članic Sveta Evrope.
2. Mehka moč ZDA kot vpliv te države opazovalke v Svetu Evrope je večja na območju vzhodno in jugovzhodnoevropskih kot drugih držav članic Sveta Evrope.
3. Prevladujoče delovanje ZDA kot države opazovalke v Svetu Evrope sledi logiki posledic.

Magistrska naloga je v osnovi sestavljena iz dveh delov: teoretičnega in empiričnega. Prvi del zaobjema prvi dve poglavji in temelji na deskriptivnem oziroma opisnem metodološkem pristopu, torej na analizi in interpretaciji primarnih in sekundarnih virov ter relevantnih dokumentov s pomočjo konceptualne analize. Drugi del naloge je bolj empirične narave. Za analizo in merjenje vpliva nacionalnih interesov izbranih držav opazovalk v odnosu do Sveta Evrope so bili izbrani naslednji kvantitativni indikatorji:

- število konvencij in razširjenih delnih sporazumov Sveta Evrope, katerih članica je posamezna država opazovalka;
- višina sredstev, ki jih država opazovalka namenja za članarine v Svetu Evrope ter projekte pod okriljem Sveta Evrope;

- navzočnost diplomatsko konzularnega predstavništva države opazovalke v Strasbourgu, kjer je sedež institucij Sveta Evrope.

Del informacij empiričnega dela naloge je bil pridobljen tako z metodo nestrukturiranega intervjuja, saj omogoča pridobivanje popolnejših podatkov in prilagajanje okoliščinam oziroma niti razgovora, kot tudi z metodo vprašalnika odprtega tipa in ankete. Intervjuji so bili izvedeni z veleposlanico mag. Evo Tomič – stalno predstavnico Republike Slovenije pri Svetu Evrope,¹⁷ Amy P. Westling, generalno konzulko – namestnico stalne predstavnice opazovalke ZDA pri Svetu Evrope,¹⁸ Matjažem Grudnom, direktorjem za strateško planiranje v Svetu Evrope,¹⁹ Jiřijem Voglom, vodjem Oddelka za odnose z mednarodnimi organizacijami in državami nečlanicami v Direktoratu za zunanje odnose pri Svetu Evrope,²⁰ Boštjanom M. Zupančičem, sodnikom Evropskega sodišča za človekove pravice²¹ in Helmutom Hartmanom, pravnim svetovalcem na Stalnem predstavništvu Republike Slovenije pri Svetu Evrope.²² Z izjemo zadnjih dveh intervjuvancev so bili intervjuji dolgi približno eno uro, ponudili so podatke, ki jih kljub skrbnemu iskanju na spletnih straneh ni moč najti oziroma se jih ne zbira in še manj analizira.

Vprašalnik odprtega tipa je bil preko elektronske pošte izveden z japonskim konzulatom, kjer je sedež stalnega opazovalca Japonske v Svetu Evrope,²³ s kanadsko misijo pri Evropski uniji, ki nerezidenčno pokriva delovanje Kanade v Svetu Evrope,²⁴ z uradom Komisarja za človekove pravice pri Svetu Evrope,²⁵ z Uradom generalnega direktorata za programe pri Svetu Evrope, ki je pristojen za mobilizacijo virov in odnose z donatorji²⁶ in zaradi zanimanja za podrobnosti glede podelitve statusa ZDA pred 20 leti tudi s takratnim generalnim

¹⁷ Položaj zaseda več kot eno leto pred izvedbo intervjuja; tudi pred tem je med drugim pokrivala področje Sveta Evrope.

¹⁸ Generalna konzulka Amy P. Westling je izkušena diplomatka, ki je v službi ameriškega zunanjega ministrstva od leta 1991, položaj generalne konzulke v Strasbourgu zaseda od avgusta 2014.

¹⁹ Položaj zaseda več kot eno leto pred izvedbo intervjuja; tudi pred tem je bil že več let zaposlen na Svetu Evrope na drugih položajih.

²⁰ Položaj zaseda 10 let, skupno je na Svetu Evrope zaposlen 26 let.

²¹ Dolgoletni sodnik sodnik na Evropskem sodišču za človekove pravice (od leta 1998 do 2016), pred tem pa tudi profesor na ameriških pravnih univerzah, zato je poznavalec ameriškega pravnega sistema. 19. 4. 2016 je bil v Parlamentarni skupščini Sveta Evrope izvoljen nov slovenski sodnik Evropskega sodišča za človekove pravice dr. Marko Bošnjak, ki začne delo sodnika opravljati s 1. 6. 2016.

²² Položaj zaseda približno tri leta.

²³ Odgovor je pripravil Shun Kitagawa, diplomat na generalnem konzulatu Japonske v Svetu Evrope.

²⁴ Odgovor je pripravil Alan Bowman, stalni opazovalec Kanade v Svetu Evrope.

²⁵ Odgovor je pripravila Sandra Ferreira, osebna asistentka komisarja za človekove pravice pri Svetu Evrope.

²⁶ Odgovor je pripravil Matthew Barr, vodja oddelka za mobilizacijo virov in odnose z donatorji v Uradu generalnega direktorata za programe pri Svetu Evrope.

sekretarjem Sveta Evrope Nils Danielom Tarschysom²⁷ in dolgoletno članico Parlamentarne skupščine Sveta Evrope Renate Wohlwend,²⁸ ki je tudi avtorica mnogih poročil, ki se navezujejo na status opazovalk. Prav tako je bil vprašalnik poslan profesorju ameriških študij Pierre Guerlain-u, ki med drugim pročuje tudi mehko in pametno moč ZDA. Anketni vprašalnik glede projektov ali programov, ki so (so)financirani s strani izbranih držav opazovalk pod okriljem Sveta Evrope, je bil poslan na skoraj vse zunanje urade Sveta Evrope, ki se z nekaj izjemami²⁹ nahajajo predvsem na vzhodnem delu Sveta Evrope (Ankara, Baku, Beograd, Bukarešta, Kišinjev, Kijev, Podgorica, Skopje, Tbilisi, Tirana in Erevan). Glede na prejete podatke, pridobljene na empiričen način, menim, da sta izmed načel znanstvenega raziskovanja načeli veljavnosti in zanesljivosti na upravičenem mestu, saj sem na primer pri pregledu financiranja držav opazovalk Sveta Evrope prejela enake podatke tako od Sveta Evrope kot od opazovalk. Sicer pa je bila tudi pri slednjih poglavjih vseskozi prisotna predvsem analiza in interpretacija primarnih virov (gre predvsem za resolucije, deklaracije, sklepe in priporočila Parlamentarne skupščine Sveta Evrope ter Odbora ministrov Sveta Evrope).

Prva poglavja predstavljajo teoretičen okvir in razlago ključnih pojmov naloge, kot so opredelitev statusa držav opazovalk v mednarodnih organizacijah, opredelitev zunanjepolitičnih interesov držav in opredelitev mehke moči držav in njenih elementov. Pomen Sveta Evrope za ZDA je obravnavan skozi zgodovinsko ozadje povezovanja ZDA s Svetom Evrope do opredelitve statusa danes z različnih vidikov, predvsem pa ponuja razlago, kakšni so interesi ZDA, da ohranjajo status države opazovalke ter v tem pogledu izbrana segmenta – pomen mehke moči in logika delovanja. Metoda primerjalnega raziskovanja je uporabljena pri primerjavi indikatorjev treh izbranih držav opazovalk. Naloga je zaključena s preverjanjem tez in sklepnimi empiričnimi spoznanji. Slednje sem osmislila tudi v okviru začetnega teoretskega okvira dela in nova empirična spoznanja umestila v konceptualno

²⁷ Tarschys je bil generalni sekretar Sveta Evrope od 20. junija 1994 do 1. septembra 1999 in je na vprašanja odgovoril šele na tretjo prošnjo, a hkrati je potrebno dodati, da je starejši gospod še vedno aktiven in je na primer v aprilu 2016 sodeloval na enem izmed dogodkov v soorganizaciji Sveta Evrope.

²⁸ Wohlwend je bila članica Parlamentarne skupščine Sveta Evrope od 24. januarja 1994 do 21. aprila 2013; najprej tri leta namestnica stalnega člana, nato stalna članica delegacije parlamenta Liechtensteina v Parlamentarni skupščini Sveta Evrope.

²⁹ Svet Evrope ima svoje urade izven Strasbourga še v Parizu in Benetkah kot tudi izven svojih meja: Prištini, Rabatu in Tunisu. Svoje urade ima tudi v Bruslju, Ženevi, Dunaju in Varšavi (ker so v teh državah sedeži Evropske unije (EU), Organizacije Združenih narodov (OZN) in Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE)).

razumevanje nacionalnih interesov držav opazovalk v mednarodni (regionalni) organizaciji, kot je Svet Evrope.

2.3 Omejitve raziskave

Raziskava ima več omejitev; osredotoča se na zunanjepolitične interese držav opazovalk predvsem v smislu mehke moči teh držav, znotraj te je še poudarek dan dvema viroma mehke moči: zunanji politiki in političnim vrednotam, ki sta morda nekoliko bolj predmeta mednarodnih odnosov kot pa kultura, ki je obravnavana kot tretji, klasični, vir mehke moči. V nalogi Svet Evrope oziroma njegove institucije in vsa področja delovanja (odbori in komisije) niso razloženi podrobneje, ker se predvideva, da bralec pričujočega dela osnove o Svetu Evrope (in tudi njegovem nastanku) že pozna, so pa predvsem v opombah sproti razložene zgodovinske posebnosti, pomembne aktualne podrobnosti ali kratice za lažje razumevanje temeljnega besedila.

Poleg tega so podrobneje obravnavane le tri države opazovalke Odbora ministrov Sveta Evrope (od petih), od teh najbolj ZDA. Preiskovani so prav tako zunanjepolitični cilji držav opazovalk v okviru delovanja Sveta Evrope, torej ne njihova navzočnost in vpliv v vseh državah članicah Sveta Evrope na splošno, ker bi bilo to preširoko za namen te naloge. Gre torej prvenstveno za delovanje opazovalk pri zadevah, ki so povezane z agendo organizacije. Določen izziv je predstavljalo tudi iskanje obstoječih sekundarnih virov, ki bi se ukvarjali posebej s področjem držav opazovalk in njihovimi odnosi s Svetom Evrope. Velik del podatkov je tako pridobljen iz analize primarnih virov: deklaracij, resolucij in priporočil različnih formacij Sveta Evrope. Iz tega vidika je bil empirični del raziskave v lastni izvedbi pridobivanja podatkov skorajda nujen in nenadomestljiv. V veliko pomoč pri raziskavi je bila tudi možnost vpogleda v nekatere interne dokumente, ki jih sicer ni moč najti v knjižnicah ali na spletu.³⁰ Vendar se tudi pri empiričnem delu raziskave kaže možna omejitev, in sicer tako v številu intervjujev kot v določeni subjektivni podaji informacij s strani intervjuirancev, kot tudi lastne ocene in analize na ta način prejetih podatkov. V osnovi je to klasičen izziv družboslovnega raziskovanja, ki ga v tem delu premoščam tako, da sem analizirala tudi oprijemljivejše kazalce mehke moči, kot je na primer finančni prispevek držav opazovalk v projektih Sveta Evrope.

³⁰ To izhaja iz mojega položaja zaposlene na Ministrstvu za pravosodje Republike Slovenije in delokroga mojih zadolžitev, ki od leta 2008 vključuje koordinacijo zadev, povezanih s Svetom Evrope.

3 POJMOVNO-TEORETIČNA IZHODIŠČA

3.1 Opredelitev statusa držav opazovalk v mednarodnih organizacijah

»Včasih je tih opazovalec ta, ki vidi največ.« (Nelson 2006)

Kot že ime pove, država opazovalka v mednarodnih organizacijah 'opazuje' oziroma ni polnopravna država članica posamezne mednarodne organizacije. Vsekakor pa ima država s statusom opazovalca več privilegijev oziroma pristojnosti kot država nečlanica; ima določene pravice pri sodelovanju vsebin, vendar praviloma brez glasovalnih pravic ali pravic predlaganja novih dokumentov. Ni enoznačnih pravil glede tovrstnega statusa, vsaka mednarodna organizacija, kjer je dopustnost držav opazovalk, ima različno opredeljen ta status, kar je po navadi urejeno z različnimi statuti ali drugimi pravnimi akti,³¹ lahko pa temelji le na praksi – na primer status stalnih opazovalcev v Organizaciji Združenih narodov (OZN) nima nobene določbe v Listini OZN iz leta 1945, v praksi pa je bil prvi tak status podeljen že leto po sprejetju listine in sicer takratni švicarski vladi (OZN 2016).

5. in 7. člen Dunajske konvencije o predstavljanju držav v njihovih odnosih z mednarodnimi organizacijami univerzalnega značaja³² govorita o vzpostavljanju stalnih misij za opravljanje funkcij tudi državam nečlanicam (ob pogoju dopuščanja pravil teh organizacij). Za razliko od stalnih misij so funkcije misij opazovalk predvsem (prav tam): (a) zagotavljanje predstavljanja države imenovanja ter varstvo njenih interesov glede na organizacijo in vzdrževanje stikov z organizacijo; (b) seznanjanje z dejavnostjo organizacije in poročanje vladi države imenovanja o tem; (c) pospeševanje sodelovanja z organizacijo ter pogajanja z njo. Kljub temu, da navedena konvencija še ne velja (manjka ji ratifikacija s strani ene države podpisnice),³³ vseeno opiše bistvo namena statusa držav opazovalk pri posamezni organizaciji.

³¹ Status opazovalca v posameznih mednarodnih organizacijah imajo lahko tudi mednarodne vladne in nevladne organizacije, vendar seveda tega statusa ne moremo enačiti s statusom države opazovalke, kar je predmet te magistrske naloge. Tudi Svet Evrope ima posebne sporazume z EU, OVSE in OZN poleg tega pa sodeluje še z drugimi mednarodnimi organizacijami z različnih področij.

³² Dunajska konvencija o predstavljanju držav v njihovih odnosih z mednarodnimi organizacijami univerzalnega značaja – *Vienna Convention on the Representation of States in their Relations with International Organizations of a Universal Character*, podpisana na Dunaju 14. 3. 1975, še ni stopila v veljavo.

³³ Navedene konvencije »dolgo niso hotele sprejeti prav države, na ozemlju katerih so sedeži mednarodnih organizacij, to so države, na katere se ta konvencija pravzaprav najbolj nanaša« (Simoniti in Jager Agius 2014, 20).

Schermers in Blokker opozarjata, da včasih država »ni kvalificirana za nobeno obliko članstva«. Pogosto taka država postane opazovalka pri zasedanjih in se ji s tem dovoljuje, da sodeluje pri delu organizacije (Schermers in Blokker 2011, 1081). Če apliciramo to na države opazovalke Sveta Evrope in kot pove že ime organizacije, je Svet Evrope geografsko omejen na celino Evropo,³⁴ kar pomeni, da ZDA, Japonska, Kanada in Mehika ne morejo postati države članice iz teritorialnega razloga. Izjema je Sveti sedež, ki geografsko seveda leži v Evropi, vendar je potrebno tu vzeti v obzir specifiko in majhnost te države (pri tem ni mišljena le relativno majhna površina države, temveč tudi število prebivalstva³⁵ in sposobnost pokrivanja vseh področij delovanja Sveta Evrope).

Države opazovalke pa včasih ne morejo postati članice iz političnih razlogov. Na primer Nemška zvezna republika ni mogla postati članica Združenih narodov do leta 1973 (Schermers in Blokker 2011, 1082). Danes iz takih razlogov Belorusija ne more postati država članica Sveta Evrope.

V grobem se v okviru Sveta Evrope loči tri oblike sodelovanja z državami opazovalkami (Wilshire 2007):

- status opazovalke, ki je bil podeljen pred kakršnimkoli formalnim dogovorom,³⁶
- status opazovalke kot ga določa Statutarna resolucija Odbora ministrov Sveta Evrope (93) 26 o statusu držav opazovalk (1993),³⁷
- status opazovalke s Parlamentarno skupščino Sveta Evrope.³⁸

Ureditev statusa države opazovalke v Svetu Evrope je bila torej sprejeta s Statutarno resolucijo Odbora ministrov Sveta Evrope (93)26 o statusu držav opazovalk (1993)³⁹ in s tem je bila dana možnost izbranim državam, da poglobljeno sodelujejo s Svetom Evrope, od

³⁴ Pri tem bi sicer lahko polemizirali glede večinskega deleža ozemlja držav članic Sveta Evrope Ruske federacije in Turčije, ki sta polnopravni članici Sveta Evrope, vendar imata omenjeni državi vsaj en del ozemlja na evropski celini.

³⁵ Tudi po Montevidejski konvenciji o pravicah in dolžnostih držav iz leta 1933 obstajajo različna mnenja, ali Sveti sedež oziroma Vatikan dosega kriterij stalnega prebivalstva, saj populacijo sestavljajo načeloma osebe, ki tam prebivajo zaradi svoje cerkvene službe (kot dostojanstveniki in drugo osebje). Primanjkuje jim možnost samoobnavljanja stalnega prebivalstva (Vuk 2014, 30).

³⁶ Tak status je pridobil le Sveti sedež, vse ostale sedanje opazovalke so ga pridobile na podlagi Statutarne resolucije iz leta 1993 – glej naslednjo opombo.

³⁷ Statutarna resolucija Odbora ministrov Sveta Evrope (93) 26 o statusu držav opazovalk – *Statutory Resolution (93) 26 on Observer Status*. 1993. Sprejeta 14. maja. Glej prilogo na strani 99.

³⁸ Tak status imajo Kanada, Izrael in Mehika.

³⁹ Statusa opazovalca temeljni Statut Sveta Evrope iz leta 1949 torej ni predvidel (Statut Sveta Evrope 1949); ker pa ta resolucija posega v ta statut, se imenuje 'statutarna resolucija'.

septembra 2006 pa je bilo s sklepom Odbora ministrskih namestnikov (2006)⁴⁰ odločeno, da lahko *in camera* opazujejo tudi redne sestanke Odbora namestnikov ministrov (slednji so praviloma veleposlaniki oziroma stalni predstavniki držav članic) ter imenujejo lastne stalne predstavnike v odbore in komisije Sveta Evrope. Glavni kriterij za pridobitev omenjenega statusa je delitev enakih vrednot, kot jih ima Svet Evrope, ter seveda težnja po sodelovanju, ki je poudarjena že v 1. členu omenjene Statutarne resolucije (93)26 (1993): »Vsaki državi, ki je pripravljena sprejeti načela demokracije ter pravne države in vsem osebam v svoji jurisdikciji zagotoviti človekove pravice in temeljne svoboščine ter ki si želi sodelovati s Svetom Evrope, lahko Odbor ministrov po posvetovanju s Parlamentarno skupščino podeli status opazovalke v organizaciji.« Pri tem je potrebno navesti, da resolucija torej ne opredeljuje specifičnih kriterijev Sveta Evrope, ampak zgolj *voljo* držav opazovalk, da sprejemajo navedena načela, ki seveda niso ekskluzivna last Sveta Evrope.⁴¹ »Podrobna razlaga teh načel s strani Sveta Evrope bi bila tudi domišljava, saj ni mogoče trditi, da je splošno boljša od vseh ostalih« (Wilshire 2007).

Resolucija pa v zadnjem, VIII. členu tudi dovoljuje, da države opazovalke suspendira in jim status tudi odvzame (Odbor ministrov tega ne more narediti brez posvetovanja Parlamentarne skupščine Sveta Evrope). Slednje se kljub kritikam, da ZDA in Japonska izvajata smrtno kazen, še ni zgodilo. Se je pa 'status posebne gostje' odvzel Belorusiji, ki je imela tak status med leti 1997 in 2009 in sicer, ker so politične razmere v državi v neskladju z načeli Sveta Evrope.⁴² Statusa opazovalke seveda ne smemo enačiti s statusom posebne gostje, ki pa ga je na tem mestu pomembno navesti, saj so ga imele nekatere sedanje članice. Glavna zamisel tega statusa, uveden leta 1989, je bila namreč v tem, da bi tranzicijskim državam dali priložnost, da na zasedanjih skupščine izkusijo delovane parlamentarne demokracije v praksi.

⁴⁰ Sklep Odbora ministrskih namestnikov Sveta Evrope glede povabila državam opazovalkam k udeležbi na rednih sestankih Odbora namestnikov ministrov – *Invitation to observer states to participate in the regular meetings of the Ministers' Deputies; Decisions, The Deputies*. 2006. Sprejet 12. julija.

⁴¹ Po drugi strani pa so ključna načela Sveta Evrope podrobno opisana v večih konvencijah, na čelu katerih je Evropska konvencija o človekovih pravicah, katero pa lahko podpišejo le države članice, ki jo morajo tudi ratificirati. Kot je ugotovljalo poročevalce Parlamentarne skupščine Sveta Evrope glede stanja sodelovanja z državami opazovalkami, le-te ne bi hotele pristopiti k Evropski konvenciji o človekovih pravicah (Wilshire 2007, 19. odst.). Slednja konvencija ni le lista načel, ki naj bi se jih države pristopnice držale, napotuje tudi na to, da je država lahko tožena pred Evropskim sodiščem za človekove pravice, v kolikor krši katero izmed v njej navedenih pravic. V tej ključni dilemi, kako široko ocenjevati skupne ideale in vrednote med članicami Sveta Evrope in državami opazovalkami, je torej skrit tudi odgovor glede pravnoformalnega ocenjevanja kriterijev držav opazovalk.

⁴² Statusu države članice pa se je odpovedala Grčija leta 1969 v času vojaške diktature (zaradi kršitve demokratičnih načel ji je že prej grozila izločitev) in ga dobila nazaj po vzpostavitvi demokracije leta 1974. Predmet razgovorov o odvzemu članstva je bila tudi Turčija, ko so vojaškemu udaru leta 1980 sledile hude kršitve človekovih pravic. Zaradi slednjega so bile na udaru še Malta, Ciper, Ukrajina in Ruska federacija (Benoît-Rohmer in Klebes 2006, 50–55).

Takoj po padcu berlinskega zidu so tak status dobile Madžarska, Poljska, Sovjetska zveza in Jugoslavija (Benoît-Rohmer in Klebes 2006, 57). Za države nekdanjega sovjetskega bloka je bil to prvi korak k članstvu v Svetu Evrope. Vzorednice s posedovanjem drugega statusa pred vključitvijo med članice lahko iščemo tudi v 'statusu pridružene članice', ki je sicer zastarel. Namen tega statusa je bil, da bi 'deželi', ki takrat nista bili povsem suvereni (Zvezno republiko Nemčijo in Saarski protektorat) čim prej pridružili Svetu Evrope.⁴³ Kljub temu, da se v praksi ta status torej ne uporablja več, pa je zanimivo, da je relevantni člen Statuta Sveta Evrope ostal. Ker je brez pomena, so se pojavili predlogi o preoblikovanju te določbe, vendar so ga obdržali z razlago, da lahko spet pride prav (Benoît-Rohmer in Klebes 2006, 56–58). Statusa opazovalca prav tako ne smemo istovetiti s posebnim primerom EU, ki deluje v Svetu Evrope že zelo organizirano: koordinacije in skupno zastopanje nekaterih stališč so postale stalnica, EU tudi pristopa k nekaterim konvencijam, Lizbonska pogodba⁴⁴ pa je uredila pravno podlago za pristop k Evropski konvenciji o človekovih pravicah, do katerega (še) ni prišlo zaradi mnenja Sodišča EU o neskladnosti pristopa s pravom EU.

Za konec opredelitve statusa opazovalca dodajam še, da predstavniki držav opazovalk v Svetu Evrope niso upravičeni do kritja potnih stroškov na zasedanjih delovnih teles s strani Sveta Evrope, kot so tega praviloma deležni predstavniki držav članic. Formalno se k besedi lahko javijo po tem, ko so bile na vrsti vse države članice (Hartman 2016; Westling 2016). Vogl (2016) dodaja, da v praksi do tega pride le približno trikrat na leto na zasedanjih Odbora ministrov, večinoma države opazovalke dobijo besedo tudi med zasedanjem, saj so le-ta v primerjavi z zasedanji Združenih narodov in Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi bolj sproščena. Še manj se to pravilo upošteva na delovni ravni skupin oziroma odborov Sveta Evrope. Sicer pa same opazovalke priznavajo, da jih Sekretariat Sveta Evrope zelo spodbuja, da podajo svoja mnenja (Westling 2016).

⁴³ Zvezna republika Nemčija je imela status pridružene članice od julija 1950 do maja 1951, ko je postala polnopravna članica. Saarski protektorat je imel ta status od maja 1950 do leta 1957, ko je bil na podlagi referendumu priključen Nemčiji (Benoît-Rohmer in Klebes 2006, 56).

⁴⁴ Lizbonska pogodba je bila podpisana 13. decembra 2007 v Lizboni, začela je veljati 1. decembra 2009, potem ko so jo ratificirale vse države EU v skladu z njihovimi vsakokratnimi ustavnopravnimi pravili.

3.2 Opredelitev zunanjepolitičnih interesov držav

Lažje je opisati, kako je Velika Britanija skozi stoletja skušala uresničiti in zavarovati svoj nacionalni interes za prevlado na morjih ali kako je Rusija skušala uresničiti svoj nacionalni interes in si zagotoviti dostop do toplih morij, ali kako slovenska zunanja politika skuša zagotoviti in ohraniti naši državi teritorialni stik z odprtim morjem – kot pa opredeliti in analizirati samo kategorijo 'nacionalni interes' (Petrič 2010, 49).

Pojem interesa je poleg konflikta, moči in konsenza med štirimi najbolj uporabljanimi pojmi v politologiji in tako tvori jedro te znanosti (Massing v Lukšič 2002, 509).⁴⁵ Interes je določena vrednota ali korist za druge, je nekaj, kar daje in prinaša pozitivne posledice (Raščan 2010, 41). Po Bibiču je »interes neka posebna zveza med objektom in subjektom, zveza, v kateri je subjekt v bolj ali manj intenzivnem razmerju do objekta« (Bibič 1981, 160), Puhovski pa pravi, da je interes »socialno posredovana zavest o potrebi« (Puhovski v Lukšič 2002, 512).⁴⁶

Različne politične filozofije so oblikovale svoje koncepte interesov, tako da tako pojmovani interesi utelešajo jedro teh političnih filozofij. V kontekstu liberalne doktrine je pojem interesa vezan na posameznika in zasebno lastnino, v socializmu na kolektiv (razredni interes), v pluralizmu na skupino, v nacizmu na nacijo, v anarhizmu na posameznika, vendar brez lastnine, v korporativizmu na organsko razumljen kolektiv, v konservativizmu na 'naravno' postavljene strukture, kot so družina, verske skupnosti, vojska ipd. (Lukšič 202, 516–520). Nekakšen skupni imenovalac večine avtorjev o razlagi tega pojma je, da je treba interes ocenjevati čim bolj objektivno in ga ločiti od strasti; s tem se v politiko vnaša predvidljivost in racionalnost. Iz tega je lažje razumeti tudi koncept nacionalnega interesa, ki je nekakšno temeljno soglasje o skupnih koristih ali kot pravi Zajc: »drži državo skupaj in postavlja mesto v njej« (Zajc 2002, 505). Pojem nacionalnega interesa se pojavlja vse od oblikovanja sodobnih narodov kot legitimna zahteva po posebnem varstvu nekih skupnih vrednot, uporablja pa se tudi kot sredstvo za identifikacijo ciljev ali namenov zunanje politike ter kot »vsesplošen koncept političnega diskurza, ki se uporablja posebej za opravičevanje posebnih političnih preferenc« (Raščan 2010, 42).

⁴⁵ Massing, Pete. 1995. Interesse. V: D. Nohlen, *Lexikon der Politik. Band 1. Politische Theorien*. C.H. Beck Verlag, München. V Lukšič (2002, 509).

⁴⁶ Puhovski, Žarko. 1990. Interes. V: I. Prpić, Ž. Puhovski, M. Uzelac, *Leksikon temeljnih pojmov politike. Abeceda demokracije*. Školska knjiga: Zagreb. V Lukšič (2002, 512).

Veliko avtorjev poudarja subjektivnost nacionalnih interesov držav (Prezelj 2002, 622). »Konkretni zunanjepolitični cilji, ki jih dosegajo nacionalni interesi, se torej razlikujejo od države do države, vendar se v njihovem ozadju zmeraj nahajajo abstraktni cilji, kot so samoohranitev, varnost, nacionalna blaginja in prestiž, širitev ideologije in moči« (Plano in Olton v Raščan 2010, 21).⁴⁷ Prezelj pravi, da so nacionalni interesi vsake države v osnovi nacionalni varnostni interesi, vendar tudi priznava, da je stopnja varnostnih interesov odvisna tudi od trenutne stopnje ogroženosti (Prezelj 2002, 621–622). Ta realistična razlaga tudi pojasnjuje, da je pojem nacionalnega interesa zelo lahko uporabiti za mobilizacijo podpore določene politike, kadar je varnost posamezne države ogrožena (v ZDA po 11. septembru 2001 t. i. vojna proti terorizmu, v Franciji po napadu 13. novembra 2015 razglasitev izrednega stanja za tri mesece in nato podaljšanje le-tega). Ta pogled je nadgradil Sarkesian,⁴⁸ ki pravi, da se nacionalne interese lahko razvrsti v tri kategorije, ki so tudi prioriteto naravnani: prvi so življenjski nacionalni interesi, kamor lahko uvrščamo omenjene varnostne interese, naslednji so t. i. kritični interesi (nimajo direktnega vpliva na domovinsko varnost, vendar lahko postanejo na daljši čas prioritete prve kategorije) ter pomembni/važni interesi (Raščan 2010, 43–44).

Vsaj en del nacionalnih interesov pa lahko pojmuje tudi kot zunanjepolitične interese, sploh če imamo v percepciji zunanjo politiko kot »aktivnost države, da uresničuje svoje cilje in interese v mednarodni areni« (Petrič 2013, 1). Oziroma, kot pravi Benko, okolje mednarodne skupnosti vpliva na zunanjo politiko posamezne države kot »neke vrste popravek za določanje ciljev zunanje politike, odnosi in procesi znotraj tega okolja pa vplivajo povratno tudi na notranjo politiko in notranje družbene odnose« (Benko 1997, 227).

Namen tovrstnih ciljev je ohraniti ali spremeniti razmerja moči v mednarodnih odnosih, tako da bodo komplementarni z osnovnimi nacionalnimi interesi. Za doseg ciljev je v zunanji politiki na voljo vrsta sredstev: od neposrednih (sredstva prisile in prepričevanja, kot so sredstva na področju gospodarstva, diplomacija) do posrednih, kamor med drugim spada tudi članstvo v mednarodnih organizacijah (Petrič 2013, 143–161). Ob omembi mednarodnih organizacij, kakršne so na primer Organizacija Združenih narodov, Evropska unija ali Svet Evrope, je treba prav tako poudariti, da tudi takšne organizacije zelo vplivajo na

⁴⁷ Plano, Jack in Roy Olton. 1988. *The International Relations Dictionary*. Santa Barbara: ABC-CLIO. V Raščan (2010, 21).

⁴⁸ Sarkesian, C. Sam, John Allen Williams, Stephen J. Cimbala. 2002. *U.S. National Security: Policymakers, Processes, and Politics, Third Edition*. Colorado: Lynne Rienner Publishers. V Raščan (2010, 43–44).

zunanjepolitične interese oziroma celo usmerjajo zunanjo politiko držav članic. Le-te sicer oblikujejo skupne odločitve in pri tem seveda izhajajo iz nacionalnih interesov, vendar ni rečeno, da bodo končno sprejete odločitve vseč vsem državam članicam.⁴⁹

Zunanja politika ni linearna ali statična, odvisna je od trenutne situacije v mednarodni skupnosti. Kako ambiciozni so zunanjepolitični interesi kakšne države, pa je zelo odvisno tudi od njenih notranjih omejitev (velikost države, socialno-ekonomska struktura) kot zunanjih (geopolitični položaj, odnosi s sosednjimi državami, odnosi v regiji). Država je pri tem uspešnejša, v kolikor prepozna lastne predispozicije kot tudi mednarodno okolje, katerega del je (Petrič 2013, 6–7). Na zunanjepolitične odločitve in njihovo izvajanje pa vse bolj vplivajo tudi drugi dejavniki, kot so politične stranke, mediji in javno mnenje, multinacionalke, civilna družba, različni lobiji; kljub temu pa je odločanje o zunanji politiki vseeno praviloma v rokah države (Petrič 2010, 22) in zato je za razumevanje izvajanja posameznih zunanje političnih interesov bistveno vedeti tudi, kdo takrat vodi državo (katera politična stranka oziroma voditelj). Deloma iz tega razloga je v tej nalogi poudarek na t. i. enotirni diplomaciji (Simoniti 2014, 54) kot sredstvu zunanje politike, medtem ko so deležniki drugotirne diplomacije (predvsem nevladne organizacije) (prav tam) obravnavani le mestoma.

Pomembno pa je vedeti tudi, od kod izhajajo interesi. V konstruktivizmu razlagamo odnos države kot akterja v kontekstu, ki je v tem primeru mednarodna organizacija Svet Evrope, zato na ta način preučujem odnos med državami opazovalkami in Svetom Evrope tudi v primeru ponotranjenja norm. Opazovalke ne morejo biti članice Sveta Evrope iz geografskih razlogov,⁵⁰ vendar jim je bil status podeljen, ker naj bi si z organizacijo delile enake vrednote. Status opazovalca velja za udeležbo na stalnih odborih in Odboru ministrov, medtem ko imajo opazovalke možnost, da postanejo članice pri velikem številnih konvencijah Sveta Evrope, vendar to izkoristijo le redko.

V tem podpoglavju torej želim s pomočjo teorije družbenega konstruktivizma, ki nadgrajuje *pristop novega regionalizma* v kontekstu študij mednarodnega regionalizma (Bojinović Fenko 2010, 91, 103) predstaviti tudi koncept vloge akterjev do njihovega odnosa do norm in idej ter pri tem primerjati njihov način delovanja v zunanjepolitičnem smislu v okviru mednarodnega

⁴⁹ Več o odnosih v mednarodnih organizacijah glede volilnih pravic med državami članicami in predvsem distinkciji glasovalnih pravic med velikimi/močnimi državami (*great powers*) ter ostalimi (*other states*) v delu *Voting in international organisation: Mere formality or a matter of substance?* (Šabič 1999).

⁵⁰ Izjema je Sveti sedež, vendar je njegova specifičnost razložena v prejšnjem podpoglavju.

regionalizma v okviru Sveta Evrope. Regionalizem po »enostavni razlagi pomeni regionalno sodelovanje držav« (Bojinović Fenko 2010, 43), »v širšem smislu medvladno regionalno sodelovanje v obliki mednarodne regionalne vladne organizacije, v ožjem pomenu znotraj tega pa nanj gledamo kot na zunanjepolitični projekt izgradnje regije, ki ga izvajajo države v okviru večjih makroregij oziroma kontinentov« (Bojinović Fenko 2010, 51–52), zato lahko sklepamo, da so »do neke mere vse regije zamišljene (kognitivne konstrukcije)« (Bojinović Fenko 2010, 99) ali v parafrazi enega najvidnejših konstruktivistov Wendta »regionalizem je to, kar iz njega naredijo države« (Wendt v Bojinović Fenko 2010, 104).⁵¹ Izhajam tudi iz Paasijevega pojma *struktura kot element regije*, slednja pa je organizacijska manifestacija materialnega sveta ter subjektivnega elementa (Paasi v Bojinović Fenko 2010, 91),⁵² pri čemer me v empiričnem delu naloge še posebej zanima subjektivni element – ideje, ki jih imajo akterji o regiji (prav tam). Söderbaum (v Bojinović Fenko 2010, 103–104)⁵³ to razume kot reflektivni konstruktivizem, saj, kot pravi, se v regionalizem akterji ne vključujejo le na podlagi materialnih virov (zmogljivosti, strateški interesi), ampak tudi na osnovi idej in identitet (prav tam). Wendt to razumevanje nadgradi s tem, da interese enoznačno ne poveže le z materialnim vidikom, ampak jih opredeli tudi kot deloma idejne konstrukte (Wendt v Bojinović Fenko 2010, 107). Interesi so prav tako lastnost strukture, saj za konstruktiviste moč izhaja iz razdelitve idejno pogojenih interesov, smisel moči in vsebino interesom v mednarodnih odnosih pa daje kultura, ki je v bistvu prav tako družbena struktura (Bojinović Fenko 2010, 111, 113). Če strukturo razumemo kot kolektivna pravila in vire, ki oblikujejo obnašanje, oboje pa tvori sistem intersubjektivnih odnosov (Bojinović Fenko 2010, 112), je potrebno pogledati, v kakšni interakciji so ti odnosi. S tem bomo lažje razumeli zunanjepolitično delovanje države kot akterja (predvsem njegove interese) v regionalni organizaciji. Pri tem je v pomoč dvoje tipov medsebojnih učinkov akterjev in strukture in sicer 'vplivanje' (gre za tipično vzročno-posledično učinkovanje) in '(so)oblikovanje' (je sicer tudi tip vzročnega delovanja, vendar predvsem z vplivom na lastnosti enot) (prav tam). Na podlagi tega so razvite štiri t. i. logike delovanja držav: logika prakse, logika primernosti, logika posledic in logika spornosti (Bojinović Fenko 2010, 116–121), ki jih v nadaljevanju na kratko razložim.

⁵¹ Wendt, Alexander. 1991. Anarchy is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics. *International Organization* 46 (2): 391–425. V Bojinović Fenko (2010, 104).

⁵² Paasi, Anssi. 1986. The institutionalization of regions: A Theoretical Framework for Understanding the Emergence of Regions and the Constitution of Regional Identity. *Fennia* 164 (1): 105–46. V Bojinović Fenko (2010, 91).

⁵³ Söderbaum, Frederik. 2004. The Political Economy of Regionalism. *The Case of Southern Africa*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire in London: Palgrave. V Bojinović Fenko (2010, 103–104).

Logika prakse je v veliki meri mehanizirana, gre pravzaprav za nekakšna avtomatska prepričanja, ki izhajajo iz kulture in zgodovine. Logiko prakse je proučeval Bourdieu, ki nasprotuje racionalni izbiri družbenih akterjev; le-ti delujejo bolj iz implicitno praktičnih vzgibov. V svojem sicer zelo kompleksnem delu *Praktični čut (Le sens pratique)* ta praktični čut/smisel/logiko primerja z 'občutkom za igro' (v športnem jeziku). Prilagajanje na okolje zahteva izkušnje v igri, ki je sicer objektivne narave; torej je pomembno ponavljanje prakse, vendar omenjeni občutek daje igri subjektivni pomen (ponotranjena vsota izkustev), na podlagi katerega akter zaznava, deluje v skladu z danimi pogoji ter se pri tem osredotoča na rezultat (Bourdieu 1990, 66; Bojinović Fenko 2010, 116–119).

Logika primernosti (*logic of appropriateness*) se osredotoča na stopnjo ponotranjenosti norm, ki ustvarjajo akterjeve interese in s tem vsiljujejo tovrstno logiko (Bojinović Fenko 2010, 119); je mehanizem delovanja držav, ki identitetno osmišljajo svoje interese. March in Olsen (v Kajnič 2008, 87)⁵⁴ to logiko opredelita kot načelo, ki vodi namensko, ne pa tudi preiščljeno in zavestno (*willful*) obnašanje, prek katerega akterji izpolnjujejo dolžnosti, izvirajoče iz vloge, ki jo imajo, in iz situacije, v kateri se nahajajo. Pomembno je torej spopasti se z vsakokratnim vprašanjem glede primernosti danemu okolju oziroma pogojem in pri tem akterji delujejo na podlagi lastnega občutka (logike) ustreznosti, ki se razlikuje od drugih. Po Marchu in Olsonu (v Nalbandov 2009, 25)⁵⁵ države s tem, ko so 'opremljene' z logiko primernosti delujejo, kot se pričakuje od njih v nekem članstvu ali politični skupnosti. Pravilom sledijo, ker so po njihovem mnenju ustrezna in imajo normativno veljavnost. Treba je izpostaviti, da v tem primeru država deluje na podlagi ponotranje norme, ki je del njene identitete.

Logika posledic (*logic of consequentiality*), imenovana tudi logika pričakovanih posledic (*logic of expected consequences*) je instrumentalno 'polavtonomno' ravnanje akterjev, da dosežejo nek dogovor v okviru institucionalne omejitve (Hicks v Nalbandov, 2009, 24).⁵⁶ Odločitve so sprejete kot rezultat akterjeve racionalne izbire, ki predpostavlja nekakšen model

⁵⁴ March, James G. in Johan P. Olsen. 1989. *Rediscovering Institutions: The Organizational Basis of Politics*. New York: The Free Press. 160–161. V Kajnič (2008, 87).

⁵⁵ March, James G. in Johan P. Olsen. 2007. Understanding Institutions and Logics of Appropriateness: Introductory Essay. V *ARENA Working Papers* 13 (3). V Nalbandov (2009, 25).

⁵⁶ Hicks, Alexander. 1995. Is Political Sociology Informed by Political Science? V *Social Force* 73 (4). 1221. V Nalbandov (2009, 24).

individualnega delovanja, ki temelji na subjektivno pričakovani uporabnosti. Pri tej strategiji morajo biti prisotni določeni predpogoji: akterji se morajo zavedati svojih zmogljivosti, na voljo mora biti več možnosti za ukrepanje, upoštevati je treba vnaprejšnji izračun stroškov in koristi, vse skupaj pa mora delovati v smeri, da se kar najbolj povečujejo prednosti oziroma dosegajo željeni rezultati, skladni z interesi države. Kot pravi Goldman (v Nalbandov 2009, 24):⁵⁷ »tehtanje pričakovanih posledic nas privede do tega, da izvajamo ukrepe iz danih preferenc« ali Wendt (v Bojinović Fenko 2010, 120):⁵⁸ »logika posledic izhaja /.../ iz konformističnega obnašanja zaradi lastnih interesov«. Norme namreč niso ponotranjene na vsak način, temveč samo dokler niso neskladne z interesi države.

Logika spornosti (*logic of contestedness*) se izpostavlja v okviru kritičnega konstruktivizma in opredeljuje, da pomen norm ni enoznačen, temveč je odvisen od kulturnega konteksta njihove interpretacije in uporabe – prevajanja v prakse. Akterji se lahko strinjajo, da je posamezna norma pomembna, a dogovora o tipu ni (še) možno doseči. Ta logika je še posebej pomembna, ker je prvi korak k strukturni spremembi (Bojinović Fenko 2010, 120–121).

3.3 Opredelitev mehke moči držav

»Tisti, ki zanikajo pomen mehke moči, so kot ljudje, ki ne razumejo moči zapeljevanja.«
(Nye 2004, 8)

Pojem moči je v mednarodnih odnosih izražen v več oblikah in preiskovan v več teoretskih pristopih. Predvsem realisti so umestili moč v ožji spekter proučevanja. Eden glavnih predstavnikov realistik, Hans J. Morgenthau, pravi, da je mednarodna politika borba za moč in tako naslovi tudi svoje pomembnejše delo (Morgenthau 1995). Moč je konceptualno zato tako sredstvo kot cilj. Pri tem uporablja izraz 'politična moč' (Morgenthau 1995, 102). Z močjo se ukvarjajo tudi liberalistična teorija, marksizem, konstruktivistični pristopi ter post-pozitivizmi. Za razumevanje moči v okviru znanosti o mednarodnih odnosih je predvsem pomemben 'dinamični' učinek moči, saj v mednarodnem okolju država svojo moč izkazuje

⁵⁷ Goldman, Kjell. 2005. Appropriateness and Consequences: The Logic of Neo-Institutionalism. V *Governance: An International Journal of Policy, Administration, and Institutions* 18(1): 44. V Nalbandov (2009, 24).

⁵⁸ Wendt, Alexander. 1999. *Social Theory of International Politics*. Cambridge, New York and Melbourne: Cambridge University Press. V Bojinović Fenko (2010, 120).

prav v odnosu z drugimi akterji ali kot pravi Nye gre za 'moč v pomenu odnosov'. Od tega se razlikuje 'moč v pomenu virov' (*power in resource*) (Bojinović Fenko 2014, 7), Vendar pa se obe 'kategoriji' moči prepletata in vplivata druga na drugo (več o tem v nadaljevanju).

Joseph S. Nye Jr., ameriški teoretik s harvardske univerze in svetovalec obrambnega ministra v Clintonovi administraciji,⁵⁹ pa ponuja tudi drugačno opredelitev moči in sicer velja za utemeljitelja skovanke 'mehka moč' (*soft power*). Nye je termin prvič objavil v začetku 90. let 20. stoletja v svoji knjigi *Zavezanost k vodenju-spremenljiva narava ameriške moči*,⁶⁰ ko je problematiziral takrat prevladujoč pogled, da moč ZDA upada, ter izpostavil mehko moč kot tretjo dimenzijo moči (ob boku vojaški in gospodarski) (Nye 2004, xi). Izraz mehka moč pa je preboj v svet doživel ob izidu njegove knjige leta 2002: *Paradoks ameriške moči; zakaj edina svetovna supersila ne more delovati sama* (Nye 2002). Nye pravi, da mehka moč temelji na sposobnosti določati politično agendo na način, da se oblikujejo preference drugih (v Bojinović Fenko 2014, 9), gre za zmožnost, da dobiš nekaj zaradi privlačnosti namesto s silo ali plačilom; izhaja iz privlačnosti kulture neke države ali političnih idealov, njenih politik (Nye 2004, x); gre za sposobnost, da drugi želijo rezultate, ki jih želiš sam (Nye 2004, 5) in s tem gre za »posreden način izvajanja moči« (Bojinović Fenko 2014, 8), ki deluje učinkoviteje tudi na dolgi rok. V Nyevi definiciji je pri politični moči predvsem poudarek na načinu vplivanja (stilu vplivanja) in ne za dojetje moči kot neke imanentne lastnosti (Fabiani 2015, 37).

Nye je pojem politične moči opredelil v dveh kategorijah in sicer poleg že navedene mehke moči kot njen antipod postavlja t. i. trdo moč (*hard power*), ki zajema vojaški in ekonomski vidik (razdeli jo tudi na vojaško (*military power*) in gospodarsko moč (*economic power*)).⁶¹ S 'korenčki in palicami' oziroma s spodbudami in grožnjami se ustvarja poveljevalno obnašanje, sredstva, ki se pri tem uporabljajo, so vojaška sila, gospodarske sankcije, podkupnine. Zaradi tega lahko trda moč učinkovito deluje tudi takoj. Mehka moč na drugi strani deluje s svojo privlačnostjo, najverjetnejša sredstva so pri tem institucije, vrednote, kultura, politike, diplomacija. Za razliko od poveljevalne moči (*command power*) je tu pomembna pritegnitvena moč (*co-optive power*). Poudarek tu torej ni na moči, ampak na zmožnosti

⁵⁹ Bill Clinton, 42. predsednik ZDA, na položaju dva mandata in sicer od 20. januarja 1993 do 20. januarja 2001.

⁶⁰ Orig. *Bound to Lead: The Changing Nature of American Power*. To pojasni tudi v uvodu knjige *Mehka moč-sredstva za uspeh v svetovni politiki* (*Soft Power-the Means to Success in World Politics*) (Nye 2004, xi).

⁶¹ Nye kasneje opredeli še termin 'pametna moč' (*smart power*), ki je kombinacija trde in mehke moči (Nye 2011, 12).

pritegnitve oziroma privlačnosti (*attraction*), kot večkrat omeni Nye. Trda in mehka moč sta povezani, saj sta obe eden izmed aspektov zmožnosti, da vplivaš na obnašanje drugega/ih, vendar pa je pomembna razlika med njima v načinu obnašanja in oprijemljivosti sredstev. (Nye 2004, 5–8). Pomemben vidik je tudi legitimnost in kredibilnost moči – v kolikor je v očeh drugih to pripoznano, je verjetnost za odpor manjša, mehka moč pa večja (Nye 2004, 10).

Mehko moč (ali vsaj njen podelement) lahko opredelimo tudi kot navzočnost (*presence*) in »kot celokupni učinek (*effect*) vpliva, ki ga v mednarodni skupnosti uspejo doseči države prek svoje zunanje politike, vendar pa je prav zaradi tega celokupnega učinka vpliv držav v posameznih zunanjepolitičnih akcijah odvisen tudi od percepcije pozicioniranja države (njene navzočnosti)« (Bojinović Fenko 2014, 11). Kljub temu, da za utemeljitelja izraza mehka moč velja Nye, njegov japonski kolega Watanabe⁶² pravi, da koncept mehke moči ni nov in da koncept izvira iz 6. stoletja pred našim štetjem – iz časa kitajskega generala Sun Tzu-ja, ki je napisal vojaško razpravo Umetnost vojne – še danes vplivnega dela o vojaški strategiji in filozofiji vojne. »Največja odlika ni boj in zmaga v svojih bitkah, vrhovna odličnost vključuje zlom sovražnika z odporom brez boja.«⁶³ (Watanabe 2014). Podobne nasvete za učinkovito vladanje lahko beremo tudi v Macchiavellijevem *Vladarju* iz zgodnjega 16. stoletja.

Prav tako so celo realisti, ki so postavljali primat trdi moči, ki je obrazložena spodaj, priznavali, da obstaja tudi drugačna moč od navedene. Edward H. Carr, diplomat in teoretik mednarodnih odnosov, ki se ga uvršča med teoretike realizma (Morgentahu 1995, 19–21),⁶⁴ je že leta 1939 razdelil mednarodno moč na tri kategorije: vojaško, gospodarsko in 'mnenjsko' moč (*power over opinion*)⁶⁵ (Nye 2004, 8). Slednja opredelitev moči je zelo blizu konceptu mehke moči, vendar ne glede na dejanski obstoj tovrstne moči, se naloga osredotoča na operacionalizacijo termina mehke moči, kot ga je opredelil Nye v začetku 90. let 20. stoletja.

Nye za tri glavne vire mehke moči posamezne države postavlja njeno kulturo, politične vrednote in njeno zunanjo politiko (Nye 2004, 11). Kultura je niz vrednot in praks, ki dajejo

⁶² Yasushi Watanabe z univerze Keio University Shonan Fujisawa je bil tudi član Svetovalnega odbora za javno diplomacijo pri japonskem zunanjem ministrstvu (Watanabe 2014).

⁶³ Sun Tzu/tudi Sun Cu (544–496 pr. n. št.).

⁶⁴ Carr sicer ni najbolj tipičen predstavnik realizma, saj ni bil naklonjen najbolj skrajnim stališčem realistov in se je spogledoval tudi z utopističnimi pogledi (Morgentahu 1995, 19–21).

⁶⁵ E. H. Carr. 1964. *The Twenty Years' Crisis, 1919–1939: An Introduction to the Study of International Relations*. New York: Harper & Row) V Nye (2004, 8).

nek smisel družbi; manifestira se na različne načine: v literaturi, umetnosti, izobraževanju, t. i. popularni kulturi. Bolj je univerzalna, večja verjetnost je, da bo mehka moč delovala močnejše. Zelo pomemben pa je tudi kontekst delovanja. Politične vrednote oziroma vladne politike tako doma kot v tujini so pomemben vir mehke moči, na primer rasna segregacija v 50. letih 20. stoletja je močno izpodbijala ameriško mehko moč v Afriki (Nye 2004, 11–15). Še bolj kot to pa druge države moč ali nemoč posamezne države občutijo skozi njeno zunanjo politiko, na primer vojna v Vietnamu ali napad ZDA na Irak v 2003 sta le dva bolj evidentnih primerov izražanja moči države neposredno prek zunanje-političnih akcij.

McClory (2010) nadgradi omenjene Nyeve tri stebre virov mehke moči, ki jih sicer poimenuje podindeksi mehke moči, in sicer so to: kultura, vladanje in diplomacija, dodaja pa še poslovanje (posel) oziroma inovacije ter izobraževanje. Kategorija kulture vključuje meritve, kot so letno število turistov v posamezni državi, globalni doseg nekega jezika ali uspeh na olimpijskih igrah. Podindeks vladanja cilja na vrednote in učinkovitost vlade določene države (uspešen model nacionalnih vlad je pomemben element privlačnosti te države). Meri se lahko s stopnjo osebnih svoboščin, politične svobode, ravnjo človekovih pravic, enakostjo med spoloma. Diplomacija stremi k zmožnosti države za doseganje nacionalnih ciljev v mednarodni skupnosti, za posamezne indikatorje McClory (prav tam) vzame tudi razvojno pomoč države, vizno liberalizacijo. Medtem ko Nye izobraževanje uvrsti znotraj kategorije kulture, ga McClory izpostavi kot ločeno skupino. Meni, da je zmožnost, da država privabi tuje študente oziroma pospeši izmenjave, zelo močno orodje. Kljub temu, da se zdi, da se poslovanje nagiba h gospodarski moči, pa s tem konceptom ne razume poslovanja kot rezultata trde moči, temveč zajema gospodarstvo države v smislu njegove odprtosti (neposrednih tujih investicij), konkurenčnosti, regulacije ter možnosti za razvoj inovacij (na primer število prijavljenih patentov) in na drugi (negativni) strani tudi korupcije (McClory 2010, 3–12).

McClory hkrati poudarja subjektivno plat mehke moči, ki po njegovi oceni predstavlja približno 30 odstotkov skupne moči; preostalih 70 odstotkov vrednosti zavzema pet zgoraj navedenih podindeksov, ki so bolj objektivne narave. Za subjektivni del merjenja izbere ugled veleposlaništev in diplomatov, privlačnost ikon mehke moči, kvaliteto nacionalne zračne linije, kulturni domet, kuhinjo (*cuisine*) in mednarodno politično voditeljstvo (McClory 2010, 4–5, 13), ki jim pri kasnejših meritvah doda še nekatere druge podindekse (dizajn, blagovne

znamke, globalno voditeljstvo)⁶⁶ (McClory 2012, 9), še kasneje pa digitalno diplomacijo,⁶⁷ analize javnih mnenj s strani priznanih podjetij (Portland 2015). Na tej podlagi se izračuna/izmeri že v uvodu omenjen indeks mehke moči. Po rezultatih iz 2010 si Francija in Združeno kraljestvo delita prvo mesto, ZDA so tretje. Pri tem avtor razloži, da k uspehu zavzemanja prvega mesta pripomore široka diplomatska mreža ter britanski in francoski inštituti po celem svetu, ZDA pa so zaradi vojn v Iraku in Afganistanu izgubile nekoliko mehke moči, indeks je dvignila izvolitev predsednika Obame leta 2008 (McClory 2010, 5). V nadaljevanju bo podrobneje prikazano kotiranje izbranih držav na različnih lestvicah oziroma raziskavah mehke moči med leti 2010 in 2015 (glej tabelo 4.1 na strani 37).

3.3.1 Mehka moč kot zmogljivost

Omenjeno je bilo že, da je moč v pomenu odnosov povezana z močjo v pomenu virov. Slednja oblika moči temelji na virih, ki jih država poseduje (tako geopolitični položaj, naravni viri kot notranje družbeno-politično okolje). »Z operacionalizacijo teh virov jih država spremeni v zmogljivosti (*capabilities*)« (Hill v Bojinović Fenko 2014, 7).⁶⁸ Realizem ti dve moči razume kot neločljivo povezani in ima pri tem v mislih predvsem materialne vire, na primer ozemeljsko majhne države ne morejo imeti tako velikega vpliva, kot ga imajo večje. Druge teorije mednarodnih odnosov poudarjajo tudi nematerialne vire, kot so znanje, identitetna zavezanost, socialna politika, ter poudarjajo, da merjenje moči v obsegu države ali vojaškega arzenala ni več na prvem mestu. Temu v prid govorijo tudi visoka mesta pri meritvah indeksa mehke moči skandinavskih držav, Švice in Singapurja. V ospredje torej vedno bolj stopa prizadevanje države s t. i. mehko močjo, kar je v globalni informacijski dobi še toliko lažje.

Če koncept zmogljivosti opredelimo kot neoprijemljive lastnosti države in njene družbe, lahko med tipične pojavne oblike umestimo: izurjenost diplomatske službe, vsečnost političnega sistema, politične kulture, civilne družbe in vladanja, produkcija umetnosti, visoke kulture in zabavne industrije (npr. glasba, film, estrada), tržni delež in prepoznavnost

⁶⁶ Globalno voditeljstvo (global leadership) je opredeljen kot zaznana učinkovitost vodje posamezne države na 'globalnem odru' (McClory 2012, 23).

⁶⁷ Vedno več držav, veleposlaništev, mednarodnih organizacij za širjenje svojih mnenj/politik/ocen uporablja tudi družbena omrežja, ne le 'običajne' spletne strani.

⁶⁸ Hill, Christopher. 2003. *The Changing Politics of Foreign Policy*. Houndmills, Basingstoke and Hampshire: Palgrave Macmillan, 134–136. V Bojinović Fenko (2014, 7).

blagovnih znamk, uspešni posamezniki – državljani diplomati⁶⁹ (Bojinović Fenko 2014, 12). Hkrati je pomembno tudi spoznanje, da zmogljivosti države same po sebi še ne generirajo vpliva v mednarodni politiki in da ni samoumevno, kako osmisliti vire ali pa pretvoriti moč kot zmogljivosti v moč kot vpliv (Bojinović Fenko 2014, 9). Za tovrsten učinkovitejši preskok Nye uvede koncept pretkanosti (*smartness*) »Strategije povežejo sredstva s cilji, in tiste, ki v različnih kontekstih uspešno združujejo vire trde in mehke moči, so ključne za 'pametno moč' (*smart power*)« (Nye 2011, 12–13). V zvezi s tem je bistven tudi podatek, da niso vsi viri mehke moči v rokah vlad držav oziroma so izven neposrednega nadzora (na primer stopnja aktivnosti nevladnih organizacij). K temu bi lahko dodali tudi »mehka moč ni konstanta, ampak nekaj, kar je odvisno od časa in kraja« (Nye 2004, 44).

3.3.2 Mehka moč kot navzočnost

Moč v sodobni globalni informacijski dobi je v mednarodni skupnosti razporejena kot tridimenzionalna igra šaha; najvišja vojaška šahovnica je unipolarna, kjer ZDA brez primere presegajo vse ostale, srednja - ekonomska šahovnica je multipolarna in jo zasedajo ZDA, Evropa in Japonska, ki imajo skupaj dve tretjini svetovnega BDP, tretja na dnu pa je šahovnica transnacionalnih odnosov, ki prehajajo nacionalne meje držav in moč široko razpršijo izven nadzora vlad (Nye 2002, 140).

Mehka moč kot navzočnost je koncept, ki se pojavlja med močjo kot zmogljivostjo (moč kot vir) in kot vplivom (moč prek odnosov), je v bistvu posledica izvajanja vpliva v mednarodni skupnosti (Bojinović Fenko 2014, 74) oziroma gre za »efektivno pozicioniranje države v svetu« (Olivie in Molina v Bojinović Fenko 2014, 11–12),⁷⁰ pri tem gre v bistvu za učinek izkoristka zmogljivosti v mednarodni skupnosti – položaj držav na mednarodni ravni na področjih, kot so: globalni ugled, diplomacija, kultura, izobraževanje, šport, poslovanje/inovacije, turizem, vladanje, kvaliteta življenja ipd. (Bojinović Fenko 2014, 12) oziroma že prej naštetih podindeksi mehke moči po Nye-u oziroma McClory-ju. Pri državah, ki

⁶⁹ Več o tem v magistrskem delu *Posebnosti funkcij državljana diplomata v postmoderni demokraciji* (Bratuša 2013).

⁷⁰ Olivie, Iliana in Ignacio Molina. 2011. *Elcano Global Presence Index*. Madrid: Real Instituto Elcano. V Bojinović Fenko (2014, 11). Več o tem pa tudi v prihajajoči knjigi Bojinović Fenko, Ana in Jure Požgan. 2016. *Slovenian Soft Power Capabilities in the European Context: Missed Opportunities of Cultural Diplomacy and Erasmus Student Exchange Program*. V *Reviewing the 10 years of CEE Accession*, ur. Tom Hashimoto in Michael Rhimes. Brill/Nijhoff.

visoko kotirajo na lestvicah merjenja mehke moči, lahko za vzroke poseganja po prvih mestih iščemo v zgodovinskih globalnih povezavah (kolonializem, imperializem), v dolgoletnih mrežah vpliva in tradicionalno močni kulturni produkciji z globalnimi razsežnostmi.

Že omenjena diplomatska mreža in kulturni inštituti, ki jih imajo te države po celem svetu, so verjetno eden boljših primerov mehke moči kot navzočnosti. Seveda pri tem ne gre le za navzočnost v smislu zagotovitve prostorov, temveč njihove delovanje. Diplomatska konzularna predstavništva v tej obliki mehke moči temeljito spremljajo dogajanje v državi gostiteljici, z njo navezujejo stike ter krepijo bilateralno sodelovanje na več ravneh, organizirajo predstavitve ključnih sporočil iz lastnih prestolnic pred pomembnimi dogodki (na primer t. i. briefingi pred zasedanji različnih formatov Svetov ministrov EU), lobirajo za kandidature za željena članstva (tako države kot za posameznike) ali podpora posameznih politik, organizirajo sprejeme v čast nacionalnih praznikov (seveda poleg vseh aktivnosti, ki izhajajo iz Dunajske konvencije o konzularnih odnosih⁷¹ ter ostalih dejavnostih). Prav tako imajo kulturni inštituti v državah gostiteljicah nalogo, da promovirajo svojo kulturo, jezik oziroma da vzpostavljajo vezi med državami. British Council je glede na doseg med vodilnimi organizacijami za kulturne odnose po svetu. Blizu temu so francoski inštituti. Pri tem za ponazoritev navajam, da Francoski inštitut Charles Nodier v Ljubljani vse od priprav na predsedovanje Slovenije Svetu EU zagotavlja sofinanciranje tečajev francoskega jezika za določene uslužbenke slovenske javne uprave, kar je gotovo izvajanje mehke moči Francije. Mehka moč kot navzočnost določene države se kaže tudi z dejansko prisotnostjo njihove kulture izven njenih meja; na primer, na TV in kino sporedih v Sloveniji oziroma Evropi je nedvomno več ameriških filmov kot na primer kitajskih, enako poslušamo več ameriške in britanske glasbe kot japonske in podobno.

Kljub temu, da informacijsko-komunikacijsko tehnološka doba doseg na primer filmske produkcije ali glasbe povečuje, pa na drugi strani obdobje(a) gospodarske(ih) krize, trajnega varčevanja, boj proti terorizmu ter tudi velik pretok migrantov v Evropo prav tako vplivajo na (pre)razporeditev sredstev mehke moči (teh, ki so v rokah vlad), ki so/bodo mikavno med prvimi potezami pri rezanju proračunskih postavk. Za primer navajam zapiranje slovenskih diplomatsko-konzularnih predstavništev v Dublinu, Stockholmu, Helsinkih, Lizboni, New Yorku, Düsseldorfu v letu 2012 kot posledico strogih varčevalnih ukrepov. Prav tako so bile temu podvržene tudi mednarodne organizacije, kot je Svet Evrope. Konec leta 2010 se je na

⁷¹ Sklenjena na Dunaju 24. aprila 1963, začela veljati 19. marca 1967.

podlagi reforme proračuna Sveta Evrope tudi dokončno zaprl Informacijski urad Sveta Evrope v Republiki Sloveniji. Prav tako so že omenjenemu British Council-u, ki je smatran kot steber britanske mehke moči, odrezali kar 25 odstotkov vladnega sofinanciranja med leti 2010–11 in 2013–14 (Parlament Združenega kraljestva, Poročilo Odbora za zunanjo politiko 2011). Vendar pa je pri tem pomenljivo tudi, da je »mehko moč precej lažje izgubiti, kot jo pridobiti« (McClory 2010, 7). Mehka moč kot navzočnost je torej pomemben dejavnik percepcije legitimnosti pri aktivaciji zmogljivosti in pretvarjanju slednje v vpliv (Bojinović Fenko 2014, 74).

Kot zelo oprijemljiv primer mehke moči kot navzočnosti navajam še pobudo švicarske vlade, ki temelji na zveznem zakonu o promociji Švice v tujini, ki se imenuje 'Navzočnost Švice'. Ideja je bila zasnovana že v 70. letih 20. stoletja, v začetku novega stoletja pa so jo nadgradili in iniciativa je bila formalno pravno umeščena v okvir delovanja švicarskega zveznega zunanjega ministrstva z zajetnim letnim proračunom. Glavni namen vladne strategije je zaščita in promocija švicarskih interesov v tujini, pri čemer so na voljo različna komunikacijska orodja (Presence Switzerland 2016).⁷²

3.3.3 Mehka moč kot vpliv

»Mehka moč je ples, ki zahteva partnerje« (Nye v Shen 2011).⁷³

Moči pa se ne meri le v »obliki, ki jo država poseduje«, temveč tudi »v obliki, ki jo država izkazuje v odnosu z ostalimi akterji (v mednarodnem okolju)« (Bojinović Fenko 2014, 7). Pri dojemljanju mehke moči kot vpliva (*influence*) torej ne moremo mimo odnosov, tovrstna moč je 'moč prek odnosov'. Temelji na sposobnosti (*capacity*) države, da moč zmogljivosti in navzočnosti spremeni v bolj dinamično oziroma aktivno obliko za doseganje svojih ciljev v mednarodnem okolju v medsebojnem odnosu do drugih objektov. Pri tem glavno vlogo odigrajo prepričevalna sredstva zunanje politike, ki imajo več pojavnih oblik: kulturna diplomacija, tradicionalna ('čista') diplomacija, javna diplomacija, športna diplomacija, gospodarska in trgovinska diplomacija ter propaganda (Bojinović Fenko 2014, 8–12). Šele z

⁷² Določeno podobnost bi lahko iskali tudi v slovenski znamki 'I feel Slovenia', vendar je slednja usmerjena bolj v promocijo slovenskega gospodarstva in turizma, medtem ko švicarska iniciativa pokriva skoraj vse naštetih podindekse mehke moči.

⁷³ Nye, Joseph. S. Jr. 2011. *The Future of Power*. New York: Public Affairs. V Shen (2011).

mehko močjo kot vplivom se lahko mehka moč kosa s trdo močjo, njun presek pa je že omenjena pametna moč ali tudi 'moč prihodnosti' (Fabiani 2015, 40).

Da določena država učinkovito pretvori svoje zmogljivosti (poudarek je tudi na dobri identifikaciji le-teh) v mehko moč v smislu vpliva, ima na voljo tri izzive. Prvi je 'sanacijski' oziroma potrebno je izboljšati predstavo o dejavnikih, ki vplivajo na mehko moč. To lahko pomeni karkoli: do učinkovitejše zaščite človekovih pravic, izboljšanja konkurenčnosti gospodarstva ali vlaganja v kulturno infrastrukturo države. Drug izziv je, da se zagotovi, da se napredek pri krepitvi mehke moči resnično prevaja v pozitivne spremembe tudi z vidika globalne percepcije (kar je dosti težje doseči manjšim državam). Tretji izziv pa je povečati prednosti obstoječe mehke moči v največji možni vpliv, kar pomeni, da se uporabljajo tista sredstva, ki bodo pri ciljnemu občinstvu najbolj učinkovita (Portland 2015, 42). Drugače in znova povedano: potreben je pravilen kontekst delovanja.

Raziskava Portland (2015) ponuja šeststopenjsko ciklično razlago pretvorbe mehke moči v vpliv. Prvi korak je identifikacija virov, ki se jih opredeli kot cilje; drugi korak je ustrezna strategija, da se bodo sredstva kar najbolje uporabila. Dobre strategije se ob prevajanju sredstev mehke moči fokusirajo tudi na to, kako država lahko pripomore globalni skupnosti in seveda pri tem vzpostavi jasne nacionalne prioritete. Večina držav bo za pretvorbo svojih zmogljivosti v vpliv potrebovala določene aktivnosti (tretji korak), kar je lahko uvedba določenih politik ali iniciativ. Kot ločen četrti korak je izpostavljena pomembnost ustreznega komuniciranja, ki pravzaprav sredstva že spreminjajo v vpliv. To je že ta točka v procesu, ko so viri razporejeni in ciljne publike izbrane z namenom, da se vpliva na njihovo obnašanje ali prepričanje. Lahko je zelo implicitne narave, kot je vpliv skozi kulturo, ali pa povsem eksplicitno, kot je javna diplomacija ali kampanje okrog določenega vprašanja. Sem spada tudi t. i. digitalna diplomacija, ko ima vedno več vlad, voditeljev, ministrstev, veleposlaništev svoje račune na različnih družabnih omrežjih, ki so v luči neposrednega vpliva velikokrat učinkovitejša kot običajne spletne strani. Zadnja dva koraka cikla sta medsebojno povezana, gre za oceno ter prilagajanje. Ocena ovrednoti prvotno zastavljeno strategijo in z njo povezane aktivnosti (politike, iniciative) in komunikacijske poti ter jih, če je potrebno, prilagodi, da se vpliv še bolj optimizira (Portland 2015, 43). Že omenjena švicarska pobuda 'Prisotnost Švice' je dober primer uporabe tudi zadnjih korakov, ki so pogosto spregledani. Švicarskemu Zveznemu svetu se namreč o rezultatih redno poroča in vsake štiri leta se določi

nova strategija z ožje usmerjenimi cilji (gre tako za določitev tematskih kot geografskih prioritet) (Presence Switzerland 2016).

Omenjeno je že bilo, da niso vsa sredstva moči v rokah vlad držav, vendar pa je moč trditi, da vlada igra pomembno vlogo, da ustvari ustrezno okolje, ki dopušča različnim deležnikom (institucijam, podjetjem, nevladnim organizacijam, posameznikom), da prispevajo svoj delež k nacionalni mehki moči. Pomembne so namreč tudi politične vrednote doma in zunanja politika v odnosu do drugih držav/institucij, ki pa so pod nadzorom vlad držav. Oboje navedeno pa seveda zelo vpliva na mehko moč države, zato je moč trditi, da je mehka moč kot vpliv precej odvisna od tega, kdo vlada.

Nye pravi, da se bo relativni pomen mehke moči povečeval. Države z več komunikacijskimi kanali bodo pri tem uspešnejše, saj je v informacijski dobi tako najlažje 'izvažati' kulturo, vrednote, ideje (Nye 2004, 31). Tudi raziskava Portlanda velik pomen pripisuje tako imenovani digitalni diplomaciji, ki je zelo močno orodje javne diplomacije, prav tako zunanjo politiko 'premika' izven zaprtih vrat in jo približuje javnosti (Portland 2015, 33). Tudi v praksi se pokaže, da ima vedno več zunanjih ministrstev, diplomatsko-konzularnih predstavništev, predsednikov, predsednikov vlad in drugih pomembnih deležnikov, odgovornih za predstavljanje uradne zunanje politike države, odprtih svojih računov na družbenem omrežju Twitter, kar povečuje mehko moč držav tako v smislu zmogljivosti, navzočnosti kot tudi vpliva. Predsednik Obama⁷⁴ pa je na primer četrti na lestvici z največji sledilci na družbenem omrežju Twitter⁷⁵ (pred njim so le trije pop pevci) (Števec sledilcev na družbenem omrežju Twitter 2016). Seveda so spletne strani enakih deležnikov že dolgo v uporabi, a imajo vsekakor bolj pasivno funkcijo, kadar govorimo o močni in hitri digitalni diplomaciji širokega dosega.

⁷⁴ Barack Obama, 44. predsednik ZDA, na položaju od 20. 1. 2009.

⁷⁵ Približno 73 milijonov (Števec sledilcev na družbenem omrežju Twitter, april 2016).

4 MEHKA MOČ IZBRANIH DRŽAV OPAZOVALK

Osredotočila sem se na proučevanje mehke moči treh držav opazovalk Sveta Evrope in sicer ZDA, Kanade in Japonske, ker so vsaj približno primerljive, pri čemer sta za merili za izbor teh treh držav vzeta njihov visok gospodarski razvoj oziroma bruto družbeni proizvod ter mesto med prvimi desetimi državami na lestvicah, ki merijo mehko moč. Navedenih meril ne dosegata ne Sveti sedež kot tudi ne Mehika, čeprav je slednja država opazovalka v okviru sedanjega mandata na sestankih Odborov namestnikov ministrov med najbolj aktivnimi od vseh petih opazovalk (Hartman 2016). Sveti sedež uživa poseben status, ker mu je bil status opazovalke podeljen še pred sprejetjem Statutarne resolucije Odbora ministrov Sveta Evrope (93)26 o statusu držav opazovalk (1993), ki je določila osnovne pogoje za omenjen status. Wilshire (2007) pravi, da pomanjkanje demokratičnih institucij in stališča Svetega sedeža glede določenih človekovih pravic opravičujejo njegov poseben status, Hartman (2016) k temu dodaja, da je t. i. vatikanska diplomacija resnično aktivna predvsem pri vprašanjih oziroma temah, ki so pomembne stališčem Rimskokatoliške cerkve (odnos do splava, bioetika...). V tem poglavju je obravnavan širši pregled mehke moči izbranih držav članic, njihove aplikacije na delovanje v Svetu Evrope pa sledijo natančneje predstavljene v naslednjih poglavjih.

Uvodoma je zanimiv pogled posameznih držav na opredelitev mehke moči za posamezne države. Japonski profesor Watanabe in ameriški profesor McConnell v skupni knjigi⁷⁶ označita Japonsko in ZDA za 'supermočni' državi v mehki moči (*Soft Power Superpowers*) (Watanabe in McConnell 2008), kanadski profesor Potter pa Kanado označi za 'srednjemočno' državo (*middle power* ali *middle sized power*) (Potter 2009, xi, 73, 92). Gre seveda za subjektivne ocene, vendar kot je razvidno iz nadaljevanja, so z izjemo meritev indeksov mehke moči v letu 2010 vse tri izbrane države opazovalke v zadnjih petih letih znotraj okvirja prvih desetih držav z največjo mehko močjo.

ZDA so po McCloryevem indeksu (oziroma meritvah britanskega Inštituta za vladanje (*Institute for Governance*)) iz leta 2010 dosegle tretje mesto (za Združenim kraljestvom in Francijo), Kanada 12. mesto in Japonska 15. mesto (McClory 2010, 5), v letu 2011 so ZDA zasedle prvo mesto, Japonska sedmo in Kanada deveto mesto (McClory 2011, 15). V letu

⁷⁶ Navedena profesorja sta sicer urednika skupne knjige in avtorja posameznih poglavij; uvodno besedo h knjigi pa je prispeval sam utemeljitelj razlage koncepta mehke moči, Joseph S. Nye, Jr.

2012 so ZDA dosegle drugo mesto (za Združenim kraljestvom), Japonska šesto in Kanada deseto mesto (McClory 2012, 11). McClory je že v okviru zgoraj navedenega inštituta sodeloval z multimedijško hišo Monocle, ki je v lastni raziskavi leta 2013 ZDA postavila na tretje mesto (za Nemčijo in Združenim kraljestvom), Japonsko na peto mesto in Kanado na deveto (Monocle 2013), raziskava mehke moči 2014/2015 iste hiše je ZDA postavila na prvo mesto, Japonsko na četrto ter Kanado na deseto (Monocle 2014/15).

Svetovalno podjetje Portland je v svoji izbiri 'najmočnejših 30' pri izvajanju mehke moči v letu 2015, kjer ponovno sodeluje McClory,⁷⁷ postavilo ZDA na tretje mesto (za Združenim kraljestvom in Nemčijo), Kanada je peta in Japonska osma. So pa ZDA vodilne v treh podkategorijah in sicer izobraževanju, kulturi in digitalizaciji, Japonska pri posameznih podindeksih najvišje mesto zasede pri podjetništvu (drugo mesto), medtem ko je najvišje mesto Kanade tretje mesto pri podindeksu izobraževanje (Portland 2015).⁷⁸

Raziskava španskega kraljevega inštituta Elcano – *Elcano Global Presence Report 2015*, kjer je bila večina indikatorjev relativno podobnih (izpostavljam zanimivejše tri: število migrantov, indikator znanosti (število člankov in drugih objav v znanstvenih družboslovnih in naravoslovnih revijah) ter razvojna pomoč), je pokazala, da je bila v mehki navzočnosti '*soft presence*' ZDA v letu 2014 na prvem mestu, Kanada je zasedla 10. mesto, točno na sredini med njima pa je bila Japonska, na 5. mestu (Raziskava Elcano 2015, 20, 79).

Po podatkih indeksa Anholt-GfK Roper Nation Brands (2015),⁷⁹ ki ima sicer malo drugačno metodologijo glede na zgornje meritve in tudi naslov raziskave je 'zaščitna znamka držav', so vse tri proučevane države prav tako uvrščene med prvih deset držav, kar potrjuje nekakšno vzajemno točnost podatkov McCloryevemu indeksu (ZDA: 2015 prvo mesto, 2014: drugo mesto; Kanada: 2015 in 2014: peto mesto; Japonska: 2015 in 2014: šesto mesto) (Anholt-GfK Roper Nation Brands Indeks 2015). V tabeli 4.1 je predstavljen razvid meritev mehke moči po McCloryevem indeksu, indeksu Monocle, indeksu Portland in indeksu Elcano v nekoliko preglednejši obliki.

⁷⁷ V spremni besedi k tej raziskavi Nye napiše, da rezultati te raziskave podajajo najboljšo sliko do tedaj glede razporeditve globalne mehke moči (Nye v Portland 2015). Dodani so novi podindeksi. Glej podpoglavje 3.3.

⁷⁸ Glavni avtor je resda Jonathan McClory, vendar je raziskava narejena s pomočjo večih podjetij (tudi Facebooka) in ostalih soavtorjev, zato se sklicujem na raziskavo podjetja Portland.

⁷⁹ Nation Brands Index_{SM} je vzpostavil profesor Simon Anholt leta 2005, temelji na meritvah izvoza, upravljanja, kulture, turizma, imigracije, investicij 50 izbranih držav; za raziskavo v letu 2015 so izvedli 20.342 intervjujev v 20 državah (Anholt-GfK Roper Nation Brands 2015).

Tabela 4.1: Meritve mehke moči po McCloryevem indeksu, indeksu Monocle, indeksu Portland in indeksu Elcano (številke v tabeli označujejo mesto na lestvicah navedenih indeksov)

Leto/država	ZDA	Japonska	Kanada	vir
2010	3.	15.	12.	McClory (2010)
2011	1.	7.	9.	McClory (2011)
2012	2.	6.	10.	McClory (2012)
2013	3.	5.	9.	Monocle (2013)
2014	1.	5.	10.	Elcano (2015)
2014/15	1.	4.	10.	Monocle (2014/15)
2015	3.	8.	5.	Portland (2015)

Vir: lastna sinteza na podlagi v tabeli navedenih posamičnih virov.

Nye za glavne vire ameriške mehke moči izpostavlja ZDA kot največje gospodarstvo na svetu, nadalje pa za vire našteva visoko imigracijo,⁸⁰ največji izvoz filmov in televizijskih programov, največji delež tujih študentov, največje število izdanih knjig na leto, prodaja plošč je dvakrat večja kot v primeru naslednje na lestvici v tem segmentu (na Japonskem), ima največje število Nobelovih nagrajencev za fiziko, kemijo in ekonomijo, število znanstvenih člankov je skoraj štirikrat večje kot v naslednji državi (Japonski). Kljub temu priznava, da pri drugih kazalcih, kot so kvaliteta življenja, zdravstvena oskrba, pričakova življenjska doba, ZDA ne posegajo po prvih mestih. Prav tako se je splošno javno mnenje o ZDA v Evropi občutno poslabšalo z začetkom vojne v Iraku leta 2003, podpora ZDA se je seveda še bolj znižala v islamskih državah. Raziskave so sicer kasneje pokazale, da je slabše ocenjena ameriška zunanja politika (ki predstavlja le del mehke moči in v primeru vojne seveda povezana z nesporno veliko trdo močjo ZDA) kot pa »ZDA na splošno« - torej ostali segmenti mehke moči, kot na primer kultura, tehnološki napredek. S podobnim padcem privlačnosti ameriškega imidža se ZDA seveda niso prvič srečale leta 2003, podobnosti najdemo v času vietnamske vojne, sueške krize in še nekaterih podobnih zgodovinskih obdobjih (Nye 2004, 33–35). Nepopularne politike so najbolj ohlapen element splošnega imidža, dosti večjo stabilnost dosegajo kultura in vrednote (Nye 2004, 38). Več karakteristik pokaže, da so ZDA center globalizacije (Nye 2004, 41).

⁸⁰ Tu seveda niso upoštevani migrantski tokovi v države EU v letih 2015–2016 zaradi vojne v Sirije in drugih dejavnikov.

Prav tako lahko rečemo, da je mehka moč Japonske najmočnejša v svojem elementu kulture. Japonska umetnost, dizajn, animacija presegajo vpliv njihove zunanje politike ali vrednot, kar se zelo eklatantno pokaže tudi v zelo majhni imigraciji, ki »ji /japonska družba/ že zgodovinsko ni naklonjena« (Nye 2004, 87). Kanada se najbolj odreže v segmentu izobraževanja, v raziskavi Portland (2015) je na tretjem mestu (za ZDA in Združenim kraljestvom), malo nižje pa v podindeksu kulture in digitalne diplomacije, Hawes⁸¹ (2016) pa v članku o kanadski mehki moči na piedestal postavi njeno javno diplomacijo. Če pogledamo tabelo 4.1 vidimo, da je mehka moč Kanade raste, kar se bo glede na popularnost aktualnega predsednika vlade Trudeau-ja verjetno še nekaj časa nadaljevalo.⁸²

Vidik mehke moči v negativni konotaciji je v ZDA tudi njihovo pomanjkanje nadzora nad orožjem in izvajanje smrtne kazni; slednje velja tudi za Japonsko, medtem ko so v Kanadi smrtno kazen ukinili leta 1976. Tudi zgoraj omenjen McCloryev indeks je leta 2011 izvajanje smrtne kazni dodal kot kriterij za merjenje mehke moči v okviru podindeksa vladanje.

⁸¹ Michael Hawes je izvršni direktor Fundacije za izobraževalne izmenjave med Kanado in ZDA in izvršni direktor Fulbright Canada.

⁸² 'Trudeaumanija' je ponovno oživiljen izraz za popularnost sedanjega kanadskega premiera Trudeau-ja; izraz je bil sicer prvotno namenjen izražanju popularnosti njegovega očeta v času, ko je bil slednji kanadski premier (v 70. in začetku 80. let 20. stoletja) (Spender 2016).

5 ZUNANJEPOLITIČNI INTERESI DRŽAV OPAZOVALK V SVETU EVROPE

V petem poglavju bom analizirala zunanjepolitične interese izbranih treh držav opazovalk ter proučila, kakšen pomen jim predstavlja Svet Evrope. Če izhajamo iz Benkovega pojmovanja, da je za analizo konkretne zunanje politike potrebno dvoje, in sicer:

» a) ugotoviti družbene, ekonomske, politične in druge značilnosti neke države posebno glede na smeri in možnosti njihovega prevajanja v zunanjepolitično dejavnost in
b) ugotoviti tako makro kot mikroznačilnosti mednarodnega sistema« (Benko 1997, 227–228), je potrebno v luči točke 'a' najprej vsaj na kratko opisati izbrane države ter pri tem imeti v mislih tudi njihovo delovanje v Svetu Evrope, ki je kot že uvodoma napisano najstarejša panevropska mednarodna organizacija, ki temelji na zavezah k spoštovanju človekovih pravic, demokracije in pravne države. Sledijo analize na podlagi indikatorjev, identificiranih v uvodu naloge (število konvencij in razširjenih delnih sporazumov Sveta Evrope, katerih članica je posamezna država; višina sredstev, ki jih država namenja za članarine in projekte v Svetu Evrope ter navzočnost in velikost⁸³ diplomatsko-konzularnega predstavništva v Strasbourgu, kjer je sedež institucij Sveta Evrope.

5.1 Analiza zunanjepolitičnih interesov izbranih držav opazovalk v Svetu Evrope

ZDA so velika sila, tretja država na svetu po številu prebivalcev, z močnim tržnim gospodarstvom, predsedniškim sistemom in z največjimi izdatki za vojaške zadeve na svetu. Imajo federativno ureditev (50 zveznih držav), kar pomeni, da so pristojnosti vlade deljene na dve ravni – na zvezno vlado in federalne vlade. Poleg tega imajo močno razvejano tudi lokalno oblast znotraj posameznih zveznih držav. Poznajo klasično razdelitev oblasti na tri veje (izvršno, zakonodajno in sodno). Zakonodajna oblast je dvodomen Kongres, ki je sestavljen iz Senata in Predstavniškega doma, katerih predstavniki so neposredno voljeni. Izvršilna oblast je v rokah predsednika države, ki vodi Administracijo. Volitve potekajo vsaka štiri leta, vendar posredno preko elektorskih glasov. Sodna veja je sestavljena iz vrhovnega sodišča in zveznih sodišč. Sodnike imenuje predsednik, potrjuje jih Senat. Politično življenje zaznamujeta demokratska in republikanska stranka (Volk 2007). Glavna izvajalca zunanje politike ZDA sta predsednik države ter diplomatski in konzularni aparat (Bojinović Fenko in

⁸³ Velikost je mišljena v smislu števila zaposlenih.

Rus v Bojinović Fenko 2011, 135).⁸⁴ Predsednik Obama v svojem zadnjem mandatu »redefinira vodstvo ZDA« in pri tem kot glavne dosežke navaja zaključke vojn v Iraku in Afganistanu, preprečevanje nadaljnjega razvoja atomskega orožja Iranu in ponovno vzpostavitev diplomatskih odnosov s Kubo (Bela hiša 2016). Status opazovalke v Svetu Evrope so prejele v decembru 1995 (Svet Evrope 2016b), vendar se na večih uradnih mestih bolj uporablja podatek, da so članica od leta 1996.⁸⁵

Kanada ima parlamentarni politični sistem z monarhom na čelu države, ki ga zastopa generalni guverner, ki tudi formalno imenuje predsednika vlade in njegov kabinet. Upravno je razdeljena na deset provinc in tri ozemlja. Province imajo precej močne pristojnosti ter relativno veliko samostojnost, medtem ko so ozemlja bolj podrejena zvezni vladi. Province in ozemlja imajo svoja lastna enodomna zakonodajna telesa. Tako kot je oblast urejena na federalni ravni, je tudi na provincialni ravni in ravni teritorijev. Zvezni parlament je dvodomen: Predstavniški dom je voljen neposredno, člani Senata pa so imenovani s strani generalnega guverneja na predlog predsednika vlade, upoštevajoč zastopanost vseh regij. Splošne volitve so vsakih pet let. Kanada je za Rusko federacijo druga največja država na svetu po površini, vendar ima zelo majhno gostoto poseljenosti. Je sodobna, tehnološko napredna in energetska samozadostna država. Njeno gospodarstvo močno temelji na izkoriščanju naravnih virov (Volk 2007). Sedanja vlada je liberalna in ena najpestrejših po sestavi.⁸⁶ Status opazovalke v Svetu Evrope je prejela aprila 1996 in ima edina od izbranih treh držav tudi status opazovalke v Parlamentarni skupščini Sveta Evrope (Svet Evrope 2016b).

Japonska je prav tako ustavna demokracija s parlamentarnim tipom političnega sistema. Na čelu države je sicer cesar, a brez večje aktivne vloge. Izvršilna oblast je v rokah vlade, zakonodajno telo pa je sestavljeno iz Predstavniškega doma in Doma svetnikov. Sodno vejo sestavlja vrhovno sodišče in nadalje dve nižji stopnji sodišč. Gre za otoško državo, ki jo sestavljajo štirje večji otoki in mnogo manjših. Razdeljena je na regije, japonska ustava pa deli državo tudi na 47 prefektur, ki administrativne obveznosti opravljajo neodvisno od

⁸⁴ Bojinović Fenko in Tine Rus. 2011. *Združene države Amerike: boj za primus inter pares*. V: Bojinović Fenko (ur.) (2011, 135).

⁸⁵ Iz tega razloga tudi v uvodu navajam, da so članica od leta 1996; temu v prid govori tudi termin obeležitve 20. obletnice statusa opazovalke, ki je v organizaciji ameriškega generalnega konzulata v Strasbourgu potekal v aprilu 2016 (torej po polnih dvajsetih letih od 'pristopa').

⁸⁶ V vladi je več imigrantov, vključno dva Sikha, Nobelov nagrajenec, slepa ministrica, bivši astronaut, invalid paraplegik.

centralne vlade (Vrtač 2006). V gospodarskem pogledu je imenovana tudi *veliki azijski tiger* in gre za eno najpomembnejših industrijskih in tehnološko najbolj razvitih držav. Za japonsko oblikovanje zunanje politike je značilna elitna narava odločanja in visoka stopnja medsebojne odvisnosti med glavnimi akterji. Ti so osrednja birokracija, veliki podjetniki in vladajoča stranka – Japonska demokratična stranka (Guček in Mencin v Bojinović Fenko 2011, 89).⁸⁷ Status opazovalke v Svetu Evrope je prejela v novembru 1996 (Svet Evrope 2016b).

Povečana potreba po mednarodnem sodelovanju je vplivala tudi na vsebino in strukturo mednarodnega prava (Schermers in Blokker 2011, 4). Če so bila včasih področja, kot je mednarodno pravo varstva človekovih pravic, okoljsko pravo, mednarodno kazensko pravo, azilna politika in tako dalje pod ekskluzivno pristojnostjo posameznih držav, danes mednarodne konvencije in druge pogodbe krovno usmerjajo taka področja tako s ciljem optimalne ureditve nekega področja na čim širšem območju kot harmonizacije posameznih področij med državami. Konvencije Sveta Evrope⁸⁸ so med najpomembnejšimi prispevki k razvoju demokracije, človekovih pravic in vladavine prava. Vse so smatrane kot mednarodne pogodbe, ne glede na to, ali njihove ime nosi konvencija (takih je večina), protokol, listina ali dogovor. Pripravljene in pogajane so znotraj institucionalnega okvira Sveta Evrope, kar pomeni na pristojnih odborih, končno verzijo pa potrdi Odbor ministrov. Države se nato sicer prostovoljno odločijo, ali bodo konvencije podpisale in ratificirale ali ne. Izjema je Evropska konvencija za človekove pravice, brez podpisa in ratifikacije katere država ne more postati članica Sveta Evrope. Z ratifikacijo se posamezna država pristopnica h konvenciji zaveže, da jo bo implementirala v svoj pravni red in s tem postane to tudi njena domača zakonodaja. Kljub temu, da so nekatere izmed njih odprte za podpis le za države članice, pa je večina (v začetku leta 2016 je takih 159) (Svet Evrope 2016c) na voljo za podpis tudi državam nečlanicam, torej tudi opazovalkam.

Delni sporazum v okviru Sveta Evrope pomeni, da se posamezne države članice odločijo, da bodo sodelovale na določenem področju in ga tudi ločeno financirale; ne zadeva torej vseh

⁸⁷ Guček, Manja in Danika Mencin. 2011. *Japonska: uspeh je v drugačnosti*. V: Bojinović Fenko (ur.) (2011, 89).

⁸⁸ Trenutno stanje sprejetih konvencij je 217 (stanje april 2016), vendar jih peščica ni zaživela v praksi oziroma z zelo sproščenim izrazom so 'zastarale'. »Sedem pogodb ni dobilo nobene ratifikacije, ena – Dogovor o uporabi Evropskega sporazuma z dne 17. oktobra 1980 o zagotavljanju zdravstvenega varstva osebam med začasnim bivanjem – pa niti enega podpisa (ker je že zastarela). Dvanajst pogodb in štirinajst protokolov ni dobilo dovolj ratifikacij, da bi se lahko uveljavili.« Cornu, Elise. 2004. *L'effectivite de la technique conventionnelle dans la pratique du Conseil de l'Europe*. Doktorska disertacija. Strasbourg: Univerza Robert Schuman. V Benoît-Rohmer in Klebes (2006, 126).

članic in države opazovalke Sveta Evrope so lahko pri tovrstnih sporazumih prav tako sodelujejo. »Delni sporazum ni mednarodna pogodba v smislu mednarodnega prava. /.../ Z drugimi besedami, delni sporazumi so sporazumi s prilagodljivo obliko« (Benoît-Rohmer in Klebes 2006, 119). Razširjeni delni sporazum pomeni enako, le da pri tem lahko sodelujejo tudi države nečlanice, torej tudi opazovalke in sicer tako, da imajo tudi tu le status opazovalca, lahko pa postanejo članice. Obe vrsti sporazumov Svetu Evrope omogočata, da se spopada s zadevami, ki segajo onkraj njegovega običajnega geografskega dosega (prav tam).⁸⁹

Za opredelitev prvega indikatorja je potrebno navesti, da so ZDA ratificirale le tri konvencije Sveta Evrope in sicer leta 1985 Konvencijo o transferju obsojenih oseb,⁹⁰ aprila 1995 Konvencijo o medsebojni upravni pomoči pri davčnih zadevah⁹¹ in leta 2007 Konvencijo o kibernetiki kriminaliteti.⁹² Prvi dve navedeni konvenciji so ZDA podpisale in ratificirale še celo pred prejetjem statusa države opazovalke. Podpisale so sicer še tri konvencije (Konvencijo o priznavanju visokošolskih kvalifikacij v evropski regiji, Kazenskopravno konvencijo o korupciji in Protokol o spremembi Konvencije o medsebojni upravni pomoči pri davčnih zadevah), vendar jih (še) niso ratificirale. Od leta 2004 so ZDA opazovalka pri delnem sporazumu Farmakopeja⁹³ ter članica dveh razširjenih delnih sporazumov in sicer od septembra 2000 so članica Skupine držav proti korupciji (*Group of States against Corruption – GRECO*)⁹⁴ in od aprila 2013 Evropske komisije za demokracijo skozi pravo, bolj znane kot Beneška komisija⁹⁵ (status opazovalke pa so imele že od leta 1991).

Kanada je ratificirala pet konvencij Sveta Evrope in sicer leta 1985 Konvencijo o transferju obsojenih oseb, leta 1996 Konvencijo o boju proti dopingu,⁹⁶ leta 2014 Konvencijo o

⁸⁹ Praktične podrobnosti delnih, razširjenih delnih in razširjenih sporazumov ureja Statutarna resolucija št. (93) 28, ki je bila sprejeta maja 1993, potrdila pa jo je tudi skupščina. Ureditev je razmeroma prilagodljiva, saj nekaterim ali vsem državam članicam in tudi nekaterim državam nečlanicam omogoča, da določene medvladne dejavnosti organizirajo skupaj z enakih izhodišč (Benoît-Rohmer in Klebes 2006, 119).

⁹⁰ Odprta za podpis 21. 3. 1983, v veljavi od 1. 7. 1985 (Svet Evrope 2016c).

⁹¹ Odprta za podpis 25. 1. 1988, v veljavi od 1. 4. 1995 (Svet Evrope 2016c).

⁹² Odprta za podpis 23. 11. 2001, v veljavi od 1. 7. 2004 (Svet Evrope 2016c).

⁹³ Gre za sistem predpisov za izdelavo zdravil, potrjevanje istovetnosti, ugotavljanje čistote in preskušanje drugih parametrov kakovosti zdravil in snovi, iz katerih so zdravila izdelana; podlaga je Konvencija Sveta Evrope iz leta 1964. Evropska farmakopeja je edina publikacija v Evropi, ki je pristojna za kakovost zdravil (Javna agencija RS za zdravila in medicinske pripomočke 2016).

⁹⁴ Skupina držav proti korupciji (GRECO) je ustanovljena s strani Sveta Evrope; nadzira skladnost držav s standardi boja proti korupciji. Več o tem v nadaljevanju.

⁹⁵ Beneška komisija oziroma Evropska komisija za demokracijo skozi pravo je svetovalni organ Sveta Evrope o ustavnih vprašanjih. Več o tem v nadaljevanju.

⁹⁶ Odprta za podpis 16. 11. 1989, v veljavi od 1. 3. 1990 (Svet Evrope 2016c).

medsebojni upravni pomoči pri davčnih zadevah in Protokol o spremembi te konvencije,⁹⁷ nazadnje pa leta 2015 Konvencijo o kibernetiski kriminaliteti. Podpisala je sicer še tri konvencije (Konvencijo o priznavanju visokošolskih kvalifikacij v evropski regiji, Dodatni protokol h Konvenciji o boju proti doppingu ter Dodatni protokol h Konvenciji o kibernetiski kriminaliteti, ki obravnava inkriminacijo rasističnih in ksenofobičnih dejanj, storjenih v računalniških sistemih), vendar jih (še) ni ratificirala. Od leta 1991 je Kanada opazovalka pri delnem sporazumu Farmakopeja ter od istega leta prav tako opazovalka v Beneški komisiji. Je kandidatka za pristop k Euroimages⁹⁸ (Bowman 2016).

Japonska je ratificirala štiri konvencije Sveta Evrope in sicer leta 2003 Konvencijo o transferju obsojenih oseb, leta 2012 Konvencijo o kibernetiski kriminaliteti in leta 2013 Konvencijo o medsebojni upravni pomoči pri davčnih zadevah in Protokol o spremembi te konvencije. Japonska je od leta 1993 opazovalka v Beneški komisiji in od leta 1994 opazovalka v Skupini za sodelovanje pri preprečevanju, zaščiti proti in organizaciji pomoči v velikih naravnih in tehnoloških katastrofah (*Co-operation Group for the Prevention of, Protection Against, and Organisation of Relief in Major Natural and Technological Disasters - EUR-OPA*).⁹⁹ Kljub temu, da Kongres lokalnih in regionalnih oblasti Sveta Evrope ni (razširjen) delni sporazum Sveta Evrope, temveč svetovalno telo, ki zastopa lokalne in regionalne oblasti držav članic, je vredno na tem mestu omeniti, da ima Japonska od leta 1995 status opazovalca tudi tu.

Glede višine sredstev, ki jo izbrane države namenjajo za članarine v Svetu Evrope, najprej navajam skupni znesek, ki so ga v letu 2014 prispevale v proračun Sveta Evrope ZDA, in sicer le-ta znaša 439.295 EUR, kar sta prispevka oziroma članarini za GRECO in Beneško komisijo. Za leto 2015 je znesek približno enak (Program in proračun Sveta Evrope za leti 2014 in 2015, 20). Prav tako je podobna projekcija prispevka za leto 2016 (Program in proračun Sveta Evrope za leti 2016 in 2017, 192).¹⁰⁰

⁹⁷ Protokol o spremembi Konvencije o medsebojni upravni pomoči pri davčnih zadevah je bil odprt za podpis 27. 5. 2010, v veljavi od 1. 6. 2011 (Svet Evrope 2016c).

⁹⁸ Euroimages je sklad Sveta Evrope za podporo kulture; promovira predvsem evropsko avdiovizualno industrijo.

⁹⁹ Osnovana je na sporazumu iz leta 1987.

¹⁰⁰ Za primerjavo glede velikosti prispevka navajam prispevke držav članic Sveta Evrope (v letu 2014 največ Francija: približno 38 milijonov EUR, Nemčija in Italija po 35 milijonov EUR, Ruska federacija 32 milijonov, Slovenija slabih 832.000 EUR). Zneski za 2015 so približno enaki (Program in proračun Sveta Evrope za leti 2014 in 2015, 20).

Vendar pa je veliko medvladnih aktivnosti Sveta Evrope deležnih obsežnih prostovoljnih prispevkov s strani držav opazovalk. Gre predvsem za (so)financiranje projektov ali programov, ki so namenjeni krepitvi demokratičnih institucij, promociji vladavine prava in spoštovanja človekovih pravic. Zelo veliko jih je ciljno usmerjenih na vzhodne in jugovzhodne države Sveta Evrope. Vse tri države opazovalke so donatorice v različnih projektih in aktivnostih Sveta Evrope, s tem, da so še pred približno sedmimi leti same izbirale, katere projekte bi rade financirale in v katerih državah. Pogajalska moč Sveta Evrope se je v tem pogledu v zadnjih letih izboljšala in sedaj pretežno Svet Evrope na podlagi nadzornih mehanizmov, ki jih ima o okviru odborov in konvencij Sveta Evrope, redno naredi analize in tako identificira ključna področja in opredeli prioritete naloge po posameznih državah. Presek področij, kjer poteka večina aktivnosti več vzhodnih držav, je neodvisno in učinkovito pravosodje, boj proti korupciji, upravljanje lokalnih in regionalnih oblasti, svoboda medijev in zaporska problematika. Po opredelitvi prioritetenih področij, ki so potrebna pomoči, sledijo pogajanja z državami donatoricami, kjer se vključujejo tudi države opazovalke (Gruden 2016).

Kanada je na primer v letih 2005 in 2006 prispevala v programe Sveta Evrope 2,3 milijone EUR. Poudarek je bil na programih pravosodnih reform in prenove zaporov v Bosni in Hercegovini ter Srbiji, nekaj denarja pa je bilo namenjenega učenju zgodovine v jugovzhodni Evropi. Japonska je takrat svoje prostovoljne prispevke (slab milijon EUR) namenila različnim projektom v balkanskih državah in Moldaviji. ZDA pa so bile eden glavnih finančnih deležnikov pri aktivnostih Odbora strokovnjakov za ocenjevanje ukrepov s področja preprečevanja pranja denarja in financiranja terorizma (*Committee on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism - MONEYVAL*) (Wilshire 2007; Barr 2016; Panović-Djurić 2016; Van Dijk 2016).

Glede bolj aktualnih prostovoljnih prispevkov so ZDA v letu 2014 med državami opazovalkami prispevale 426.426,89 EUR¹⁰¹ (183.750,00 EUR za boj proti kibernetiki kriminaliteti, 171.429,92 za opolnomočenje oziroma krepitev odgovornosti žensk in mladih političnih voditeljev v Bosni in Hercegovini (to je vključevalo tudi projekte izvedene s strani

¹⁰¹ Za primerjavo glede velikosti prispevka navajam prispevke držav članic Sveta Evrope: nad milijon EUR prispevajo Norveška, Danska, Švedska, Švica, EU, ostale države članice (vendar ne vse!) pa od 2.000 EUR do dobrega pol milijona (Svet Evrope 2015).

tamkašnje Šole za politične študije (*School of Political Studies*) in 71.246,97 EUR za pomoč pri opazovanju volitev) in v letu 2015 410.328,28 EUR (279.055,91 EUR za boj proti kibernetiki kriminaliteti, 73.422,37 EUR za krepitev odgovornosti žensk in mladih političnih voditeljev v Bosni in Hercegovini in 57.850 EUR za MONEYVAL) (Barr 2016; Van Dijk 2016).

Prispevki ZDA prihajajo s strani njihovega zunanjega ministrstva in ameriške agencije za mednarodni razvoj (*United States Agency for International Development – USAID*). Poleg naštetih področij so ZDA v preteklosti prav tako prispevale v program prenove zaporov v Bosni in Hercegovini ter programe preprečevanja korupcije v Azerbajdžanu (Barr 2016; Van Dijk 2016).

Kanadski večji prispevki v programe Sveta Evrope so ciklične narave. Zadnji večji je bil projekt v zvezi z medijsko svobodo v Ukrajini, vreden skoraj milijon EUR (915.000 EUR); začel leta 2013, zaključil pa se je zaključil v 2015 (Barr 2016; Bowman 2016). Kanada sedaj razmišlja, ali bi financirala tudi druge projekte Sveta Evrope, zainteresirani pa so predvsem za projekte v Ukrajini (Bowman 2016).

Japonska navaja prispevek v vrednosti 345.000,00 EUR v letu 2014, od česar so namenili 300.000 EUR za projekte demokratizacije in stabilizacije v Ukrajini, predvsem za dejavnosti na področju priprave volitev. Tako v letu 2014 kot v letu 2015 je bil zagotovljen finančni prispevek v višini 45.000 EUR za boj proti kibernetiki kriminaliteti, ki je pomemben prispevek tozadevne vsakoletne konference v organizaciji Sveta Evrope (Konzulat Japonske v Strasbourgu 2016; Barr 2016). Tudi v letu 2016 bodo verjetno namenili prispevek za enak namen (Kitagawa 2016). Med neprofitnimi organizacijami je zaznati tudi Japonsko fundacijo s slabimi 10.000 EUR prispevka v letu 2015 (Svet Evrope 2015; Barr 2016). Sicer pa je potrebno dodati, da je v preteklih letih Japonska tovrstnim projektom namenila dosti več sredstev, zadnja ekonomska kriza je posegla tudi v ta vidik varčevanja (Vogl 2016).

Kar zadeva navzočnost diplomatskih konzularnih predstavništev v Strasbourgu – sedežu institucij Sveta Evrope, kjer imajo članice Sveta Evrope svoje stalne predstavnike – veleposlanike na predstavništvih, imata v Strasbourgu generalna konzulata le ZDA in

Japonska.¹⁰² Ameriški konzulat vodi generalni konzul,¹⁰³ ki pa je namestnik stalnega predstavnika opazovalca ZDA v Svetu Evrope. Slednjo funkcijo namreč opravlja veleposlanik ZDA v Franciji.¹⁰⁴ Razlog, da je stalni opazovalec ZDA pri Svetu Evrope vsakokratni ameriški veleposlanik v Franciji, izhaja iz zgodovine oziroma dejstva, da je bila ob podelitvi statusa opazovalke tako imenovana takratna veleposlanica ZDA v Franciji Pamela Harriman.¹⁰⁵ Prav tako iz zgodovinskega dejstva izhaja, da je konzulat ZDA v Strasbourgu eden najstarejših, in mu je bila funkcija pokrivanja zadev, povezanih s Svetom Evrope, uradno dodana šele pred 20 leti. Verjetno v bližnji prihodnosti ne bo prišlo do spremembe glede naziva konzulata (da bi postal predstavništvo ZDA pri Svetu Evrope) ali da bi funkcijo stalnega opazovalca pri Svetu Evrope prenesli z vsakokratnega veleposlanika v Parizu na vsakokratnega generalnega konzula v Strasbourgu (Westling 2016).

Ameriški generalni konzulat je zelo majhen glede na to, koliko nalog opravlja. Ima dvojno vlogo: na eni strani vodenje konzulata in vseh funkcij, ki temu pritičejo (javna diplomacija, spodbujanje razvoja trgovinskega, gospodarskega, kulturnega in znanstvenega sodelovanja med državo pošiljateljico in državo sprejemnico, izdajanje potnih listov in potnih dokumentov državljanom države pošiljateljice ter vizumov in drugih ustreznih dokumentov in vse ostale konzularne naloge, ki izhajajo iz Dunajske konvencije o konzularnih odnosih. Konzulka veliko časa posveča tudi raznim dogodkom, ki obeležujejo spominske oziroma zgodovinske dogodke, saj pristojnost konzulata obsega precejšen del severovzhodne Francije. Na drugi strani pa konzulat opravlja tudi vse naloge, ki izvirajo iz statusa države opazovalke v Svetu Evrope.

Ameriški konzulat v Strasbourgu ima poleg konzulke še pet zaposlenih, od tega v rang diplomata spada edino konzulka, ostali so lokalno osebje. Delo konzulke je povečini razdeljeno polovico na tipične konzularne naloge in polovico na zadeve, povezane s Svetom Evrope. V času, ko so kakšna pomembna zasedanja, kot je na primer zasedanje Parlamentarne skupščine, je razmerje časa za Svet Evrope v korist temu. Konzulka ima še svetovalca pomočnika, ki sicer ni diplomat in spada pod lokalno osebje, a je po njenih besedah zelo

¹⁰²Imata ga tudi Sveti sedež in Mehika, vendar na tem mestu proučujem le izbrane tri države opazovalke.

¹⁰³Od avgusta 2014 to funkcijo opravlja generalna konzulka Amy P. Westling, s katero je bil izveden tudi intervju.

¹⁰⁴Od oktobra 2014 to funkcijo opravlja veleposlanica Jane D. Hartley.

¹⁰⁵»Na položaju veleposlanice ZDA v Franciji je bila od leta 1993 do 1997, ko je nenadno umrla« (Berger 1997). Kot zanimivost (glede na v nadaljevanju predstavljeno vidno vlogo Winstona Churchilla pri ustanavljanju Sveta Evrope) dodajam, da je bil »prvi zakon Pamele Harriman s sinom W. Churchilla« (prav tam).

učinkovit. Z zunanjim ministrstvom ZDA (State Department) je na vezi dnevno; tam imajo 'področnega' uradnika za Svet Evrope (*desk officer*),¹⁰⁶ ki koordinira vsebine Sveta Evrope tudi z drugimi pristojnimi uradniki, ki pokrivajo posamezne teme ali države (na primer trenutno aktualni so uradniki, ki pokrivajo Ukrajino, migracije v Evropi in boj proti terorizmu), seveda pa posamezni ameriški strokovnjaki tudi pridejo na zasedanja odborov v Strasbourg (Westling 2016).

Japonska ima svoj generalni konzulat v Strasbourg, vodi ga generalni konzul, ki pa je tudi stalni predstavnik opazovalec Japonske v Svetu Evrope.¹⁰⁷ Konzulat ima poleg konzula zaposlenih še 19 oseb, od katerega so štirje diplomati tisti, ki pokrivajo področje dela Sveta Evrope, pet se jih ukvarja s konzularnimi zadevami, 11 zaposlenih pa je lokalno osebje. Na leto pride od 10 do 20 strokovnjakov z Japonske, ki se udeležijo specializiranih odborov (Kitagawa 2016).

Najslabšo navzočnost zagotavlja Kanada, ki v Strasbourg nima diplomatsko-konzularnega predstavništva, ampak zadeve Sveta Evrope nerezidenčno pokriva iz Bruslja in sicer s strani Stalnega predstavništva Kanade pri Evropski uniji. Namestnik veleposlanika na tem predstavništvu je tudi stalni predstavnik opazovalec v Svetu Evrope.¹⁰⁸ Poleg njega se s področjem Sveta Evrope ukvarjajo še tri osebe, od katerih je le še en diplomat, specializiran za boj proti terorizmu in človekove pravice na splošno. Vsi štirje pa hkrati pokrivajo tudi teme EU, po drugi strani jim občasno na pomoč priskočijo tudi sodelavci, ki prvenstveno pokrivajo zadeve EU, vendar so eksperti za specifična pravna vprašanja. Kanada ni nikoli imela konzulata v Strasbourg in o tem tudi ne razmišlja, vsaj v bližnji prihodnosti se sedanji status ne bo spremenil (Bowman 2016).

Nobeno predstavništvo tudi ne nosi imena, ki bi poudarjalo, da so opazovalci v Svetu Evrope, tako kot so imenovana ostala stalna predstavništva držav članic v Svetu Evrope (na primer Stalno predstavništvo Republike Slovenije pri Svetu Evrope), še najslabše se pri tem odreže Kanada, ki področje dela Sveta Evrope pokriva nerezidenčno in v okviru kanadskega predstavništva pri EU, ki je seveda popolnoma druga mednarodna organizacija.

¹⁰⁶ Trenutno je to dr. Anne Peacock, s katero sem tudi poskusila navezati stik za pridobitev informacij, a žal neuspešno.

¹⁰⁷ Od julija 2015 je to veleposlanik Shinsuke Shimizu.

¹⁰⁸ Namestnik veleposlanika kanadske misije v EU je Alan Bowman.

Analiza kvantitativnih indikatorjev pokaže, da so izbrane države opazovalke relativno zadržane v pristopanju h konvencijam Sveta Evrope, saj je vsaka izmed njih podpisala in ratificirala le nekaj teh (ZDA tri, Japonska štiri in Kanada pet), s tem da je kar 159 konvencij Sveta Evrope odprtih za podpis tudi nečlanicam. Pri ratificiranih konvencijah gre večinoma za področja, ki so seveda v interesu teh držav, saj omogočajo lažje sodelovanje v okviru mednarodne pravne pomoči (Konvencija o transferju obsojenih oseb), lažje sodelovanje med davčnimi organi na mednarodni ravni v boju proti izogibanju obdavčevanju in utaji davkov (Konvencija o medsebojni upravni pomoči pri davčnih zadevah) in prav tako boljše in hitrejše sodelovanje pri boju proti kaznivim dejanjem v kibernetnem prostoru, ki zaradi digitalizacije in globalizacije močno prestopa državne in regionalne meje (Konvencija o kibernetni kriminaliteti). Prav tako je za razumeti, da je Japonska kot država, ki ima veliko potresov, zainteresirana za sodelovanje v sporazumu EUR-OPA, ki pokriva sodelovanje na področju velikih naravnih ali tehnoloških katastrof.

Wilshire (2007) pravi, da je potrebno države opazovalke spodbujati, da podpisujejo in ratificirajo konvencije, saj s tem pokažejo tudi svojo zavezo k idealom in vrednotam Sveta Evrope. Skoraj vse konvencije v zadnjih letih so tudi take, ki so odprte za podpis tudi nečlanicam Sveta Evrope. Po drugi strani Gruden (2016) opozarja, da je trend zadnjih let tudi ta, da konvencije vsebuje nadzorne mehanizme (*monitoring*), kar pomeni, da se država z ratifikacijo konvencije tudi zaveže, da bo (ponavadi periodično) izpostavljena zunanjemu nadzoru strokovnjakov, ki preverjajo, ali je konvencija ustrezno implementirana oziroma ali država izvršuje dane obveze iz konvencije. Prav to je možen razlog, da se države opazovalke ne odločajo za pristop k ostalim konvencijam in se s tem po njihovo po nepotrebem ne izpostavljajo eventualnim kritikam v primeru nezadostne implementacije. Glede na vsebino konvencij, ki so jih ratificirale, je opazen predvsem pragmatičen pristop pri izvajanju zunanjepolitičnih interesov.

Vsi omenjeni finančni prispevki predstavljajo le tisti del sredstev, ki jih izbrane tri države opazovalke namenjajo državam članicam Sveta Evrope v okviru projektov te organizacije, ne pa tudi vseh ostalih, ki so namenjeni istim državam, vendar v okviru drugih organizacij, kot sta na primer EU in Organizacija za varnost in sodelovanje, s katerima sicer Svet Evrope zelo sodeluje in izvaja tudi skupne programe. Analiza tudi pokaže, da vse države opazovalke financirajo le projekte v vzhodnih in jugovzhodnih državah članicah, pri tem v zadnjih dveh letih prednjačita ZDA in Japonska, medtem ko se Kanada ciklično odziva na tovrstno

pomoč. Vsekakor lahko trdimo, da je navzočnost ZDA in Japonska v prednosti tudi v temu, da zadeve, povezane s Svetom Evrope, pokrivata iz Strasbourga, kjer je sedež institucij Sveta Evrope. ZDA imajo sicer stalnega opazovalca akreditiranega v Parizu, vendar pa po drugi strani z imenovanjem diplomata najvišjega ranga na to mesto, tj. veleposlanika, pripisujejo Svetu Evrope večji pomen. Ravno nasprotno temu deluje Kanada, ki svoje delovanje pokriva iz Bruslja pod okriljem stalnega predstavništva pri EU. Japonska je v tem pogledu nekje vmes. Država tudi z odnosom, kje in v kakšni velikosti bo imela svoje diplomatsko-konzularno predstavništvo pri drugi državi ali mednarodni organizaciji, pokaže, koliko si želi biti prisotna (tudi tu je v igri delež denarja, ki ga v okviru svoje zunanje politike temu nameni).

5.2 Pomen Sveta Evrope za njegove države opazovalke

Svet Evrope ni pes čuvaj; kljub temu, da so njegovi zobje Evropsko sodišče za človekove pravice, pa nima temperamenta psa čuvaja. /.../ Svet Evrope je bolj *pes vodič* za človekove pravice. Tako kot mora biti pes vodič zaupanja vreden, v pomoč ter občasno z laježem opozoriti na morebitno nevarnost, tako Svet Evrope s svojimi odločitvami in dejavnostmi vodi in pomaga ter opozarja s svojimi nadzornimi mehanizmi (Reade 2014).¹⁰⁹

Če povežem teoretsko opredelitev konstruktivizma in regionalizma, so akterji države članice in države opazovalke v Svetu Evrope, pravila Sveta Evrope pa so struktura kot element regije (v tem primeru Sveta Evrope); prav podatek, da niso vse države evropskega kontinenta članice in seveda tudi ne opazovalke Sveta Evrope, kaže na vzpostavitev Sveta Evrope kot konstrukta. Ustanovljen je bil 5. maja 1949, torej kmalu po koncu druge svetovne vojne. »Evropa v primerjavi z obema supersilama ni mogla uspešno tekmovati v veličini /.../ obstajala pa je močna kulturno-vrednostna identiteta, še kako zaznana v mednarodni skupnosti. Države, omejene v svoji rasti, so se pričele povezovati na meddržavnem nivoju« (Bučar 1993, 17). Če je nastanek Evropske unije (prej Evropskih skupnosti) temeljil bolj na ekonomskem povezovanju,¹¹⁰ lahko razlog ustanovitve Sveta Evrope iščemo v iskanju usklajevanja politik držav članic pri uresničevanju načel iz skupne politično-razvojn

¹⁰⁹ Nekdanji ameriški generalni konzul v Strasbourgu (2011–2014).

¹¹⁰ Pri tem je potrebno sicer poudariti, da imajo »človekove pravice v EU relativno kratko pravno zgodovino, vendar so od začetka devetdesetih postale temeljni sestavni del tako notranjih kot zunanje politike EU« (Roter 2009, 277).

dediščine. Svet Evrope je konec 80. let 20. stoletja predstavljal »klub evropskih demokracij« (Gruden 2016) in kljub že obstoječemu sodelovanju z nekaterimi opazovalkami (predvsem ZDA in Sveti sedež) je za opazovalke postajal še pomembnejši, ko so se vanj začele vključevati vzhodne države Evrope. »Zlato obdobje Sveta Evrope se je začelo s padcem berlinskega zidu. Takrat je Svet Evrope štel 22 držav. Na načelni ravni si je vedno prizadeval za širjenje članstva, vendar je šele na začetku devetdesetih let¹¹¹ dobil realno možnost, da se razvije v vseevropsko mednarodno organizacijo« (Ribičič v Benoît-Rohmer in Klebes 2006, 14).¹¹² Posledica povezovanja v konceptu regionalizma med drugim prinaša predvidljivost mednarodnih (meddržavnih) odnosov in s tem koristi vsem državam v mednarodni skupnosti, torej tudi izven okvirov posameznega regionalnega sodelovanja, kar lahko impliciramo na države opazovalke v Svetu Evrope. Če upoštevam klasifikacijo na medvladno in t. i. supranacionalno sodelovanje (Choi in Caporoso v Bojinović Fenko 2010, 43–44),¹¹³ menim, da je organizacija Sveta Evrope bolj medvladna organizacija z elementi supranacionalnega predvsem v pristojnostih Evropskega sodišča za človekove pravice, ki je v bistvu naddržavno sodišče zadnje instance, sicer omejeno na pristojnosti po kršitvah Evropske konvencije o človekovih pravicah in njenih protokolov. ZDA tudi odkrito priznavajo, da jim ustreza sodni mehanizem Sveta Evrope: v kolikor posamezne države kršijo Evropsko konvencijo o človekovih pravicah, tu intervenira Evropsko sodišče za človekove pravice (Westling 2016).

Tudi v preambuli Statutarne resolucije Odbora ministrov Sveta Evrope (93)26 o statusu opazovalk (1993)¹¹⁴ je poudarjena spremenjena politična situacija v Evropi in svetu, ki posledično zahteva več sodelovanja Sveta Evrope z njegovimi državami nečlanicami, s katerimi si delijo ideale in vrednote. Takšno sodelovanje je bilo potrebno institucionalizirati in omenjena statutarne resolucija je bila začetek priznanja višjega statusa državam opazovalkam, ki so tak status želele oziroma izpolnjevale kriterije.

¹¹¹ op. a. 20. stoletja.

¹¹² Ribičič, Ciril. 2006. *Predgovor k slovenski izdaji knjige Pravo Sveta Evrope* avtorjev Benoît-Rohmer in Klebes. V Benoît-Rohmer in Klebes (2006, 11–16).

¹¹³ Choi, Young Jong in James A. Caporoso. 2006. Comparative Regional Integration V *Handbook of International Relations*, ur. Walter Carlsnaes, Thomas Risse in Beth A. Simmons, 480–99. London, Thousand Oaks in New Delhi: Sage. V Bojinović Fenko (2010, 43–44).

¹¹⁴ Glej prilogo Statutarne resolucija št. 93 (26) o statusu opazovalk.

Danes ima Svet Evrope že 217 konvencij, katerih cilj je poenotenje politik in notranje zakonodaje v državah podpisnicah na področjih varstva človekovih pravic.¹¹⁵ Prav ta 'zakonodajna produkcija', ki s tem vpliva na postavljanje standardov, kaže na uspeh Sveta Evrope na pravnem področju (Benoît-Rohmer in Klebes 2006, 21–22). Kot že omenjeno, so določene konvencije odprte za podpis tudi širše oziroma tudi nečlanicam Sveta Evrope. Pri tem velja omeniti, da se morajo države članice Sveta Evrope strinjati s pristopom oziroma podpisom države nečlanice, pravzaprav na ta način ohranjajo nadzor nad pristopi.¹¹⁶ Prav tako lahko države opazovalke pristopajo k razširjenim (delnim) sporazumom Sveta Evrope, ki so po mnenju Grudna (2016) ključni za pridobivanje mehke moči ZDA. S članstvom v GRECO in Beneški komisiji ZDA vstopajo na polja možnega vpliva posredno, a učinkovito. V tem pomenu dobijo možnosti za določanje političnih preferenc drugih držav (članic Sveta Evrope). Na sami spletni strani generalnega konzulata ZDA v Strasbourgu najdemo zapis, da bodo ZDA s članstvom v Beneški komisiji povečale zmožnost podpore reformam v državah »mladih demokracij v Evropi« (Konzulat ZDA v Strasbourgu 2013). Westling (2016) pravi, da ZDA vidijo v Svetu Evrope prednost, ker gre za mednarodno organizacijo z dolgo zgodovino z uglednim delovanjem na področju človekovih pravic, vladavine prava in demokracije, kar so vse tudi zunanjepolitični cilji ZDA. Gre za to, da ZDA v Svetu Evrope vidijo dolgoročnega partnerja, ki ima preko Evropskega sodišča za človekove pravice močan nadzorni mehanizem na svoje države članice, ki stremi k sankcioniranju kršitev po Evropski konvenciji o človekovih pravicah. Trenutni najpomembnejši zunanjepolitični interesi ZDA, kjer se naslanjajo tudi na podporo Sveta Evrope (a hkrati tudi drugih mednarodnih organizacij), so boj proti terorizmu, migracijska kriza in krimsko vprašanje. Pri boju proti terorizmu ne gre le za vojaško obrambno vprašanje, temveč za celovit pristop, ki vključuje tudi na primer izobraževalne programe (uporaba mehke moči) predvsem v smislu preprečevanja radikalizacije (Hartley 2016; Westling 2016).

Kanada pravi, da s Svetom Evrope deli enake vrednote, in sicer človekove pravice, demokracijo in vladavino prava. S Svetom Evrope sodeluje na področjih, kot so zdravje, pravosodje, kultura in družbeni razvoj. Za Kanado je Svet Evrope pomemben partner pri ključnih vprašanjih in standardih ter forum za izmenjavo informacij na več področjih o najnovejšem razvoju in najboljše prakse s strokovnjaki iz podobno mislečih držav. S tem se

¹¹⁵ Država lahko podpiše konvencijo (ali protokol h konvenciji) praktično takoj po sprejemu, vendar pa z ratifikacijo (po navadi z zakonom o ratifikaciji te konvencije) implementira konvencijo (ali protokol) v svoj notranji pravni red oziroma eventualno spremeni še drugo zakonodajo.

¹¹⁶ Na primer Belorusiji so tudi iz tega razloga že zavrnili pristop k posameznim konvencijam Sveta Evrope.

tako ponuja priložnost za dovzetnost pravnih instrumentov v Evropi v kanadsko politiko (Wilshire 2007).

Tudi Japonska pritrjuje delitvi idealov in vrednot s Svetom Evrope in išče v tej organizaciji interes za nadaljnjo promocijo teh vrednot. Svet Evrope vidi kot izhodišče za dialog in delitev informacij med Japonsko in Evropo, kar prispeva k usklajevanju pristopov k vprašanju skupnega interesa. Japonska zagotavlja podporo programom Sveta Evrope s pomočjo prostovoljnih prispevkov. Prav tako deluje vzporedno s Svetom Evrope pri doseganju skupnih ciljev, zlasti na Zahodnem Balkanu (Wilshire 2007).

V primeru ZDA, ki so seveda vojaška in gospodarska velesila, je poslanstvo zunanjega ministrstva ZDA »oblikovanje in ohranitev mirnega, uspešnega, pravičnega in demokratičnega sveta in spodbujanje pogojev in napredka za dobrobit Američanov in ljudi povsod po svetu« (The U.S. Department of State's Agency Financial Report for Fiscal Year 2015, 7). Iz tega zapisa je razvidno, da ZDA niso usmerjene le navznoter, temveč tudi navzven oziroma na cel svet (»za ljudi povsod po svetu«). (The U.S. Department of State's Agency Financial Report for Fiscal Year 2015, 7). Bela hiša zatrjuje, da ameriška moč ne prihaja le iz vojaške in gospodarske moči, temveč tudi iz »globine ameriških partnerstev in vrednot« (Bela hiša 2016). Sodnik Evropskega sodišča za človekove pravice Zupančič (2016) pa zgornje pragmatično strne, da je v naravi ZDA, da morajo biti »povsod zraven«.

Dober pokazatelj, koliko državam opazovalkam pomeni Svet Evrope, je tudi njihova prisotnost na sestankih odborov Sveta Evrope. Najvišje odbore – odbore ministrskih namestnikov¹¹⁷ praviloma pokrivajo vse države opazovalke, saj se na teh odborih sprejemajo najpomembnejši dokumenti oziroma potrdijo dokumenti, ki so bili pred tem usklajevani na nižjih ravneh. Temu pritrjuje ameriška konzulka, ki pravi, da se udeleži skoraj vsakega zasedanja odbora namestnikov ministrov (Westling 2016). Zaradi majhnosti konzulata in čezoceanske daljave strokovnjakov se ne morejo udeležiti čisto vseh zasedanj odborov, kot bi si želeli, poskrbijo pa, da ne zamudijo plenarnih zasedanj. Zelo aktivni so v Odboru

¹¹⁷ Odbor ministrov v svoji najvišji sestavi (zunanji ministri držav članic) se sestane le enkrat na leto, ponavadi meseca maja za dan ali dan in pol ter takrat oceni napredek evropskega sodelovanja in da morebiten političen zagon. Na začetku so se sestajali štirikrat na leto, nato trikrat in nato dolga leta dvakrat, zadnja leta pa le enkrat. Namestniki se sestanejo vsak teden, od leta 1999 ob sredah, pa tudi v različnih poročevalskih skupinah. (»Med ministrskim zasedanjem in zasedanjem namestnikov ministrov ni pravne razlike. Namestniki imajo enaka pooblastila kot njihovi ministri, njihove odločitve pa enako veljavo. Čeprav se njihovi sklepi začnejo z besedo namestniki, se njihove formalne resolucije začnejo z "odbor ministrov" – kot če bi jih sprejeli ministri« (Benoît-Rohmer in Klebes 2006, 62–63).

strokovnjakov glede izvajanja evropskih konvencij, ki se nanašajo na sodelovanje v kazenskih zadevah (*Committee of experts on the operation of European conventions on the co-operation in criminal matters* – PC-OC), ki obravava tudi izročitve (ZDA so podpisnica Konvencije Sveta Evrope o transferju obsojenih oseb) ter odboru po kibernetiki konvenciji, katere podpisnica so prav tako. Pred nekaj leti so ZDA posredovale Svetu Evrope statistiko, da se odborov Sveta Evrope¹¹⁸ letno udeleži približno 390 ameriških strokovnjakov (Vogl 2016).

Kanada se trudi, da je prisotna na čimveč zasedanjih Odborov ministrov (oziroma njihovih namestnikov), vendar je to odvisno tudi od vsebine agende. Prioriteto daje Odboru za boj proti terorizmu, skupini Pompidou,¹¹⁹ Odboru pravnih strokovnjakov za mednarodno javno pravo, Odboru glede kibernetike kriminalitete (je prav tako podpisnica tozadevne konvencije) in PC-OC (tudi podpisnica konvencije o transferju). Redno se udeleži letnega dogodka o demokraciji, ki ga organizira Svet Evrope. Ker je Kanada opazovalka tudi v Parlamentarni skupščini Sveta Evrope, je na večini plenarnih zasedanj¹²⁰ tudi delegacija kanadskega parlamenta (Bowman 2016).

Glede ostalih odborov in delnih sporazumov Japonska nima prioritete liste, ki bi ji sledila kar zadeva udeležbo. Kljub temu priznava, da se pogosteje udeležuje naslednjih odborov: sestanki poročevalcev (*rapporteur group meetings*), Posvetovalni svet evropskih sodnikov, Beneška komisija, Odbor PC-OC (za razlog udeležbe diplomat Kitagawa prav tako poudarja ratifikacijo Konvencije Sveta Evrope o transferju obsojenih oseb), Odbor pravnih strokovnjakov za mednarodno javno pravo, Odbor strokovnjakov za terorizem, Odbor strokovnjakov za kibernetiko kriminaliteto (prav tako iz razloga ratifikacije tozadevne konvencije) (Kitagawa 2016).

Če povzamem, prav vse države opazovalke vidijo pomen Sveta Evrope v njegovi dolgoletni tradiciji delovanja v prid mednarodnega varstva človekovih pravic, vladavine prava in demokracije, hkrati pa analiza aktivnejšega sodelovanja pokaže tudi pragmatičnost držav opazovalk. Udelejujejo se bolj pri odborih, ki so prioritenega pomena za njih same, še

¹¹⁸ Trenutno je v Svetu Evrope aktivnih približno 45 odborov, ki so vzpostavljeni na podlagi konvencije, 3 na podlagi resolucije Odbora ministrov, približno 35 je trenutno aktivnih stalnih in začasnih (*ad hoc*) (pod)odborov in 14 (razširjenih) delnih sporazumov (Vogl 2016). Vsak tak odbor ima enega ali več sestankov na leto. Nekaterih sestankov se udeleži tudi po več predstavnikov iste države.

¹¹⁹ Skupina za sodelovanje v boju proti zlorabi drog in nedovoljenemu prometu z drogami.

¹²⁰ Parlamentarna skupščina plenarno zaseda štirikrat na leto (januarja, aprila, junija, septembra/oktobra), seveda pa se parlamentarci srečujejo tudi v okviru posameznih odborov.

posebej na področjih, kjer so ratificirale tudi konvencije. Prav tako prednost v Svetu Evrope vidijo v tem, da Svet Evrope preko svojih podrobnih nadzornih mehanizmov naredi pregled stanja in odkrije občuljiva področja v državah članicah, kjer so potrebne izboljšave ali reforme. Vogl (2016) kot vodja Oddelka za odnose z mednarodnimi organizacijami in nečlanicami pri Svetu Evrope pravi, da je Direktorat za zunanje odnose, kamor spada njegov sektor, nekakšno »zunanje ministrstvo Sveta Evrope«, njegov oddelek pa je »prva kontaktna točka za vse nečlanice«. Ko je s posamezno nečlanico, kamor spadajo tudi države opazovalke, opredeljen interes in polje sodelovanja, potem se država nečlanica nadalje pogovarja s pristojnimi direktorati (*operational directorates*). Zainteresiranim državam ponudijo listo zelenih projektov, potem pa se države donatorice, kamor spadajo tudi opazovalke, lahko same oziroma v skladu z njihovimi zunanjepolitičnimi interesi odločijo, kaj bi želele sponzorirati. Prav tako je omenjeni oddelek državam opazovalkam ves čas na voljo. Z državami opazovalkami je skoraj v dnevnem kontaktu, največkrat ob tedenskih zasedanjih Odbora ministrov, kjer je tudi s strani opazovalk precej redna udeležba, saj tam sprejemajo najpomembnejše odločitve (Vogl 2016). Zanimivo je, da se države opazovalke med seboj ne povezujejo posebej zaradi enakega statusa; generalna konzulka Westling (2016) pravi, da med seboj le preverjajo svoja stališča, jih pa ne usklajujejo ali zastopajo skupaj. Občasno se zgodi, da gredo skupaj do Sekretariata zaradi kakšnega vprašanja, razjasnitve, ki pa so bolj birokratske ali proračunske narave, ne povezana toliko s konkretno vsebino posameznih odborov (Westling 2016).

Pomena Sveta Evrope se zavedajo tudi nevladni deležniki držav opazovalk. Ko je bil komisar za človekove pravice Muižnieks oktobra 2015 v ZDA, sta njegov obisk izkoristili prestižna univerza Columbia in tudi univerza New York ter ga na lastno iniciativo povabili, da je predaval na temo predsodkov v imigracijski politiki kot množičnim nadzorom v boju proti terorizmu (Letno poročilo Komisarja Sveta Evrope za človekove pravice za leto 2015, 2016; Ferreira 2016).

Kljub deklaratornim skupnim idealom pa je zaznati konkreten paradoks pravice do nedotakljivosti življenja po Evropski konvenciji o človekovih pravicah in njenima 6. in 13. protokolom¹²¹ ter smrtno kaznijo kot zakonito obliko kazni v ZDA (vsaj v nekaterih njenih

¹²¹ Protokol št. 6 h Konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin o prepovedi smrtne kazni je bil sprejet leta 1983, leta 2002 pa še Protokol št. 13, ki prepoveduje smrtno kazen v vseh okoliščinah. Svet Evrope med svoje dosežke namreč na prvo mesto postavlja prav ukinitve smrtne kazni, kar je tudi predpogoj za

zveznih državah). Poleg ZDA je tudi Japonska država s statusom opazovalke v Svetu Evrope, ki prav tako še prakticira smrtno kazen. Svet Evrope si sicer prizadeva, da bi državi ukinili smrtno kazen, vendar pravih rezultatov ni mogoče opaziti. Na primer, generalni sekretar na spletnih straneh večkrat obsodi usmrčitve v ZDA in na Japonskem, prav tako obstaja niz deklaracij Odbora ministrov in resolucij Parlamentarne skupščine Sveta Evrope k odpravi smrtnih kazni, nekatere izmed teh so neposredno naslovljene na države opazovalke oziroma na ZDA in na Japonsko. Parlamentarna skupščina je leta 2001 povabila proabolicistične parlamentarce iz ZDA in Japonske na več dogodkov z odkritim namenom podpiranja uvedbe moratorija na smrtno kazen, prav tako so tam organizirale tovrstne tematske seminarje (Bae 2007, 28). V letu 2002 in 2003 so sledili dogodki z enakim namenom tudi v ZDA in na Japonskem predvsem na parlamentarni ravni, Tokio pa je leta 2002 obiskal tudi generalni sekretar Sveta Evrope. Medtem ko so se bili japonski predstavniki pripravljeni vsaj pogovarjati o tej temi, so ameriški senatorji vabila na konference in sestanke ignorirali; v Washingtonu D.C., kjer bi bila možna zvezna ureditev tega vprašanja, ni bilo udeležbe niti enega predstavnika Senata, čeprav je bilo zasedanje znotraj njegovih prostorov (Wohlwend 2003). Poročevalka Odbora za pravne zadeve in človekove pravice Parlamentarne skupščine Sveta Evrope je odkrito napisala, da se člani odbora nikakor niso čutili dobrodošle. Po drugi strani pa je pohvalila sodelovanje s pomembnimi mednarodnimi in ameriški nevladnimi organizacijami, ki se borijo proti smrtni kazni ali vsaj uvedbi moratorija (prav tam), vendar žal le-te nimajo odločevalske moči. Parlamentarna skupščina Sveta Evrope je Resolucijo št. 1349 (2003),¹²² v kateri ponovno potrjuje svoje popolno nasprotovanje smrtni kazni, »za katero ni legitimnega prostora v kazenskih sistemih modernih civiliziranih družb«, usmerila svoj boj proti državam, ki imajo v Svetu Evrope status opazovalke, predvsem proti Japonski in ZDA (Rožman 2005, 153). Leta 2010 je v zvezi s tem s strani Parlamentarne skupščine sledilo tudi neposredno pismo takratni državni sekretarki oziroma zunanji ministrici Clinton in v letu 2011 ponovno celovito poročilo, kako ZDA in Japonska zelo počasi napredujeta proti ukinitvi smrtnih kazni. Poročilo ugotavlja tudi, da je javno mnenje v teh državah še vedno zelo naklonjeno smrtni kazni kljub zelo visokim stroškom in kljub majhnemu poznavanju razmer, s katerimi se soočajo obsojenci na to obliko kazni (Wohlwend 2011).

članstvo. Od leta 1997 v nobeni izmed 47 držav članic Sveta Evrope ni bila izvedena smrtna kazen. Svet Evrope je tudi ponosen na pobudo vzpostavitve Evropskega dne boja proti smrtni kazni, ki se od leta 2007 praznuje na 10. oktober, ko je tudi Svetovni dan boja proti smrtni kazni.

¹²² Resolucija Parlamentarne skupščine Sveta Evrope št. 1349 (2003) o ukinitvi smrtnih kazni v državah opazovalkah – *Resolution 1349 (2003) on the abolition of the death penalty in Council of Europe observers states*. 2003. Sprejeta 1. oktobra.

Posredno uspešnejše se pri vprašanju smrtne kazni zdi Evropsko sodišče za človekove pravice, saj je njegova sodna praksa v tem vidiku dosti bolj konsistentna in kaže na odločitev sodišča tudi izven njegove jurisdikcije. Sleherni evropski država mora namreč v primeru zahteve po izročitvi iz države nečlanice Sveta Evrope, najprej presoditi, ali bi lahko prišlo do kršitve minimalnih evropskih standardov varstva pravic, kot je smrtna kazen. Začetek te prakse izhaja iz primera pred tem sodiščem *Soering proti Veliki Britaniji*¹²³ iz leta 1989. Po mnenju Ribičiča se je s sodbo v tej zadevi »Evropsko sodišče za človekove pravice uvrstilo med najpomembnejša sodišča vseh časov« (Ribičič 2009, 95). Sodišče je v tem primeru razsodilo, da bi Velika Britanija kršila Evropsko konvencijo o človekovih pravicah, če bi domnevnega mladega storilca kaznivega dejanja izročila državi, v kateri naj bi storil hud zločin (v tistem primeru ZDA). »V neskladju z Evropsko konvencijo za človekove pravice bi bilo, če bi moral izročeni čakati v vrsti na usmrtitev¹²⁴ (*death row phenomenon*)« (Ribičič 2009, 95–96), duševna tesnoba, ki bi jo pri tem pretrpel, pa pomeni kršitev 3. člena te konvencije (prepoved mučenja) (Rožman 2005, 154).

Kljub temu, da je danes Svet Evrope velik nasprotnik smrtne kazni in to promovira ob večih priložnostih in izpostavlja med svoje glavne dosežke, pa je potrebno vzeti v obzir, da Svet Evrope ni bil že od samega začetka svojega obstoja območje brez smrtne kazni (*death-penalty-free zone*). »V drugi polovici prejšnjega stoletja¹²⁵ se je v Evropi počasi, vendar vztrajno ponotranjalo prepričanje o neizpodbitnem dostojanstvu človeškega življenja. Temelji smrtne kazni, ki so opravičevali nasilen in dokončen poseg v posameznikovo življenje, so se močno stresli pred nedotakljivostjo človekove osebe, dokler se niso sesuli v prah« (Rožman 2005, 151). Evropsko sodišče in nato protokoli h Konvenciji o človekovih pravicah so to *de facto* uveljavili. ZDA in Japonska sta postali opazovalki, še preden se je pomen o »kontinentu brez smrtne kazni« preselil na politično in simbolno raven oziroma še pred uveljavitvijo Protokola številka 13 h Konvenciji o človekovih pravicah,¹²⁶ ki zadeva odpravo smrtne kazni v vseh okoliščinah. Hkrati formalni proces ni zaključen tudi v samih državah članicah Sveta Evrope: Rusija, Azerbajdžan in Armenija še vedno niso ratificirale tega protokola, Rusija pa ostaja celo edina država članica, ki ni ratificirala Protokola št. 6, ki se nanaša na odpravo

¹²³ Pritožba št. 14038/88, sodba z dne 7. 7. 1989.

¹²⁴ »V večini zaporov v državah, kjer smrtna kazen še vedno velja, so obsojeni na smrt nameščeni ločno od drugih zapornikov (v 'celice smrti') in izpostavljeni restriktivni ureditvi ter drugim neugodnim pogojem« (Gomien 2009, 26).

¹²⁵ Tj. 20. stoletja.

¹²⁶ Odprt za podpis 3. 5. 2002, v veljavi od 1. 7. 2003.

smrtne kazni¹²⁷ (vendar je dovoljena med vojno oziroma neposredni vojni nevarnosti), zato ne moremo trditi, da je Svet Evrope tudi *de iure* območje brez smrtne kazni. Ne glede na to, je seveda pomembnejše dejansko neizvajanje oziroma moratorij tudi v Ruski federaciji. 'Uradni Strasbour' se še trudi k nadaljnjemu promoviranju moratorija oziroma ukinitve smrtne kazni izven svojih meja. Trenutno Svet Evrope pripravlja študijo o smrtni kazni, kjer bo eno poglavje posvečeno tudi zadevnima državam opazovalkoma, Japonski in ZDA (Gruden 2016). Če ob tem apliciramo t. i. življenski cikel norm po Finnemore in Sikkink (v Daddow 2013, 169–171; v Kajnič 2008, 88)¹²⁸ bi lahko rekli, da gre pri vprašanju smrtne kazni z vidika Sveta Evrope še vedno za dinamični proces, ki še ni dosegel faze ponotranjenja te norme, tj. *de iure* ukinitve smrtne kazni v državah članicah in še manj *de facto* ukinitve v dveh državah opazovalkah, še posebej v slednjih dveh še torej ni dosegel niti točke (*tipping* ali *threshold point*), ko bi se norma sprejela.

V povezavi s temami, ki niso prijetne za ameriška ušesa, pa so tudi medijsko odmevne sodbe Evropskega sodišča za človekove pravice, ki so povezane z dejavnostjo ameriške Centralne obveščevalne agencije (*Central Intelligence Agency – CIA*) na evropskih tleh. Sodišče je v sodbah *Al Nashiri proti Poljski*¹²⁹ in *Abu Zubaydah proti Poljski*¹³⁰ ugotovilo, da je Poljska v svoji vojaški bazi dovolila ZDA, da tam vodi skrivni zapor ter domnevne teroriste izpostavlja zlorabam in kršenju Evropske konvencije o človekovih pravicah. Pritožnika sta s pritožbo uspela, a še vedno ostajata zaprta, saj so ju še pred sojenjem prepeljali v ameriško vojaško bazo v Guantanamo, prav tako jima ni mogoče izplačati dosojenih pravičnih zadoščenj, saj ostajata na sankcijskem seznamu teroristov. Z bojem proti terorizmu je povezana tudi izročitev Tunizijca Trabelsi, ki kot izhaja iz sodbe Evropskega sodišča za človekove pravice *Trabelsi proti Belgiji*,¹³¹ bi ga izročitev Belgije ZDA izpostavila tveganju mučenja in slabega ravnanja po 3. členu Evropske konvencije o človekovih pravicah.

Zasedanj Odbora ministrov, kjer štirikrat na leto izvajajo nadzor nad izvrševanjem sodb tudi na politični ravni, se države opazovalke sicer ne smejo udeleževati, a so o vsebini obveščene preko Sekretariata Sveta Evrope, v kolikor se sodbe dotikajo tudi njih. ZDA zelo redko dopolnijo akcijska poročila držav, ki so izpostavljena nadzoru. V omenjenih sodbah tako

¹²⁷ Odprt za podpis 28. 4. 1983, v veljavi od 1. 3. 1985.

¹²⁸ Finnemore, Martha in Kathryn Sikkink. 1998. International Norm Dynamics and Political Change. *International Organization* 52 (4): 897–917. V Daddow (2013, 169–171) in v Kajnič (2008, 88).

¹²⁹ Pritožba št. 28761/11, sodba z dne 24. 7. 2014.

¹³⁰ Pritožba št. 7511/13, sodba z dne 24. 7. 2014.

¹³¹ Pritožba št. 140/10, sodba z dne 4. 9. 2014.

obsojene države članice informirajo o ukrepih za zagotavljanje sodnega varstva, vendar teh sodb ne morejo izvršiti brez sodelovanja ZDA (Vogl 2016). Ameriški generalni konzulat o tovrstnih sodbah oziroma njihovem izvrševanju ter kritik Odbora ministru v tovrstnih zadevah redno poroča zunanjemu ministrstvu (Westling 2016). Kot izhaja iz akcijskih poročil, te zadevne sodbe včasih pridejo tudi na agendo ameriškega pravosodnega ministra, ko se ta bilateralno sestane z državami, ki so bile tožene pred Evropskim sodiščem za človekove pravice.

6 POMEN SVETA EVROPE ZA ZDRUŽENE DRŽAVE AMERIKE

To poglavje je v celoti posvečeno odnosu med ZDA in Svetom Evrope. Začne se s predstavitvijo skupne zgodovine ter konča z orisom današnje situacije. Proučevanje poteka v okviru teoretskega pristopa konstruktivizma, ki je v usmerjen v razumevanje odnosov in procesov med akterji in njihovim okoljem (strukturami), podporo pri proučevanju pa lahko iščemo v globalizmu kot neoliberalni ideologiji, kjer je v središče postavljeno sodelovanje, mednarodno pravo in mednarodne organizacije.

6.1 Zgodovinska analiza zunanjepolitičnih interesov za povezovanje Združenih držav Amerike s Svetom Evrope

»Združene države Amerike so potrebovale trdo moč, da so zmagale v drugi svetovni vojni, toda kaj je sledilo takoj za uporabo trde moči? So ZDA vprašale za oblast v Evropi? Ne. Mehka moč je prišla z Maršalovim načrtom,¹³² je dejal na srečanju v Davosu leta 2003 nekdanji zunanji minister ZDA Colin Powell« (Nye 2004, ix).

Frankel (v Prezelj 2002)¹³³ je ugotavljal, da se z velikostjo države širi tudi horizont njenega nacionalnega interesa. Tako je ugotovil, da je po koncu druge svetovne vojne v ZDA nastal nacionalni konsenz, da morajo Američani aktivno uresničevati nacionalne interese prek svojih meja, da bi lahko uživale sadove svobode in prosperitete doma. To je vodilo h globalni interpretaciji njihovih nacionalnih interesov, pri čemer kakršnokoli dogajanje kjerkoli vpliva na te interese (Prezelj 2002, 627). Predsednik ZDA je proti koncu druge svetovne vojne postal Harry S. Truman, znan po tem, da je zelo na hitro končal vojno z Japonsko s tem, ko je odobril spust atomskih bomb na Hirošimo in Nagasaki, poleg tega so ZDA takrat spremenile svoje zunanjepolitično delovanje in se odrekle izolacionistični politiki ter se usmerile bolj k internacionalizmu. Prvi povojni predsednik je znan tudi po t. i. Trumanovi doktrini (1947) – pomoči državam, ki so se čutile ogrožene komunizma. S tem je bila jasno izražena ameriška protikomunistična usmeritev, ki ji je sledil že omenjen Marshallov načrt – več milijardni

¹³² Marshallov načrt (Marshall Plan), uradno Program za obnovo Evrope, je bil ameriški načrt za pomoč Evropi po koncu druge svetovne vojne, vreden nekaj tisoč milijonov ameriških dolarjev. Sovjetska zveza in države vzhodne Evrope tovrstne pomoči niso sprejele.

¹³³ Frankel, Josephs. 1970. *National interest*. London: Pall Maal Press. V: Prezelj (2002, 627).

program za gospodarsko obnovo Evrope, ki v luči doktrine predstavlja tudi pomembno moč ZDA v tem obdobju naproti Evropi.

Po mnenju Raščana ZDA uveljavljajo svoje interese v mednarodnih organizacijah predvsem »v ozadju, skrito pred očmi javnostmi« (Raščan 2010, 25). V zvezi s tem ni tako presenetljivo odkritje, da so ZDA pravzaprav pomagale ustanoviti Svet Evrope in sicer takoj po koncu druge svetovne vojne z diskretnimi finančnimi injekcijami, ki naj bi izhajale iz virov ameriške vlade, ki je sponzorirala Evropsko gibanje (*European Movement*), Skupino Bilderberg in Odbor Jeana Monneta-a za Združene države Evrope (*Jean Monnet's Action Committee for a United States of Europe*), katerih rezultat je bil tudi ustanovitev Sveta Evrope (Aldrich 1997, 186). Spodbujanje federalizma v povojni Evropi je bila predvsem naloga Ameriškega odbora za združeno Evropo (*American Committee on United Europe – ACUE*), ki je bil povezan z ameriško CIA in Nacionalnim varnostnim svetom. Raziskava sina generalnega sekretarja Evropskega gibanja in razkriti (objavljeni) zaupni dokumenti potrjujejo tajno pomoč ZDA in razkrivajo neformalne transatlantske mreže (Aldrich 1997). Vodilni iz Evropskega gibanja Joseph Retinger (njegov ustanovitelj, povezuje se ga tudi z ustanovitvijo Sveta Evrope) ter dva 'ustanovna očeta' Sveta Evrope: Robert Schuman, takratni francoski zunanji minister in Paul-Henri Spaak, takratni belgijski premier so v dokumentih obravnavani kot »zaposleni s strani ameriških sponzorjev«, pri čemer je bila vloga ZDA pri tem prikrita. Evropsko gibanje je namreč od ZDA iskalo »moralno podporo in denar« (Aldrich 1997, 194), ACUE pa je bil financiran s strani Forda in Rockefellerjevih fundacij kot tudi ostalih podjetij, ki so bila tesno povezana s takratno ameriško vlado (Evans-Pritchard 2000). V tem pogledu je tudi lažje razumeti besede Winstona Churchilla, ko je v svojem znamenitem govoru po koncu druge svetovne vojne ustanavljoče se evropske formacije oklical za »nekakšne Združene države Evrope« (*»a kind of United States of Europe«*), pri čemer je alegorija na ime ZDA več kot opazna, še posebej, če vzamemo v obzir, da je imel Churchill tudi redna srečanja z ACUE oziroma je bil glavna veza med ACUE in Evropskim gibanjem, Churchillov svak Duncan Sandys pa je bil predsednik izvršnega odbora Evropskega gibanja in odgovoren za finančno poslovanje gibanja. Malo pred formalno ustanovitvijo Sveta Evrope, 29. marca 1949 je Churchill na kosilu z ACUE v New Yorku izjavil: »Ne bo trajnega miru dokler bo deset prestolnic vzhodne Evrope v rokah sovjetske komunistične vlade. S temi narodi za 'železno zaveso' imamo odnose. Pošiljajo svoje predstavnike na naše sestanke, poznamo njihove občutke in željo, da bi bili vikorporirani v novo Evropo. Naš cilj in ideal Evrope ni nič manj kot celotno povezana Evropa« (Aldrich 1997, 195), kar je bilo ZDA vsekakor po volji.

Ameriška podpora je imela za jasen cilj krepitev Sveta Evrope, a ne »v nasprotju z zunanjo politiko ZDA« (Aldrich 1997, 194). Sekundarni cilji ACUE so bili med drugim tudi objavljanje člankov o evropskem združevanju in sponzoriranje šolnin in raziskav o federalizmu (prav tam). Prikritost sodelovanja pa je bila potrebna, ker se je Evropsko gibanje balo, da bo tovrstno sodelovanje sovjetski blok označil kot »ameriški kapitalistični imperializem« (prav tam). Glede na zgornje ugotovitve je izbira Londona za podpis Statuta Sveta Evrope povsem logična.

Ameriški konzulat v Strasbourgu je bil odprt že leta 1866 z vmesno preselitvijo v Baden-Wurtemberg po francosko-pruski vojni leta 1871, ko nemške oblasti niso dovolile konzularnega predstavnštva v Alzaciji/Loreni. Po prvi svetovni vojni je svoje prostore ponovno dobil v Strasbourgu, kjer je še danes (deloval ni le v času druge svetovne vojne). V generalni konzulat se je preoblikoval leta 1966 (Konzulat ZDA v Strasbourgu 2016). Do leta 1985, ko so ZDA podpisale prvo konvencijo (Konvencijo o transferju obsojenih oseb), ni imel opaznejše vloge pri področju dela Sveta Evrope, kar pa ne pomeni, da med Svetom Evrope in ZDA ni bilo nobenega sodelovanja oziroma odnosov. Kot zanimivost naj navedem, da so leta 1972 ameriški astronauti (NASA¹³⁴) na luno z misijo *Apollo 19* odnesli tudi majhno zastavo Sveta Evrope in jo ob povratku tudi prinesli nazaj v Strasbourg, kjer je ujeta v kristalno kroglo in še vedno razstavljena v prostorih Sveta Evrope kot spomin na »simbol evropskega sodelovanja v vesoljskih podvigih«, kot se je izrazil Martin J. Hillenbrand, namestnik ameriškega državnega sekretarja za evropske zadeve v pismu, ki ga je predsednik takratne Posvetovalne skupščine Sveta Evrope Olivier Riverdin prebral na posebnem zasedanju skupščine. Pobudnik tega sodelovanja je bil Odbor Sveta Evrope za znanost in tehnologijo, ki je dosegel, da je ameriška odprava vzela s seboj eksperimentalni instrument s področja biologije (*Biostack*) in s tem promovirala znanstveni napredek ter tudi sodelovanje med ZDA in Svetom Evrope (Posvetovalna skupščina Sveta Evrope 1972). Kljub temu so bile že v 70. letih 20. stoletja kritike ZDA izrečene prav v Posvetovalni skupščini, na primer glede nespoštovanja ženevskih konvencij in podobno.

Kmalu po podpisu prve konvencije se je obseg delovanja ZDA v Svetu Evrope še povečeval in leto dni (1991) po ustanovitvi Beneške komisije so ZDA že postale aktivni opazovalec tega

¹³⁴ *National Aeronautics and Space Administration* – ameriška Nacionalna zrakoplovna in vesoljska uprava.

prestiznega telesa in sledilo je delovanje ZDA tudi v smeri formalnega pristopa k tej organizaciji.

Resolucija (95) 37 o podelitvi statusa opazovalke ZDA v Svetu Evrope (1995)¹³⁵ razkriva, da so 22. avgusta 1995 ZDA s pismom njihovega takratnega namestnika državnega sekretarja za evropske in kanadske zadeve Richarda Holbrooke-a uradno zaprosile za status opazovalke v Svetu Evrope, kjer je bil takrat generalni sekretar Nils Daniel Tarschys, znan po geslu »bolje vključiti kot izključiti«¹³⁶ (Schwimmer 2004, 135). V preambuli resolucije je poudarjeno, da ZDA delijo ideale in vrednote s Svetom Evrope in da želijo prispevati k funkcionalnemu sodelovanju pri krepitvi t. i. področja človekove dimenzije (demokracije in človekovih pravic), kot je bilo pripoznano v takrat aktualni Dunajski deklaraciji iz leta 1993.¹³⁷

V tistem času je bil predsednik ZDA Bill Clinton,¹³⁸ ki svojega mandata sicer ni želel začeti z aktivno zunanjo politiko, temveč sta bila njegova primarna cilja notranje zadeve ter obnova gospodarstva. Njegova administracija je zagovarjala učinkovit multilaterizem, vendar v smislu taktike, ne cilja, kar je po besedah njegove zunanje ministrice Madeleine Albright pomenilo, da v kolikor ZDA nimajo več politične volje, da bi igrale 'svetovnega policaja', je v interesu ZDA, da formirajo zaveznitva oziroma sodelujejo z drugimi, pri tem pa ZDA vodijo, vzpostavljajo cilje in zagotavljajo uspeh (Albright v Boys 2012).¹³⁹ V ta kontekst je treba umestiti (začasno) zrušen mit o ameriški nepremagljivosti, saj so ZDA le tri leta pred tem v Somaliji doživele prvi hujši ameriški vojaški poraz po vietnamski vojni, novembra 1995 pa je bil v Daytonu (ameriški zvezni državi Ohio) podpisan sporazum, ki je končal vojno v Bosni in Hercegovini (Kajnič 2008, 119). Prav padec komunizma v srednji in vzhodni Evropi, zaznamovan z osamosvojitvenimi vojnami, ter nastanek novih držav so tisti mejniki, ki so še posebej zaznamovali 90. leta 20. stoletja. Na zahodu Evrope gre za čas (1995), ko članice EU

¹³⁵ Resolucija (95) 37 o statusu države opazovalke za Združene države Amerike v svetu Evrope – *Resolution (95) 37 on Observer Status for the United States of America with the Council of Europe*. 1995. Resolucija Odbora ministrov Sveta Evrope, sprejeta 7. decembra.

¹³⁶ Moto »Better include than exclude« se sicer prvenstveno nanaša na odpiranje vrat Sveta Evrope novim državam članicam (Schwimmer 2004, 135), vendar sporočilnost gesla lahko apliciramo tudi na države opazovalke.

¹³⁷ Dunajska deklaracija in programski načrt – *Vienna Declaration and Programme of Action*. 1993. Sprejeta s strani Svetovne konference o človekovih pravicah 25. junija na Dunaju. Deklaracija je med drugim predlagala ustanovitev Komisarja Združenih narodov za človekove pravice, kar se je potem uresničilo z resolucijo Generalne skupščine OZN.

¹³⁸ Bill Clinton, 42. predsednik ZDA, na položaju od 20. januarja 1993 do 20. januarja 2001.

¹³⁹ Madeleine Albright, 2003. *Madame Secretary, A Memoir*. London: Macmillan Press, 176. V Boys (2012).

postanejo Avstrija, Finska in Švedska (Evropska unija 2016), istega leta pa se začne izvajati Schengenski sporazum med takratnimi podpisnicami tega sporazuma (Svet EU 2013, 1).

Na podlagi navedenih zgodovinskih okoliščin je zato lažje razumeti, da je v sami preambuli Resolucije (95) 37 o podelitvi statusa opazovalke ZDA v Svetu Evrope (1995) dobesedno izpostavljen tudi poseben interes ZDA (*the particular interest of the USA*) glede krepitve sodelovanja s ciljem, da se stabilizirajo nove demokracije v srednji in vzhodni Evropi. Precej jasno razvidno je, da so ZDA želele vplivati na območje nekdanjih komunističnih – takrat novih tranzicijskih demokratičnih držav. Status države opazovalke ZDA omogoči, da imenujejo stalnega opazovalca v Svet Evrope, da se lahko udeležujejo določenih odborov strokovnjakov, vključujoč tistih, ki stremijo k utrjevanju demokratičnih institucij, vzpostaviti vladavine prava in krepitvi človekovih pravic.

Preden je Odbor ministrov Sveta Evrope sprejel resolucijo, je pozitivno mnenje glede statusa podala Parlamentarna skupščina Sveta Evrope. Podrobneje se je z oceno ukvarjal Odbor za politične zadeve znotraj Parlamentarne skupščine, ki je 6. decembra 1995 sprejel poročilo,¹⁴⁰ na podlagi katerega je bilo sprejeto Priporočilo št. 1282 (1996).¹⁴¹ V slednjem je bila povzeta uradna prošnja ameriške vlade, da zaprosi za članstvo s statusom opazovalca v skladu s Statutarno resolucijo (93) 26 (1993). Prošnjo so podpirali vodilni člani ameriškega Kongresa, ki so izkazali tudi sodelovanje s Parlamentarno skupščino (priloga poročila je tudi pismo Kongresa z dne 9. novembra 1995). Priporočilo v 3. točki povzema, da imajo ZDA močne zgodovinske, kulturne in politične vezi z Evropo. ZDA so v tem oziru pripomogle k osvoboditvi in obnovi Evrope v 20. stoletju ter ohranitvi miru, saj je kot zelo velik prispevek pripoznan že omenjen Daytonski sporazum. Nadalje zadevno priporočilo ugotavlja, da so ZDA podpisale in ratificirale nekaj konvencij Sveta Evrope in da se dialog med Svetom Evrope in ZDA že razvija skozi Organizacijo za varnost in sodelovanje (OVSE). Parlamentarna skupščina, ki jo je obiskala tudi delegacija ameriškega Kongresa, je izdala torej mnenje, da ZDA zadoščajo vsem kriterijem po Resoluciji (93) 26 (1993) in predlagala Odboru ministrov Sveta Evrope, da ZDA podeli željen status opazovalke.

¹⁴⁰ Poročilo o prošnji Združenih držav Amerike za status države opazovalke v Svetu Evrope – *Report on the request by the United States of America for observer status with the Council of Europe*. 1995. Sprejeto 6. decembra v okviru Odbora za politične zadeve pri Parlamentarni skupščini Sveta Evrope.

¹⁴¹ Priporočilo št. 1282 (1996) o prošnji Združenih držav Amerike za status opazovalke v Svetu Evrope – *Recommendation 1282 on request by the United States of America for observer status with the Council of Europe*. 1996. Sprejeto 10. januarja v okviru Parlamentarne skupščine Sveta Evrope.

Kljub temu pa je iz pisma ameriškega Kongresa takratnemu predsedujočemu Parlamentarne skupščine Sveta Evrope Martinezu razvidno, da so se ZDA zavedale, da v zvezi z njihovim zaprosilom za status opazovalke v Svetu Evrope potekajo »živahne razprave« (zgoraj omenjeno pismo z dne 9. novembra 1995). Prvo plenarno zasedanje Parlamentarne skupščine konec januarja 1996 se je začelo z govorom francoskega poslanca Charlesa Ehrmanna kot takrat najstarejšega in s tem začasno oziroma uvodno predsedujočega skupščini, v katerem je na eni strani poudaril nujnost pristopa Rusije v Svet Evrope, na drugi strani pa je dodelitev statusa opazovalke ZDA označil kot »velik problem« in kritično citiral Clintonovo izjavo, da »bi morale ZDA igrati vodilno vlogo v Evropi« (Ehrmann v Poročilo Parlamentarne skupščine Sveta Evrope 1996, 3). Navkljub temu se takrat generalni sekretar Tarschys ne spominja, da bi pristopu ZDA nasprotovali. Po njegovem mnenju je bila vpletenost ZDA v tistih letih relativno skromna, zagotovo pa je ameriški konzul, ki je služil kot uradnik za zvezo za pogajanja za ureditev statusa, želel prisostvovati na sestankih Odbora ministrov (Tarschys 2016).

Iz analiziranih primarnih dokumentov izhaja, da v zvezi z ZDA po sprejemu statusa opazovalke ni bilo pomembnih dokumentov v Svetu Evrope vse do leta 2005, ko sta časnik Washington Post in nevladna organizacija Human Rights Watch objavila razkritje, da ima CIA v določenih državah članicah Sveta Evrope skrite centre za pridržanje. Istega leta novembra je bila s strani Parlamentarne skupščine Sveta Evrope sprožena odmevna preiskava, ki jo je vodil švicarski poslanec Dick Marty. Njegovi poročili sta prikazali ugotovitve o nespornem obstoju tajnih objektov pridržanja CIA na Poljskem in v Romuniji (Svet Evrope 2007), glede katerih se polemike do danes niso polegale, saj so bila tamkašnja mučenja predmet Evropskega sodišča za človekove pravice, o čemer je bilo že zapisano v prejšnjem poglavju. Od takrat sta tako Parlamentarna skupščina Sveta Evrope kot Odbor ministrov postala bolj občutljiva tudi na izvajanje smrtnih kazni v ZDA, ki je za Svet Evrope postajala vedno bolj nesprejemljiva. Deklaracije, resolucije in priporočila v zvezi s tem so postali pogostejši.

Naslednji odmeven dogodek, ki opredeljuje dinamičen odnos med Svetom Evrope in ZDA, je bil, ko so 8. aprila 2014 člani Parlamentarne skupščine Sveta Evrope ob robu zasedanja organizirali zanimivo razpravo preko video povezave z znanim ameriškim žvižgačem Edwardom Snowdenom na temo množičnega nadzora v elektronskih komunikacijah (Snowden

2014). V zvezi s tem so izdali tudi resolucijo o izboljšanju zaščite žvižgačev (Resolucija Parlamentarne skupščine Sveta Evrope št. 2060 (2015)),¹⁴² v kateri so med drugim ZDA zelo neposredno pozvali tudi, naj dovolijo vrnitev Edwarda Snowdna brez strahu za kazenski pregon.

26. aprila 2016 so ZDA obeležile 20-letnico statusa opazovalke ter tudi 150. obletnico ameriškega konzulata v Strasbourgu in izvedle sprejem, ki je bil izjemno obiskan s strani predstavnikov mnogih držav (Tomič 2016). Naslednji dan je veleposlanica ZDA v Franciji in Monaku ter stalna opazovalka pri Svetu Evrope Jane D. Hartley na zasedanju Odbora ministrov podala posebno izjavo v čast tega dogodka. Na obeležitev tega dogodka je prišlo šest nekdanjih konzulov ZDA. Pravzaprav se vsakokratni stalni predstavnik ZDA pri Svetu Evrope skoraj vsakič, ko je v Strasbourgu, udeleži zasedanja Odbora ministrov in poda politično izjavo, v kateri poda oceno sodelovanja med ZDA in Svetom Evrope ter poudari skupne vrednote, ideale in zaveze (Hartley 2015, Hartley 2016; Vogl 2016). »Promocija svobode in demokracije ter zaščita človekovih pravic povsod po svetu so središče zunanje politike ZDA. Glede tega so ZDA še posebej vznemene, ker so bile ZDA pred stoletji zgrajene prav na teh vrednotah« (Hartley 2016).

6.2 Izvajanje mehke moči Združenih držav Amerike v Svetu Evrope

Menim, da je v 4. poglavju mehka moč ZDA kot zmogljivost dovolj nazorno prikazana in upravičuje njihovo izjemno moč velike sile tudi pri tovrstni moči, ne le vojaški in gospodarski. Iz tega razloga ob koncu naloge izpostavljam analizo mehke moči ZDA kot navzočnosti in kot vpliva, kar bom analizirala na podlagi nekaterih pokazateljev, ki kažejo na krepitev mehke moči ZDA v Svetu Evrope. V podpoglavju 6.2.2 pa bo prikazan tudi element, ki po indeksih merjenja mehke moči zmanjšuje mehko moč, to je vprašanje smrtne kazni. Svet Evrope se trudi, da bi tudi ZDA kot njegova opazovalka v vseh zveznih državah ZDA uvedla moratorij kot prvi korak k ukinitvi smrtne kazni.

¹⁴² Resolucija Parlamentarne skupščine Sveta Evrope št. 2060 (2015) o izboljšanju zaščite žvižgačev - *Resolution 2060 (2015) on Improving the protection of whistle-blowers*. 2015. Sprejeta 23. junija.

6.2.1 Krepitev mehke moči Združenih držav Amerike kot navzočnosti

»Ameriška mehka moč vlada imperiju, kjer sonce nikoli ne zaide.«
(Joffe v Nye 2004, 11)¹⁴³

Dejansko obstajajo številni elementi mehke moči, kjer ZDA nimajo tekmeča (nobena država ne privlači toliko tujih študentov kot ZDA,¹⁴⁴ ameriška kultura je globalno vseprisotna, ZDA tudi narekujejo tempo v tehnologiji in digitalnem svetu). Raziskava Portland trdi, da če bi se 30 najmočnejših držav z mehko močjo izbiralo le na podlagi objektivnih meritev, bi ZDA gotovo zasedle najvišje mesto. Vendar pa subjektivni deli meritev, kot so dojemanje ameriške zunanje politike, znižujejo vrednost njihovega indeksa (Portland 2015, 26–27, 31).

Če se pri tem povrnem k mehki moči v konceptu navzočnosti in če upoštevam, da je »globalna navzočnost predpogoj za izvajanje vpliva z diplomacijo« (Olivie in Molina v Bojinović Fenko 2014, 11)¹⁴⁵ je eden boljših pokazateljev pri tem članstvo ZDA v razširjenih sporazumih Sveta Evrope, ki imata visoko mednarodno veljavo. Za lažje razumevanje, zakaj so ZDA članica GRECO in Beneške komisije, je nujen krajši opis oziroma pomen teh dveh razširjenih sporazumov.

Beneška komisija je bila ustanovljena maja 1990 in ima sedež v Benetkah. Deluje kot svetovalno telo Sveta Evrope za ustavna vprašanja. Sestavljajo jo strokovnjaki s področja ustavnega in mednarodnega prava, vrhovni ali ustavni sodniki in predstavniki parlamentov. Njen namen je prav tako promovirati evropsko pravno dediščino. Od leta 2002 deluje kot razširjeni sporazum Sveta Evrope, ki ima 60 polnopravnih držav članic. Plenarnih zasedanj se udeležujeta tudi Evropska komisija in Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi. Države v Beneško komisijo imenujejo enega člana in enega namestnika za obdobje štirih let, ki sta lahko ponovno imenovana. Kot izhaja iz Revidiranega statuta Beneške komisije morajo biti člani ugledni in izkušeni pravni strokovnjaki, ki v komisiji delujejo neodvisno. Prav neodvisnost članov ji daje velik strokovni ugled (Beneška komisija 2016).

¹⁴³ Joffe, Josef. 2001. *Who's Afraid of Mr Big?* The National Interest, 43 V Nye 2004, 11.

¹⁴⁴ ZDA jih privabijo več kot naslednji dve državi (Združeno kraljestvo in Kanada) skupaj (Portland 2015, 31).

¹⁴⁵ Olivie, Iliana in Ignacio Molina. 2011. *Elcano Global Presence Index*. Madrid: Real Instituto Elcano. V Bojinović Fenko (2014, 11).

Predvsem vzhodne in jugovzhodne države Sveta Evrope so v zadnjih 25 letih potrebovale pomoč zunanjih strokovnjakov, ko so želele vrednote Sveta Evrope vnesti v svoje ustave in ostale zakonodajne akte. Beneška komisija je bila pripravljena izvršiti to nalogo in s tem dobila velik pomen oziroma postala evropski *think tank*. Zgodovinsko vlogo je odigrala predvsem v prvih letih obstoja, vendar pa, kot je razvidno še danes, so mnenja te komisije visoko cenjena in medijsko odmevna.¹⁴⁶

Sedanji predsednik Beneške komisije Buquicchio meni, da je zaprosilo za nasvete komisije dandanes postalo rutina, vendar pa je bil v 90. letih 20. stoletja to zelo poseben trenutek zgodovine in po njegovem mnenju države nikoli niso bile bolj odprte kot takrat za zunanje nasvete in vplive v zadevah, ki so bile bistvo nacionalne suverenosti - v zadevah, kot so glavna načela demokracije, ravnotežje moči, ustavno sodstvo, organizacija pravosodja, volilni sistem (Buquicchio 2013). Beneški komisiji je uspelo izkoristiti to priložnost in postala je cenjen in vpliven sogovornik nacionalnim oblastem ob spremembah ključnih zakonodaj. Njihova mnenja ceni tudi Evropska unija, še posebej ob presoji napredka držav kandidat, nanje se sklicuje Evropsko sodišče za človekove pravice. V zadnjem času pa je obseg njenega delovanja prestopil meje držav članic Sveta Evrope in se odpira predvsem še vzhodnejše (centralna Azija) in južnejše (južne sredozemske države) – podaja mnenja o teh državah iz njene pristojnosti.

V letu 2002 je bil statut komisije spremenjen in članstvo je bilo dovoljeno tudi državam nečlanicam Sveta Evrope, vendar pa so ZDA z Beneško komisijo sodelovale že kmalu po tem, ko so postale država opazovalka v Svetu Evrope in sicer predvsem s predavanji in delavnicami na temo človekovih pravic (na primer, julija 1999 v Kijevu predavanje ameriškega profesorja prava o zaščiti osebnostnih pravic v ZDA, prav tako v Kijevu predavanje na temo enakopravnosti spolov, oba sofinancirana s pomočjo USAID; ali seminar v Bakuju v Azerbajdžanu o vlogi ameriškega vrhovnega sodišča, kjer so seveda predavali ameriški sodniki) (Beneška komisija 2016).

GRECO (Skupina držav za boj proti korupciji) je bil ustanovljen leta 1999, zametek njegovega delovanja sega vsaj tri leta prej, ko je Svet Evrope začel izvajati akcijski program

¹⁴⁶ Na primer, eno zadnjih odmevnih mnenj so podali glede Poljske marca 2016. Po oceni Beneške komisije bi sporna reforma zakona o delu poljskega ustavnega sodišča, predložena s strani konservativne vlade na Poljskem, ogrozila temeljne postulate, ki bi jih morala kot država članica Sveta Evrope dosegati.

proti korupciji. Leta 1997 je bila sprejeta resolucija z delovnim naslovom »20 vodilnih načel v boju zoper korupcijo«, ki je opredelila področja, na katerih je ukrepanje držav nujno in jih je treba vključiti v njihove strategije boja proti korupciji. Sicer osrednji pravni akt Sveta Evrope v boju proti korupciji predstavlja Kazenskopravna konvencija o korupciji. (Komisija za preprečevanje korupcije 2016, GRECO 2016).¹⁴⁷ Osnovna naloga GRECO je nadzor nad bojem proti korupciji v državah članicah; v ta namen izvaja ocenjevalne postopke o zakonodajah držav, institucionalni ureditvi boja zoper korupcijo in praktičnih dosežkih na tem področju. »Pomaga pri iskanju opustitev in pomanjkljivosti državnih protikorupcijskih zakonov ter pri sprožanju zakonodajnih, insitucionalnih in praktičnih reform, ki so potrebne za učinkovitejše preprečevanje in boj proti korupciji« (Benoît-Rohmer in Klebes 2006, 96). ZDA so oktobra 2000 podpisale tudi Kazenskopravno konvencijo o korupciji, vendar je (še) niso ratificirale, kar pomeni, da za njih nadzorni mehanizem GRECO ne velja, predlagati morajo le določena poročila o skladnosti, medtem ko same kot članica GRECO lahko sodelujejo pri nadzoru drugih držav, ki so konvencijo tudi ratificirale.

Drugo področje, kjer so ZDA zelo navzoče, je boj proti kibernetiski kriminaliteti. Leta 2007 je začela veljati ameriška ratifikacija Konvencije o kibernetiski kriminaliteti.¹⁴⁸ Konvencija je prva mednarodna pogodba o kaznivih dejanjih, storjenih preko spleta in drugih računalniških omrežij, ki se ukvarjajo predvsem s kršitvami avtorskih pravic, povezanih z računalniško goljufijo, otroško pornografijo in kršitvami varnosti omrežja. Vsebuje tudi vrsto pristojnosti in postopke, kot je iskanje računalniških omrežij in prestrezanja. Njen glavni cilj, določen v preambuli, je zasledovati skupno kazensko politiko z namenom zaščite družbe proti kibernetickemu kriminalu, zlasti s sprejetjem ustrezne zakonodaje in pospeševanjem mednarodnega sodelovanja v tem oziru. Področje kibernetiske kriminalitete je še posebj pomembno, ker presega teritorialne meje držav, zato je težko obvladljivo. Zadnja leta so tudi v tem pogledu redno obravnavana vprašanja radikalizacije in novačenja tujih terorističnih borcev, kibernetiski napadi pa so že dnevna stalnica. ZDA, ki so bile deležne takih napadov v njihove najpomembnejše institucije,¹⁴⁹ je v interesu, da so na tem področju dejavne, zato to področje izdatno financirajo, kot je bilo opisano v prejšnjem poglavju.

Kar zadeva ostale konvencije, ki so odprte za podpis nečlanicam, pa po besedah ameriške generalne konzulke Westling (2016) ZDA k večini ne pristopajo, ker je področje delovanja

¹⁴⁷ Odprta za podpis od 27. 1. 1999, v veljavi od 1. 7. 2002.

¹⁴⁸ Odprta za podpis 23. 11. 2001, v veljavi od 1. 7. 2004.

¹⁴⁹ »Washington Post piše, da je bilo leta 2004 kar 79.000 poskusov vdora v računalniške sisteme Pentagona, od česar jih je bilo uspešnih 1300. Leta 2003 je bilo takšnih poskusov 54.000« (Delo 2005).

teh konvencij »urejeno v njihovi dolgi pravni tradiciji in obsežni sodni praksi ameriških sodišč, še posebej Vrhovnega sodišča ZDA« ter po njeno ne bi imelo veliko dodane vrednosti. Pri določenih konvencijah po eni strani delujejo tudi previdno, saj so določeni člani v posameznih konvencijah taki, ki bi lahko bili v koliziji z ameriško ustavo. Vogl malo bolj neposredno ponudi odgovor, da gre pri tem za notranjo politiko držav opazovalk. S tem, ko države ratificirajo posamezne konvencije, se odpovejo delu svoje suverenosti, kar je za opazovalke velikokrat pretežak zalogaj, še posebej pa to velja za ZDA. Na ravni delovnih skupin vsekakor intenzivno sodelujejo (praktičen vidik torej ni vprašljiv), ratifikacija kot politična gesta države pa je prevečkrat nedosegljiva in bi pomenila vnaprej propadlo aktivnost s stransko škodo ogromne izgube časa in denarja (še posebej tu se pokaže delovanje ZDA po logiki posledic). Vsakokratna oblast bi se doma po nepotrebnem izpostavila in tvegala, zaradi česar države opazovalke v takih primerih raje poudarijo svoj status opazovalke. Vogl (2016) pravi, da je v primeru ZDA možna tudi domneva, da bi nekatere ameriške politike preveč motilo, da bi doma ratificirali konvencije, ki so bile osnovane skupaj z njihovo večno tekmico – Rusko federacijo.

Kljub temu, da so ZDA dejansko podpisnica le manjšega števila konvencij in članica razširjenih sporazumov, se ne sme zanemariti dejstva, da ZDA kot opazovalka prisostvujejo večjemu številu sestankov. Vsako leto na zasedanja različnih formacij Sveta Evrope pride skoraj 400 strokovnjakov iz ZDA, specializiranih za posamezna področja. Ker potni stroški državam opazovalkam niso povrnjeni, že vrednost čezoceanskih povratnih letalskih kart in vsaj nekajdnevnega bivanja v Strasbourgu ter časovne komponente specializiranih strokovnjakov prikazujejo voljo ZDA, da želijo biti navzoče na sestankih Sveta Evrope (Vogl 2016). Po besedah Vogla in slovenskih predstavnikov na teh formacijah so ameriški eksperti med precej aktivnimi, medtem ko se na višji (torej bolj politični ravni), kot je Odbor ministrov, relativno redko oglašajo. Še posebej na Odboru strokovnjakov glede izvajanja evropskih konvencij, ki se nanašajo na sodelovanje v kazenskih zadevah (ZDA so ratificirale Konvencijo o transferju obsojenih oseb) je trenutni ameriški predstavnik po lastnem vedenju zelo odziven). Slednja konvencija je za ZDA pomebna tudi širše, kot le sodelovanje med ZDA in državami članicami Sveta Evrope. Kot ugotavlja Cornu: »Ko neka država želi z ZDA skleniti dvostransko pogodbo o transferju zapornikov, kaže, da jo te namesto tega

spodbudijo k pristopu k pristojni konvenciji Sveta Evrope.«¹⁵⁰ Tako so ratifikaciji te konvencije sledili še Bahami, Čile, Kostarika, Panama in druge države (Svet Evrope 2016c).

Svojo navzočnost v Svetu Evrope pa ZDA gotovo izkoriščajo s popolnoma običajnim delovanjem svojega konzulata, ki vsako leto za dan neodvisnosti 4. julija priredi sprejem, kar velja tako za Strasbourg, kjer je sedež institucij Sveta Evrope, kot tudi za večino prestolnic držav članic Sveta Evrope. Konzulat je aktiven tudi pri vseh ostalih promocijah kulture ali na primer študija v ZDA.

Iz konceptualne predstavitve izhaja domneva, da imajo ZDA zaradi na splošno velike mehke moči kot zmogljivosti večjo prednost pri krepitvi moči kot navzočnosti in posledično tudi vpliva. Na najvišji ravni odnosa med ZDA in Svetom Evrope so bila srečanja na ravni ameriški predsednik – generalni sekretar Sveta Evrope včasih še pogostejša, sedaj se predstavniki Sveta Evrope srečajo z ameriškim predsednikom enkrat na leto in sicer ponavadi ob robu zasedanja Generalne skupščine Združenih narodov, kjer je Svet Evrope v vlogi opazovalca (Vogl 2016). Prav tako si ZDA lahko 'privoščijo', da si generalni sekretar Sveta Evrope najde čas za vsakokratni obisk ameriškega stalnega opazovalca – veleposlanika Parizu, s katerim razpravljata o aktualnih družbeno-politično problemih in skupnih interesih. Na primer, v obdobju dobrega pol leta se je ameriška veleposlanica in stalna opazovalka pri Svetu Evrope Hartley sestala z generalnim sekretarjem Jaglandom kar trikrat (Westling 2016). Če izvzamemo pogostejša srečanja z vsakokratno (in naslednjo) predsedujočo Odboru ministrov Sveta Evrope, je število srečanj med generalnim sekretarjem in ZDA (kot državo opazovalko) nadpovprečno veliko v primerjavi z enako ravno sogovornikov s strani držav članic. Tudi s tem si ZDA krepijo mehko moč kot navzočnost.

¹⁵⁰ Cornu, Elise. 2004. *L'effectivite de la technique conventionnelle dans la pratique du Conseil de l'Europe*. Doktorska disertacija. Strasbourg: Univerza Robert Schuman. V Benoît-Rohmer in Klebes (2006, 115).

6.2.2 Krepitev mehke moči Združenih držav Amerike kot vpliva

»Amerika ni prva prava resnična supermočna država, ampak verjetno je pa zadnja.«
(Brzezinski v Widen 2000, 157)

Besede Brzezinskega, ameriškega politologa in geostratega poljskega rodu, ki ga smatrajo tudi kot arhitekta strategije ameriške hegemonije (med drugim je bil tudi svetovalec ameriškemu predsedniku Johnsonu¹⁵¹ in Carterju¹⁵²), so dober uvod temu, da je treba pri ZDA izhajati iz njihove vodilne vloge na vseh ključnih področjih na svetu oziroma v okviru vseh vrst moči, torej tudi iz mehke moči. ZDA so torej tudi brez Sveta Evrope dovolj vplivne in močne, da v vseh državah Sveta Evrope, še posebej pa v vzhodnih in jugovzhodnih državah učinkovito izvajajo cilje, ki so si jih zastavile. K Svetu Evrope se po pomoč oziroma večji izkoristek ciljev obračajo selektivno oziroma v specifičnih vprašanjih, ko vedo ali predvidevajo, da bo pri tem večja dodana vrednost. Po besedah direktorja za strateško komuniciranje pri Svetu Evrope Grudna (2016) se to dogaja vse pogosteje, saj ima Svet Evrope pravno obvezujoč okvir za svoje članice in mehanizme, kot sta Beneška komisija in GRECO. ZDA niso članica teh sporazumov, ker bi na primer potrebovale pomoč pri ustavnih vprašanjih, ampak ker si lahko v državah, ki jih Beneška komisija pogosteje obravnavava, dejansko omogočajo vpliv (Gruden 2016).

Kljub temu, da so letna proračunska sredstva ameriškega zunanjega ministrstva padla za 21 % od leta 2010 do leta 2014, ZDA v svojih proračunih eksplicitno omenjajo tudi nekatera področja Sveta Evrope in doseganje ameriških zunanjepolitičnih ciljev tudi skozi delovanje v tej organizaciji (U.S. Department of State 2014). Kot že omenjeno, ima ameriško zunanje ministrstvo v Washingtonu tudi svojega uradnika, ki je odgovoren prav za področje Sveta Evrope (*The Council of Europe desk officer*). Tudi že omenjena srečanja med predstavniki ZDA in Sveta Evrope na najvišji ravni so redne narave, na primer ameriško zunanje ministrstvo sta leta 2015 ločeno obiskala tako komisar za človekove pravice pri Svetu Evrope Muižnieks (Ferreira 2016) kot generalni sekretar Jagland (Tomič 2016), za razliko od leta 2008, ko je Parlamentarna skupščina Sveta Evrope želela preveriti »Skladnost držav opazovalk z vrednotami Sveta Evrope« in tako prvotno naslovila poročilo, nad čimer ZDA (pa tudi Japonska) niso bile najbolj navdušene. Iz tega razloga je bil kasneje spremenjen celo

¹⁵¹ Lyndon B. Johnson, 36. predsednik ZDA, na položaju od 22. novembra 1963 do 20. januarja 1969.

¹⁵² Jimmy Carter, 39. predsednik ZDA, na položaju od 20. januarja 1977 do 20. januarja 1981.

naslov zadeve (namesto poudarjenega 'preverjanja skladnosti' v naslov, ki se na to nanaša bolj implicitno oziroma na proučevanje trenutnega in prihodnjega odnosa med Svetom Evrope in opazovalkami (Resolucija Parlamentarne skupščine Sveta Evrope št. 1600 (2008) o Svetu Evrope in državah opazovalkah – trenutna situacija in pot naprej).¹⁵³ Od vseh držav opazovalk edino ZDA niso bile naklonjene niti srečanju na to temo; srečanje z njihovim takratnim stalnim predstavnikom pri Svetu Evrope - veleposlanikom v Parizu ni bilo izvedljivo, obljubljenega pisnega prispevka niso poslali (Wilshire 2007).

Vpliv ZDA v Svetu Evrope je opazen iz več vidikov: želijo biti članica pri tistih sporazumih, kjer je njihov vpliv na vsebino možen, predvsem to velja za posreden vpliv skozi članstvo v razširjenih sporazumih. S tem prihaja do vpliva na države (predvsem vzhodne in jugovzhodne); na primer v Beneški komisiji, katerih mnenja so zelo cenjena in večkrat povzročijo spremembo zakonodaj v obravnavanih članicah, je članica iz ZDA zelo aktivna (Westling 2016), prav tako najraje sponzorirajo projekte, ki so v skladu z njihovimi cilji, enako velja za odbore po konvencijah, katerih podpisnica so. Finančni prispevek v Svet Evrope je sicer v primerjavi 600 milijardami dolarjev za vojaške in varnostne izdatke zelo skromen. »Ameriška administracija noče izpostavljeti še tako majhnega prispevka v organizacijo, kjer se odloča s konsenzom« (Raščan 2010, 180). Zdi se, da je v ameriški zunanji politiki lažje doseči politični konsenz za podporo velikim in dragim vojaškim operacijam za vzpostavljanje in ohranjanje miru, kot pa zagotoviti sredstva, potrebna za dejavnosti preventivne diplomacije, ki niti približno niso tako visoka (Raščan 2010, 172).

Naslednji vidik, kjer se kaže mehka moč ZDA kot vpliva, je sodelovanje ZDA pri izvedbi programa šol Sveta Evrope za politične vede (*Council of Europe Schools of Political Studies*), katerih mreža 20 šol je bila vzpostavljena za usposabljanje bodočih generacij političnih, ekonomskih in kulturnih voditeljev v državah v tranziciji. Gre za šole, ki imajo z izjemo dveh (Tunizija in Maroko) vse sedež v državah vzhodne in jugovzhodne Evrope. Na šolah predavajo tamkašnji nacionalni strokovnjaki in pa mnogo mednarodnih predavateljev, cilj šol pa je »vzpostavljanje demokratičnih struktur« ter skozi seminarje, konference in druge dogodke promovirati vrednote Sveta Evrope (Svet Evrope 2016e). Med zavezanimi partnerji in pokrovitelji najdemo tudi USAID, nekatera ameriška veleposlaništva v državah

¹⁵³ Resolucija Parlamentarne skupščine Sveta Evrope št. 1600 (2008) o Svetu Evrope in državah opazovalkah – trenutna situacija in pot naprej – *Resolution 1600 (2008) on the Council of Europe and its observers states – the current situation and way forward*. 2008. Sprejeta 23. januarja.

jugovzhodne Evrope kot tudi nekatere ameriške fundacije, *think tanke* in zasebni sektor (na primer Fundacija Charlesa Stewarta Motta (*Charles Stewart Mott Foundation*), Fundacija mednarodne renesanse (*International Renaissance Foundation*), Mednarodni republikanski inštitut (*International Republican Institute*), Fundacija bratov Rockefeller (*Rockefeller Brothers Fund*), Podporniki civilne družbe v Rusiji (*Supporters of Civil Society in Russia*) in druge deležnike iz ZDA (prav tam). V programu pomembnejših dogodkov dveh šol so tudi študijski obiski v ZDA (v letu 2016 na temo ameriškega federalizma), v jugovzhodno in vzhodnoevropskih prestolnicah pa tudi dogodki na teme, ki se navezujejo na ZDA, kot je na primer okrogla miza na temo trgovinskega sporazuma EU–ZDA oziroma Čezatlantskega trgovinskega in naložbenega partnerstva (*Transatlantic Trade and Investment Partnership – TTIP*) (Council of Europe Schools of Political Studies, Calendar of Major Events 2016). Kar zadeva kurikulum, so šole načeloma samostojne, se pa organizirano s Sekretariatom Sveta Evrope pogovarjajo o skupnih vsebinah, predvsem v okviru njihovega sodelovanja na vsakoletnem svetovnem forumu demokracije v Strasbourgu. Na predavanjih sodelujejo ameriški strokovnjaki in pri tem prednjači Moskovska šola.¹⁵⁴ Slednja se je, zaradi svojih težav z ruskimi oblastmi, ki smatrajo šolo kot 'tujega agenta'¹⁵⁵ sedaj registrirala kot zasebna družba po pravu Združenega kraljestva, kljub temu, da ima v upravi večino Američanov (Gruden 2016). Če pri tem smatramo, da je izobraževanje eno najbolj učinkovitih elementov mehke moči in če so pri tem ciljna populacija izbrani posamezniki iz izvršilne, zakonodajne ter sodne veje vzhodnih in jugovzhodnih držav ter različnih političnih strank, v alumni klubu teh šol pa najdemo veliko ministrov, parlamentarcev, sodnikov, diplomatov, vodij lokalnih oblasti, celo predsednikov vlad, pa tudi novinarjev in urednikov različnih medijev (Svet Evrope 2016e) (lahko bi posplošili, da gre za potencialne mnenjske voditelje), potem lahko upravičeno domnevamo, da množica ameriških deležnikov, ki sofinancira aktivnosti teh šol, želi vplivati na vsebino aktivnosti. Podatek, da največ ameriških predavateljev sodeluje prav z Moskovsko šolo, ponazarja več kot očitno krepitev ameriške mehke moči kot vpliva na pomembne mnenjske voditelje tudi v Ruski federaciji.

¹⁵⁴ Kljub temu, da v 2. poglavju omenjam, da pri vzhodnih državah izvzemam Rusko federacijo, pa je primer te Moskovske šole zelo eklatanten prikaz delovanja ZDA po logiki posledic.

¹⁵⁵ Leta 2012 je v Rusiji začel veljati zakon o registraciji tujih agentov, ki predpisuje, da se morajo tudi nevladne organizacije, ki so ukvarjajo s 'političnimi aktivnostmi' in so financirane s strani neruskih deležnikov, registrirati kot 'tuji agentje' (*foreign agents*) pri ruskem pravosodnem ministrstvu. Definicija 'politična aktivnost' (*political activity*) po tem zakonu je zelo široka in nejasna, da se lahko razširi na različna področja zagovornišтва človekovih pravic. To je povzročilo, da je kar nekaj nevladnih organizacij prenehalo delovati (Human Rights Watch 2016). Pri tem lahko dodam, da je bil podoben zakon o registraciji tujih agentov (*The Foreign Agents Registration Act – FARA*) sprejet tudi v ZDA in sicer že leta 1938 kot odgovor takratnega ameriškega Kongresa na nemško propagando pred drugo svetovno vojno (FARA 2016).

Omemba ZDA pa se pogosto pojavlja tudi v okviru področij, s katerimi se ZDA ne baha navzven in sicer gre za že omenjena področja, kot so smrtna kazen, tajni pripori in mučenja, ki so bila obsojena na samem Evropskem sodišču za človekove pravice. Ameriška konzulka Westling (2016) pravi, da »razume vsa prizadevanja Sveta Evrope glede smrtne kazni in sporočila redno prenaša v zunanje ministrstvo«, vendar pa gre tu seveda za višje odločitve zvezne vlade kot posameznih vlad zveznih držav. Vedno večji je tudi odstotek držav, ki imajo dejansko moratorij na smrtno kazen. Nenazadnje, je vprašanje smrtne kazni vedno aktualno politično vprašanje tudi v ZDA, kar je morda posledica tudi tega, da je področje javnega dialoga zaznamovano z močnim medijskim pokrivanjem kriminala.¹⁵⁶ ZDA so »država, ki je dobesedno obsedena z vprašanji pravice in kazni« (Ferfila 2002, 450). Ne glede na redne poskuse Sveta Evrope tako skozi že opisane obiske na najvišjih ravneh kot množico sprejetih deklaracij in resolucij na temo ukinitve smrtne kazni s strani Parlamentarne skupščine Sveta Evrope in Odbora ministrov Sveta Evrope, se koraki v tej smeri še niso premaknili. ZDA že tradicionalno zavračajo zunanji pritisk na svojo notranjo politiko (Rožman 2005, 154). Moramo jih obravnavati v konceptu hegemonu, ki hoče imeti prevladujoč glas povsod po svetu, zlasti v Evropi. »Govor o skupnih vrednotah je retoričen, cilji pri tem odražajo tipičen odnos med močno državo in vsemi ostalimi« (Guerlain 2016). Uspeh boja proti smrti kazni je tako bolj ali manj v rokah Vrhovnega sodišča ZDA. Sodniki se pri odločanju vse preveč opirajo na javno mnenje in obstoj nacionalnega konsenza, ki v času vsesplošnega strahu ameriške družbe pred globalnim terorizmom še dolgo ne bo dosegel *Furmanove*¹⁵⁷ stopnje nasprotovanja smrti kazni (Rožman 2005, 154–155; Zupančič 2016). Tudi Nye priznava, da ZDA z izvajanjem smrtne kazni izgubljajo svojo mehko moč v Evropi (Nye 2004, 13), zato na tem področju ne moremo govoriti o krepitvi vpliva ZDA na območju Sveta Evrope, a po drugi strani lahko trdimo, da se z ohranjanjem statusa opazovalke odraža njihova mehka moč kot zmogljivost, navzočnost in vpliv. Zunanja politika ZDA danes daje veliko pozornost mehki moči, ki jo prinaša diplomacija, vendar, če

¹⁵⁶ Že leta 1979 je bilo ugotovljeno, da je od 20 do 25 odstotkov vseh novic na lokalnih televizajah in časopisih obravnava tematiko kriminala in pravice. Podobna raziskava deset let pozneje je podala skoraj enake rezultate – približno 30 odstotkov časopisnega prostora in 20 odstotkov razpoložljivega časa lokalnih televizijskih poročil je bilo posvečenega tej temi (Ferfila 2002, 451).

¹⁵⁷ Vrhovno sodišče je v primeru *Furman proti Georgii* podrobno proučevalo smrtno kazen in kot posledica moratorija se je v čakalnih vrstah nabralo več kot 700 obtožencev. Odločitev v korist države bi sprožila strašanski val usmrtitev in večina sodnikov se je tega dobro zavedala. »Nepodpisano *per curiam* mnenje z dne 29. junija 1972 je razkrilo odločitev sodišča, da je izvrševanje usmrtitev kruta in neobičajna kazen v nasprotju z VIII. amandmajem k ameriški ustavi« (Rožman 2005, 144). Tako je bil smrtna kazen začasno odpravljena vse dokler podpora smrti kazni ni znova strmo narasla. Sodba *Gregg v. Georgia* iz leta 1976 je ponovno prižgala zeleno luč smrti kazni« (prav tam).

je bil predsednik Bush¹⁵⁸ tipičen predsednik trde moči (*hard power president*), pa predsednika Obame¹⁵⁹ ne moremo zlahka označiti le kot »predsednika z mehko močjo«, ker je preveč pragmatičen (Hallams 2011).

¹⁵⁸ George W. Bush, 43. predsednik ZDA, na položaju od 20. 1. 2001–20. 1. 2009.

¹⁵⁹ Za mandat glej opombo št. 74.

7 ZAKLJUČEK

V magistrskem delu sem izhajala iz proučevanja mehke moči, ki sem jo opredelila v treh kategorijah. Mehka moč kot *zmogljivost* izhaja iz operacionalizacije virov posedovanih s strani države; koncept mehke moči kot *navzočnosti* predstavlja učinek izkoristka zmogljivosti v mednarodni skupnosti, medtem ko mehka moč kot *vpliv* temelji na sposobnosti države, da moč zmogljivosti in navzočnosti spremeni v bolj dinamično oziroma aktivno obliko za doseganje svojih ciljev v mednarodnem okolju v medsebojnem odnosu do drugih objektov. Preverjala sem tezo, da zunanjepolitični interesi držav opazovalk v Svetu Evrope stremijo k večanju mehke moči teh držav v državah članicah Sveta Evrope. Bolj natančno sem se osredotočila le na eno od držav opazovalk Sveta Evrope in sicer ZDA, in preskusila, ali ZDA krepijo mehko moč kot navzočnost na območju vseh držav članic Sveta Evrope, ali je mehka moč ZDA kot vpliv v Svetu Evrope večja na območju vzhodnoevropskih kot drugih držav članic Sveta Evrope ter ali njihovo prevladujoče delovanje v Svetu Evrope sledi logiki posledic.

Na podlagi zgoraj predstavljene analize zbranih podatkov lahko okrepi vse teze. Vendar glavne teze ne morem potrditi enoznačno, to je, da so vse tri preiskovane države opazovalke v Svetu Evrope na enakem mestu po mehki moči. Kanada s tem, da Svet Evrope pokriva nerezidenčno iz Bruslja, da se le sporadično udeležuje zasedanj Odbora ministrov pa tudi drugih sestankov, kjer bi lahko imela opazovalca, in s tem, da se ciklično odziva, kdaj in v kolikšnem obsegu bo financirala pomembne projekte Sveta Evrope, zagotovo nima take moči, kot jo imajo ZDA, ki na leto privabijo skoraj 400 strokovnjakov iz ZDA na sestanke odborov v Strasbourgu in ki se v roku pol leta po večkrat sestanejo z generalnim sekretarjem Sveta Evrope kot enim najvišjih predstavnikov Sveta Evrope. Mehko moč Japonske v Svetu Evrope ocenjujem, da je nekje vmes med Kanado kot najnižje uvrščeno v moji raziskavi, in ZDA kot najvišje. Japonska mehka moč kot navzočnost se pokaže predvsem v tem, da je kot stalni opazovalec akreditiran japonski generalni konzul, ki se redno udeležuje zasedanj Odbora ministrov, ostali diplomati pa tudi ostalih zasedanj, kjer imajo interes, poleg njih pride na sestanke v Strasbourg vsako leto tudi do 20 strokovnjakov iz Japonske.

ZDA torej v tej primerjavi vodijo po obsegu njihove mehke moči v vseh kategorijah, a vseeno je potrebno pri tem razumeti, da so ZDA in tudi druge države opazovalke na zasedanjih Odbora ministrov relativno zadržane (in uveljavljajo bolj mehko moč kot navzočnost), saj to

izhaja iz njihovega statusa opazovalca. Tovrstno delovanje bi sicer lahko označili kot delovanje po logiki primernosti. Nasprotno pa so pri razširjenih sporazumih, kot sta GRECO in Beneška komisija ali druge vrste odborih, kot sta MONEYVAL ali Odbor za kibernetško kriminaliteto, kjer so ZDA članica in s tem imajo več pravic, posledično tudi bolj dejavne, s čimer krepijo svojo mehko moč v obliki vpliva (na neposredno vsebino). Če pa pogledamo na Svet Evrope kot organizacijo sodelovanja 47 držav, pa iz financiranja projektov in sponzoriranja šol (mehka moč kot zmogljivost) izhaja, da so njihovi projekti prisotni v državah vzhodne in jugovzhodne Evrope (kar pomeni tako mehko moč kot navzočnost in tudi kot vpliv – ponovno na vsebino). Tu se izraža njihovo delovanje na podlagi logike posledic.

Poudarjanje bodisi pozitivnih bodisi negativnih strani statusa države opazovalke slednje izkoriščajo ob vsakokratni situaciji, ki jim ustreza. Tako pozitivni vidik tega statusa izkoristijo sebi v prid pri tistih področjih, ki jim ustrezajo v skladu z njihovimi nacionalnimi interesi, kar se kaže v načrtnem podpisovanju in ratificiranju posameznih konvencij ali članstvu v razširjenih/delnih sporazumih. Analiza tovrstnih kvantitativnih indikatorjev je namreč pokazala, da so izbrane države opazovalke ratificirale le nekaj konvencij: ZDA tri (dejansko dve celo pred podelitvijo statusa opazovalke), Japonska štiri in Kanada pet. Presek področij pokaže, da gre zadeve, ki omogočajo lažje sodelovanje v okviru mednarodne pravne pomoči, lažje sodelovanje med davčnimi organi na mednarodni ravni v boju proti izogibanju obdavčevanju in utaji davkov ter učinkovitejše sodelovanje pri boju proti kaznivim dejanjem v kibernetškem prostoru, ki zaradi digitalizacije in globalizacije močno prestopa državne in regionalne meje. Izbira konvencij je torej zelo selektivna glede na dejstvo, da je od dobrih 200 konvencij Sveta Evrope kar 159 takih, ki so odprte za podpis nečlanicam. Tu je velikokrat prisoten priročen 'izgovor', da so 'le opazovalke' v Svetu Evrope, saj veliko konvencij dejansko ne želijo ratificirati, saj bi bile s tem podvržene mehanizmu nadzora, nepotrebnemu izpostavljanju v primerih nepopolne implementacije in tveganju politične napetosti v lastnih državah. Odgovor ZDA, da v podpisu konvencij Sveta Evrope ne bi bilo dodane vrednosti, ne prepriča z vidika ponotranjenja norm Sveta Evrope, temveč kaže na pragmatično interesno naravnano sodelovanje. Tudi ta instrumentalni pristop kaže, da ZDA v Svetu Evrope delujejo na podlagi logike posledic.

Od vseh izbranih držav opazovalk je torej celovita mehka moč ZDA najmočnejša in pri tem izpostavljam tri glavne kazalnike, ki so: a) članstvo v razširjenih sporazumih, kot sta Beneška komisija in GRECO, b) financiranje projektov ter c) sponzoriranje programov šol

Sveta Evrope za politične študije. Vsi trije pokazatelji so usmerjeni k 'vzpostavljanju demokratičnih struktur, krepitvi človekovih pravic in vladavine prava' v državah vzhodne in jugovzhodne Evrope, zato s tem potrjujem tudi svojo tretjo tezo. Če izhajamo iz tega, da »so vrednote neoprijemljiv nacionalni interes« (Nye 2002, 139), pa tudi iz tega, da zunanja politika producira mehko moč s tem, ko promovira vrednote, kot so demokracija in človekove pravice (Nye 2004, 62), potem lahko vidimo, da so ZDA želele širiti svoje vrednote tudi v Svetu Evrope. Ameriška veleposlanica je na zasedanju Odbora ministrov dejala: »Naša vlada velikokrat poudari, da se borimo za človekove pravice s primeri doma in trdom v tujini« (Hartley 2016). Po mnenju Grudna (2016) je tukaj realno viden večji rezultat, da pri tako občutljivih zadevah, kot so ustavna vprašanja in korupcija, ZDA ne posegajo v druge države tako zelo neposredno in odmevno, učinek pa je večji.

Kljub temu, da bi si na podlagi podatkov iz 4. poglavja, upala trditi, da je javno mnenje na področju celotne Evrope bolj naklonjeno ameriški kulturi (še posebej popularni kulturi) kot njihovim političnim vrednotam in zunanji politiki, se je moja naloga osredotočala bolj na zadnja dva vira mehke moči, v primeru zunanje politike še posebej na t. i. enotirno diplomacijo, deležniki drugotirne diplomacije so bili le obrobno nekajkrat omenjeni, kot na primer ameriške fundacije, ki sponzorirajo dejavnosti šol Sveta Evrope za politične študije, ali nevladne organizacije, ki tudi v ZDA promovirajo ukinitve smrtne kazni. Slednjo aktivnost pa si je za nalogo dal tudi sam Svet Evrope, saj za enega svojih največjih dosežkov postavlja prav *de facto* ukinitve smrtne kazni v vseh državah članicah s čimer pokaže »konstitutivno vlogo norm kot jo v mednarodnih odnosih zagovarjajo konstruktivisti« (Kajnič 2008, 88). Pri raziskovanju tega odnosa sem ugotovila, da je Parlamentarna skupščina Sveta Evrope dosti bolj aktivna pri ocenjevanju oziroma poskusu vplivanja na politiko ZDA, s tem, da je imela pri tem vprašanju več razprav in izdanih več resolucij, ki so pozivale k odpravi smrtne kazni v ZDA oziroma uvedbi moratorija. Odbor ministrov redno spremlja to problematiko, skrbnik dosjeja znotraj odbora (trenutno je to Portugalska (Hartman 2016; Tomič 2016)) redno poskrbi za vsakršno deklaracijo, vendar pri tem potem tudi ostane. Razlago nemoči teh resolucij, priporočil in deklaracij vidim predvsem v tem, da so t. i. mehko pravo. Imajo moralno komponento, ki pa dokler ni pravno obvezujoča, ne povzroči resnejših premikov, če imamo na drugi strani ZDA in njihovo veliko mehko moč kot zmogljivost. Prav zavedanje lastnih zmogljivosti je eden izmed predpogojev strategije logike posledic. Lahko bi zatrdila, da se kljub kriteriju enakih vrednot s Svetom Evrope (za status opazovalke) in očitnemu razhajanju glede vprašanja smrtne kazni ter rednim kritikam in poskusom vplivanja Sveta

Evrope na uvedbo moratorija v ZDA in tudi na Japonskem, z ohranjanjem statusa opazovalk pravzaprav odraža tudi njihova mehka moč kot navzočnost; po Statutarni resoluciji št. 26 (2003) o statusu opazovalk bi se jim zaradi razlike v odnosu do smrtne kazni formalno lahko ta status lahko tudi že odvzel oziroma bi prišlo do (začasnega) suspenza. Hkrati podajam razmislek, da v primeru smrtne kazni ZDA delujejo tudi na podlagi logike spornosti, saj znotraj njih samih ureditev ni enako urejena (nekateri federalne države smrtne kazni izvajajo, druge imajo uveden moratorij). Če so norme sporne, je tudi težja uveljavitev logike prakse in logike primernosti (Bojinović Fenko 2010, 121). Posledično je potem (zaenkrat) nemogoče, da bi ZDA na zvezni ravni uvedle moratorij, kar bi sicer dejansko pomenilo ponotranjenje norm Sveta Evrope. Ugotavljam, da prav s tem izkazom neponotranjenosti te norme, ZDA dokazujejo, da doma nimajo (mehke moči kot) zmogljivosti, da bi enoznačno in nesporno razrešile ta spor norm v primeru smrtne kazni, in je paradoksalno njihova mehka moč kot zmogljivost v zunanjepolitičnem (lahko bi rekli celo globalnem) smislu večja kot v notranjepolitičnem pomenu. Na primer v zunanjepolitičnem vidiku ameriško zunanje ministrstvo že 40 let vsako leto izda zelo brana poročila o stanju človekovih pravic v skoraj vseh državah sveta in jih presoja z vidika norm kot univerzalnih norm (Kerry 2016). S tem dodatno okrepim tezo, da ZDA v Svetu Evrope (pa tudi širše) bolj delujejo na podlagi logike posledic. Ocenjujem, da logika primernosti in logika posledic nista popolnoma nekompatibilni, a vendarle opredeljujeta različne faze in je ključna pomembnost konteksta.

Z gornjimi utemeljitvami zastavljenih tez ugotavljam, da je bil namen pričujoče naloge dosežen. Analizirala sem različne vidike odnosov med Svetom Evrope in državami opazovalkami in prikazala zunanjepolitične interese držav opazovalk v Svetu Evrope, pri čemer je bil poudarek dan proučevanju odnosa med ZDA in Svetom Evrope oziroma natančneje na proučitvi ameriške mehke moči (predvsem v obliki vrednot ciljev zunanje politike). Tako v tuji kot slovenski strokovni literaturi ta odnos v širšem spektru do sedaj ni proučevan, zato ocenjujem, da je prav v tem podan prispevek k znanosti o mednarodnih odnosih. Glede na omejene sekundarne vire, je bila raziskava z uporabo metode intervjuja in vprašalnika odprtega tipa nujna. Prednost empiričnih metod je bila v tem, da so bili intervjuji in vprašalniki izvedeni tudi s predstavniki Sveta Evrope in ZDA, tako so bile pridobljene informacije 'iz prve roke' od diplomatov, ki tak odnos 'izvajajo' v praksi. Pomanjkljivost raziskave je v tem, da nisem bila uspešna pri pridobivanju odgovorov s strani držav članic na vzhodu in jugovzhodu Evrope kljub nekajkratnim pozivom oziroma na vprašalnike niso

hotele odgovoriti ali pa so bili odgovori tako široki in diplomatski, da so ustrezali stereotipu, da diplomat razpolaga le z zaupnimi in za raziskovalca neuporabnimi informacijami.

Kot glavni zaključek bi poudarila ugotovitev, da je odnos med Svetom Evrope in državami opazovalkami kompleksen in v obojestransko korist. Tudi Svet Evrope namreč pridobiva mehko moč, saj so države opazovalke tiste, ki želijo ta opazovalni status in vpogled v delovanje množice odborov strokovnjakov kot tudi zasedanj Odbora ministrov, ki so bolj politične narave. Kljub odkritju, da so ZDA neformalno a zelo neposredno pomagale ustanoviti Svet Evrope, ne moremo trditi, da so *spiritus agens* te organizacije, vseeno pa priznavajo pomen Sveta Evrope v mnogih vidikih, zato v odnose s to organizacijo vlagajo svoja sredstva tako v finančnem, kadrovskem kot časovnem smislu. Pomen Sveta Evrope vidijo torej v njegovem geografskem dosegu in hkratnem postavljanju standardov.

Ne glede na to, da je bila predmet analize mehka moč ZDA, se pri proučevanju le-te ne moremo izogniti tudi dejstvu, da je izpostavljena država opazovalka močna gospodarska in vojaška sila. Vpliv, ki ga ima na države Sveta Evrope skozi to organizacijo, je komplementaren vplivom, ki ga ima v drugih organizacijah, v katerih so podobne članice, še posebej so to OZN (tako z vidika sedeža te organizacije v New Yorku kot z vidika pomena njenega statusa stalne članice Varnostnega sveta), OECD (Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi), OVSE in NATO (Organizacija severnoatlantske pogodbe), kjer ZDA niso le opazovalka, ampak polnopravna članica. Zanimivo bi bilo preveriti primerjavo delovanja ZDA v vseh naštetih organizacijah, pa tudi v okviru odnosa EU–ZDA in še posebej tradicionalnih bilateralnih zaveznikov, in raziskati, ali so ZDA pri uveljavljanju svojih vplivov v Evropi uspešnejše zaradi svoje neizpodbitne trde ali mehke moči ter preveriti tezo, da bi se za doseganje kar najširšega spektra zunanjepolitičnih interesov morale bolj posvetiti pametni moči (kombinaciji mehke in trde moči). Nadaljnje raziskovanje bi morda pokazalo, da se ZDA te mehke moči kot navzočnosti v Svetu Evrope zavedajo že zelo dolgo in da v tem leži tudi povezava z odkritjem, da so pravzaprav ZDA pomagale ustanoviti Svet Evrope s prikritim financiranjem. Prav zaradi kritik na ameriške deklarirane vrednote in večkrat kontradiktorno kršenje človekovih pravic, ZDA vedo, da bodo v Evropi še uspešnejše pri izvrševanju svojih ciljev skozi 'blagovno znamko' Sveta Evrope – organizacije, ki že 67 let spodbuja razvoj in krepitev človekovih pravic, vladavine prava in demokracije v Evropi ter pri tem še naprej delovale na podlagi logike posledic.

Ob koncu izpostavljam še dejstvo, da se je treba zavedati, da Svet Evrope ni le sedež Sveta Evrope v Strasbourgu, temveč Svet Evrope sestavljajo države članice in te so tiste, ki sprejemajo najpomembnejše odločitve in ne generalni sekretar Sveta Evrope ali komisar Sveta Evrope za človekove pravice. Slednja dva sicer izdajata redna poročila, ki so predstavljena tudi na Odboru ministrov in v Parlamentarni skupščini Sveta Evrope, in skupaj s predsednikom Parlamentarne skupščine Sveta Evrope in deloma tudi predsednikom Evropskega sodišča za človekove pravice predstavljata organizacijo navzven, vendar je treba vseeno imeti pri tem v mislih, da so nekatere države članice Sveta Evrope prav tako članice prej naštetih mednarodnih organizacij, kjer pa imajo ZDA z vidika pravic, ki jih prinašajo ta članstva, še pomembnejšo funkcijo, da bilateralnega sodelovanja med ZDA in posameznimi članicami Sveta Evrope niti ne izpostavljam. Moč njihovega vpliva, da so na Poljskem in v Romuniji uspele z vzpostavitvijo skritih centrov za pridržanje ameriške obveščevalne agencije, gotovo ne izhaja iz njihovega statusa države opazovalke v Svetu Evrope. Za strategijo logike posledic mora biti prisoten predpogoj, da je na voljo več možnosti za ukrepanje, in ZDA to v Evropi (in drugod) s pridom izkoriščajo.

8 LITERATURA

Aldrich, Richard J. 1997. OSS, CIA and European Unity: The American Committee on United Europe, 1948–60. V *Diplomacy & Statecraft* 8 (1): 184–227. Dostopno prek: http://www2.warwick.ac.uk/fac/soc/pais/people/aldrich/publications/oss_cia_united_europe_eec_eu.pdf (2. april 2016).

Anholt-GfK Roper Nation Brands Indeks. 2015. *USA regains position as top nation brand from Germany*. Nuremberg: GfK SE. 17. november. Dostopno prek: <http://www.gfk.com/en-in/insights/press-release/usa-regains-position-as-top-nation-brand-from-germany-1/> (27. marec 2016).

Bae, Sangim. 2007. *When the State No Longer Kills: International Human Rights Norms and Abolition of Capital Punishment*. New York: State University of New York press.

Barr, Matthew. 2016. *Odgovori na vprašalnik odprtega tipa s strani avtorja – vodje oddelka za mobilizacijo virov in odnose z donatorji v Uradu generalnega direktorata za programe pri Svetu Evrope*. 14. april.

BBC, 2015. Russia passes law to overrule European human rights court (4. december). Dostopno prek: <http://www.bbc.com/news/world-europe-35007059> (27. april 2016).

Bela hiša. 2016. *American leadership in the World*. Dostopno prek: https://www.whitehouse.gov/sites/whitehouse.gov/files/achievements/whitehouse_the_record_foreign_policy_03062016.pdf (23. marec 2016).

Beneška komisija. 2016. *Spletna stran Beneške komisije*. Dostopno prek: <http://www.venice.coe.int/webforms/events/> (17. marec 2016).

Benko, Vlado. 1997. *Znanost o mednarodnih odnosih*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

--- 2000. *Zgodovina mednarodnih odnosov, 2. izdaja*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Benoît-Rohmer, Florence in Heinrich Klebes. 2006. *Pravo Sveta Evrope; na poti k vseevropskemu pravnemu prostoru*. Ljubljana: GV Založba.

Berger, Marilyn. 1997. Pamela Harriman Is Dead at 76; An Ardent Political Personality. V *New York Times*. 6. februar. Dostopno prek: <http://www.nytimes.com/1997/02/06/world/pamela-harriman-is-dead-at-76-an-ardent-political-personality.html?pagewanted=all> (28. april 2016)

Bibič, Adolf. 1981. *Interesi in politika*. Delavska enotnost: Ljubljana.

Bojinović Fenko, Ana. 2010. *Premoščanje ločnice med proučevanjem mednarodnih odnosov in zunanje politike: primer mednarodnega regionalizma*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

--- ur. 2011...*Pax Franca, Pax Britannica, Pax Americana, Pax Sinica? Primerjalna analiza politike velikih sil in držav s hitro rastočimi gospodarstvi*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Dostopno prek: <http://www.mednarodni-odnosi.si/cmo/cir-analyses.htm> (3. februar 2016).

--- ur. 2014. *Mehka moč v zunanji politiki in mednarodnih odnosih: študije aktualnih primerov*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Dostopno prek: <http://knjigarna.fdv.si/> (1. februar 2016).

--- in Jure Požgan. 2016. Slovenian Soft Power Capabilities in the European Context: Missed Opportunities of Cultural Diplomacy and Erasmus Student Exchange Program. V *Reviewing the 10 years of CEE Accession*, ur. Tom Hashimoto in Michael Rhimes. Brill/Nijhoff (op. delo v času oddaje še ni javno objavljeno).

Bourdieu, Pierre. 1990. *The Logic of Practice*. Cambridge: The Polity Press. Dostopno tudi prek: https://monoskop.org/images/8/88/Bourdieu_Pierre_The_Logic_of_Practice_1990.pdf (6. maj 2016).

Bowman, Alan. 2016. *Odgovori na vprašalnik odprtega tipa s strani avtorja – stalnega opazovalca Kanade pri Svetu Evrope*. 15. april.

Boys, James D. 2012. *A Lost Opportunity: The Flawed Implementation of Assertive Multilateralism*. *European Journal of American Studies* 7 (1): dokument 6. Dostopno prek: <https://ejas.revues.org/9924> (2. april 2016).

Bratuša, Maja. 2013. *Posebnosti funkcij državljana diplomata v postmoderni demokraciji*. Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Bučar, Bojko. 1993. *Mednarodni regionalizem – mednarodno večstrankarsko sodelovanje evropskih regij*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Buquicchio, Gianni. 2013. *Govor predsednika Beneške komisije na 79. zasedanju Usmerjevalnega odbora za človekove pravice (CDDH), 26. – 29. november – Speech of the President of the European Commission for Democracy through Law (Venice Commission), Mr Gianni Buquicchio*. Dostopno prek: [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cddh/CDDH-DOCUMENTS/CDDH\(2013\)R79_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cddh/CDDH-DOCUMENTS/CDDH(2013)R79_EN.pdf) (31. marec 2016).

Council of Europe Schools of Political Studies, *Calendar of Major Events 2016*. 2016. Dostopno prek: http://www.coe.int/t/dgap/sps/Source/SPS_Calendar_2016.pdf (25. april 2016).

Daddow, Oliver. 2013. *International Relations Theory: the Essentials*. London: Sage Publications Ltd.

Deklaracija Odbora ministrov Sveta Evrope o smrtni kazni v Belorusiji - *Declaration by the Committee of Ministers on the death penalty in Belarus*. 2016. Sprejeta 24. februarja. Dostopno prek: [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=Decl\(24.02.2016\)&Language=lanEnglish&Ver=original&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=Decl(24.02.2016)&Language=lanEnglish&Ver=original&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383) (26. februar 2016).

Deklaracija Odbora ministrov Sveta Evrope o smrtni kazni v Združenih državah Amerike – *Declaration by the Committee of Ministers on the death penalty in the United States of America*. 2016. Sprejeta. 10. februarja. Dostopno prek: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805c1e39 (18. februar 2016).

Dorogan, Inesa. 2016. *Odgovori na vprašalnik odprtega tipa s strani avtorice –svetovalke na Uradu Sveta Evrope v Kišinjvu*. 14. april.

Dunajska deklaracija in programski načrt - Vienna Declaration and Programme of Action. 1993. Sprejeta 25. junija. Dostopno prek: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/Vienna.aspx> (31. marec 2016).

Dunajska konvencija o predstavljanju držav v njihovih odnosih z mednarodnimi organizacijami univerzalnega značaja - *Vienna Convention on the Representation of States in their Relations with International Organizations of a Universal Character*, podpisana na Dunaju 14. 3. 1975, še ne velja. Dostopno prek: http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/5_1_1975.pdf (27. februar 2016).

Durkheim, Emile. 1963. *Pravila sociološke metode*. Beograd: Savremena škola.

Elcano raziskava - *Elcano Global Presence Report 2015*. Real Instituto Elcano. 2015. Dostopno prek: http://www.realinstitutoelcano.org/wps/wcm/connect/f36b5f004830c24a8e3b8fe0dd72d861/Global_Presence_2015.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=f36b5f004830c24a8e3b8fe0dd72d861 (11. februar 2016).

Evropska unija. 2016. *Države članice EU (leto pristopa)*. Dostopno prek: http://europa.eu/about-eu/countries/index_sl.htm (6. maj 2016).

Evans-Pritchard, Ambrose. 2000. Euro-federalists financed by US spy chiefs. *The Telegraph*, 19. september. Dostopno prek: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/1356047/Euro-federalists-financed-by-US-spy-chiefs.html> (2. april 2016).

Fabiani, Anja. 2015. *Mehka moč in voditeljstvo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Založba FDV.

FBI preiskuje vdor Kitajcev, Zvezni preiskovalni urad (FBI) in Pentagon preiskujeta sum vdora kitajskih hekerjev v računalniške sisteme ameriške administracije. 2005. V *Delo*. 26. avgust. Dostopno prek: <http://www.delo.si/clanek/14432> (10. april 2016).

FARA. 2016. *The Foreign Agents Registration Act*. Dostopno prek: <http://www.fara.gov/> (28. april).

Ferfila, Bogomil. 2002. *ZDA. Svet na dlani, 7. knjiga*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Ferreira, Sandra. 2016. *Odgovori na vprašalnik odprtega tipa s strani avtorice – osebne asistentke komisarja za človekove pravice pri Svetu Evrope*. 15. april.

Forsythe, David P. 2006. *Human Rights in International Relations*. Cambridge: Cambridge University Press.

Gomien, Donna. 2009. *Kratek vodič po Evropski konvenciji o človekovih pravicah, druga izdaja*. Ljubljana: Ministrstvo za pravosodje.

Gruden, Matjaž. 2016. *Telefonski intervju z avtorjem – direktorjem za strateško planiranje (policy planning director) v Svetu Evrope*. Strasbourg – Ljubljana, 15. april.

GRECO. 2016. *About GRECO*. Dostopno prek: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/general/about_en.asp (22. marec 2016).

Guerlain, Pierre. 2016. *Odgovori na vprašalnik odprtega tipa s strani avtorja – profesorja Ameriških študij na Univerzi Pariz Zahod (Paris Ouest), Nanterre v Franciji*. 9. marec.

Hafner-Fink, Mitja. 2013. *Metode družboslovnega raziskovanja: gradivo za predmet*. Ljubljana: FDV.

Hallams, Ellen. 2011. *From Crusader to Exemplar: Bush, Obama and the Reinvigoration of America's Soft Power*. *European Journal of American Studies* 6 (1). Dostopno prek: <http://ejas.revues.org/9157> (2. april 2016).

Hartman, Helmut. 2016. *Telefonski intervju z avtorjem – pravnim svetovalcem na Stalnem predstavništvu Republike Slovenije pri Svetu Evrope*. Strasbourg – Ljubljana, 4. april.

Hartley, Jane D. 2015. *Izjava avtorice - veleposlanice ZDA v Franciji in Monaku ter stalne opazovalke pri Svetu Evrope na zasedanju Odbora ministrov*. 4. november. Strasbourg. Dostopno prek: <http://strasbourg.usconsulate.gov/event20151109.html> (20. januar 2016).

--- 2016. *Izjava avtorice - veleposlanice ZDA v Franciji in Monaku ter stalne opazovalke pri Svetu Evrope na zasedanju Odbora ministrov*. 27. april. Strasbourg.

Hawes, Michael. 2016. Canada's Soft Power and Public Diplomacy. *The University of Southern California Center on Public Diplomacy*. Dostopno prek: http://uscpublicdiplomacy.org/pdin_monitor_article/canadas_soft_power_and_public_diplomacy (6. maj 2016).

Human Rights Watch. 2016. *Russia: Government against Rights Groups*. 16. april. Dostopno prek: <https://www.hrw.org/russia-government-against-rights-groups-battle-chronicle> (28. april).

Javna agencija RS za zdravila in medicinske pripomočke. 2016. *Status in zgodovina Eur.Ph*. Dostopno prek: https://www.jazmp.si/farmakopeja/evropska_farmakopeja/?print=1 (22. marec 2016).

Jordanoski, Petar. 2016. *Odgovori na vprašalnik odprtega tipa s strani avtorja – višjega svetovalca na Uradu Sveta Evrope v Skopju*. 14. april.

Kajnič, Sabina. 2008. *Razvoj evropske zunanje politike; od Evropskega političnega sodelovanja do evropske varnostne in obrambne politike*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Kerry, John. 2016. *Release of the 2015 Country Reports on Human Rights Practices*. 13. april. Washington. Dostopno prek: <http://www.state.gov/secretary/remarks/2016/04/255799.htm> (3. maj 2016).

Kitagawa, Shun. 2016. *Odgovori na vprašalnik odprtega tipa s strani avtorja – diplomata na generalnem konzulatu Japonske v Svetu Evrope*. 14. april.

Komisija za preprečevanje korupcije. 2016. *Svet Evrope in GRECO*. Dostopno prek: <https://www.kpk-rs.si/sl/komisija/mednarodna-dejavnost/svet-evrope-in-greco/> (22. marec 2016).

Konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin - *The Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*, podpisana v Rimu 4. 11. 1950, v veljavi od leta 1953. Dostopno prek: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf (30. december 2016).

Konzulat Japonske v Strasbourgu, spletna stran. 2016. Dostopno prek: http://www.strasbourg.fr.emb-japan.go.jp/francais/protocole/International_f.htm (23. marec 2016).

Konzulat ZDA v Strasbourgu, 2013. *United States seeks Membership in European Commission for Democracy through Law*. Objavljeno 30. januarja. Dostopno prek: <http://photos.state.gov/libraries/france/45994/pdf/pr20130129.pdf> (3. februar 2016).

Konzulat ZDA v Strasbourgu, spletna stran. 2016. Dostopno prek: <http://strasbourg.usconsulate.gov/> (3. februar 2016).

Letno poročilo Komisarja Sveta Evrope za človekove pravice za leto 2015. 2016. *Annual Activity Report 2015 by Nils Muižnieks, Commissioner for Human Rights of the Council of Europe*. 14. marec. Strasbourg. Dostopno prek: [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&Ref=CommDH\(2016\)7&Language=lanEnglish&Ver=original&Site=COE&direct=true](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&Ref=CommDH(2016)7&Language=lanEnglish&Ver=original&Site=COE&direct=true). (18. april 2016).

Lichtenstein, Jesse. 2010. Digital Diplomacy. *New York Times Magazine*. 16. julij. Dostopno prek: <http://www.nytimes.com/2010/07/18/magazine/18web2-0-t.html> (29. marec 2016).

Lukšič, Igor. 2002. Interes: konceptualizacija pojmov. *Teorija in praksa* 39 (4): 509–522.

McClory, Jonathan. 2010. *The New Persuaders: An international ranking of soft power*. Institute for Government. Dostopno prek: http://www.instituteforgovernment.org.uk/sites/default/files/publications/The%20new%20persuaders_0.pdf (26. marec 2016).

--- 2011. *The New Persuaders II: A 2011 global ranking of soft power*. Institute for Government. Dostopno prek: http://www.instituteforgovernment.org.uk/sites/default/files/publications/The%20New%20PersuadersII_0.pdf (26. marec 2016).

--- 2012. *The New Persuaders III: A 2012 global ranking of soft power*. Institute for Government. Dostopno prek: http://www.instituteforgovernment.org.uk/sites/default/files/publications/The%20new%20persuaders%20III_0.pdf (26. marec 2016).

Monocle raziskava mehke moči 2012 – Soft Power Survey. 2012. Dostopno prek: <https://monocle.com/film/affairs/soft-power-survey-2012/> (27. marec 2016).

Monocle raziskava mehke moči 2013 – Soft Power Survey. 2013. Dostopno prek: <https://monocle.com/film/affairs/soft-power-survey-2013/> (27. marec 2016).

Monocle raziskava mehke moči 2014/2015 – Soft Power Survey 2014/2015. Monocle. Dostopno prek: <http://monocle.com/film/Affairs/soft-power-survey-2014-15/> (11. februar 2016).

Morgenthau, Hans J. 1995. *Politika med narodi: borba za moč in mir*. Ljubljana: DZS.

Nalbandov, Robert. 2009. Battle of Two Logics: Appropriateness and Consequentiality in Russian Interventions in Georgia. V *The Caucasian Review of International Affairs* 3 (1): 20–36. Dostopno prek: http://www.cria-online.org/6_3.html (6. maj 2016).

Nelson, Kathryn L. 2006. *Pemberley Manor*. Egerton: House Publishing.

Nye, Joseph S. Jr. 2002. *The Paradox of American Power, Why the World's Only Superpower Can't Go It Alone*. New York: Oxford University Press.

--- 2004. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York: Public Affairs.

--- 2011. Power and foreign policy. V *Journal of Political Power* 4 (1): 9–24.

Ohnesorge, Hendrik W. 2014. *Making the Integibles Tangible: Soft Power and its Subunits*. Prispevek na Emerging Scholars Forum at the ISA West Annual Conference 2014. Pasadena, California. 26. september.

Omtzigt, Pieter. 2008. Mnenje Odbora za pravne zadeve in človekove pravice pri Parlamentarni skupščini Sveta Evrope o Svetu Evrope in državah opazovalkah – *The Council of Europe and its observer states - the current situation and a way forward*. Sprejeto 21. januarja. Dostopno: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewHTML.asp?FileID=11892&lang=en> (2. april 2016).

Organizacija Združenih narodov. 2016. *What is a Permanent Observer?* Dostopno prek: <http://www.un.org/en/members/aboutpermobservers.shtml> (6. maj 2016).

Panović-Djurić, Silvija. 2016. *Odgovori na vprašalnik odprtega tipa s strani avtorice – svetovalke na Uradu Sveta Evrope v Beogradu*. 14. april.

Parlament Združenega kraljestva, Poročilo Odbora za zunanjo politiko. 2011. Foreign Affairs Committee Third Report – FCO Performance and Finance, odstavki 75-86. Dostopno prek: <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201011/cmselect/cmfa/572/57207.htm> (27. marec 2016).

Parmar, Inderjeet (ur.), Michael Cox (ur.) 2010. *Soft power and U. S. Foreign Policy; theoretical, historical and contemporary perspectives*. New York: Routledge.

Petrič, Ernest. 2010. *Zunanja politika: osnove teorije in praksa*. Ljubljana, Mengeš: Center za evropsko prihodnost in Znanstveno-raziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti.

--- 2013. *Foreign policy : from conception to diplomatic practice*. Leiden, Boston: Martinus Nijhoff Publishers.

Poročilo ameriškega zunanjega ministrstva za leto 2015 – *The U.S. Department of State's Agency Financial Report for Fiscal Year 2015*. 2015. U.S. Department of State Publication,

Bureau of Public Affairs, november 2015. Dostopno prek: <http://www.state.gov/documents/organization/249770.pdf> (5. februar 2016).

Poročilo o prošnji Združenih držav Amerike za status države opazovalke v Svetu Evrope – *Report on the request by the United States of America for observer status with the Council of Europe*. 1995. Sprejeto 6. decembra v okviru Odbora za politične zadeve pri Parlamentarni skupščini Sveta Evrope. Dostopno prek: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewHTML.asp?FileID=8301&lang=en> (2. april 2016).

Poročilo Parlamentarne skupščine Sveta Evrope – Report Parliamentary Assembly of the Council of Europe. 1996. Prvo zasedanje. 22. januarja.

Portland raziskava najmočnejših 30 pri izvajanju mehke moči – *The Soft Power 30*. 2015. Dostopno prek: http://softpower30.portland-communications.com/pdfs/the_soft_power_30.pdf (11. februar 2016).

Posvetovalna skupščina Sveta Evrope. 1972. Posebno zasedanje na temo predaje evropske zastave z leta Apollo 16 predsedniku skupščine s strani ameriškega veleposlanika Watsona – *Presentation of the European Flag of the Apollo 16 flight to the President of the Consultative Assembly by His Excellency Ambassador Watson of the United States*. 18. maj.

Potter, Ci H. 2009. *Branding Canada: Projecting Canada's Soft Power Through Public Diplomacy*. Montreal & Kingston, London, Ithaca: McGill-Queen's University Press.

Presence Switzerland. Federal Department of Foreign Affairs. Dostopno prek: <https://www.eda.admin.ch/eda/en/fdfa/fdfa/organisation-fdfa/general-secretariat/presence-switzerland.html> (26. marec 2016).

Prezelj, Iztok. 2002. Konceptualizacija nacionalnih varnostnih interesov. *Teorija in praksa* 39 (4): 621–637.

Priporočilo št. 1282 (1996) o prošnji Združenih držav Amerike za status opazovalke v Svetu Evrope – *Recommendation 1282 on request by the United States of America for observer status with the Council of Europe*. 1996. Sprejeto 10. januarja v okviru Parlamentarne skupščine Sveta Evrope. Dostopno prek: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=15316&lang=en> (2. april 2016).

Priporočilo Parlamentarne skupščine Sveta Evrope o zunanjih odnosih Sveta Evrope št. 1753 (2006) - *Parliamentary Assembly Recommendation 1753 (2006) External relations of the Council of Europe*. 2006. Sprejeto 26. junija. Dostopno prek: <http://semanticpace.net/tools/pdf.aspx?doc=aHR0cDovL2Fzc2VtYmx5LmNvZS5pbmQvbnceG1sL1hSZWYvWDJILURXLWV4dHIuYXNwP2ZpbGVpZD0xNzQ1MCZsYW5nPUVO&xsl=aHR0cDovL3NlbWFudGljcGFjZS5uZXQvWHNsdC9QZGYvWFJIZi1XRC1BVC1YTUwyUERGLnhzbA==&xsltparams=ZmlsZWlkPTE3NDUw> (30. marec 2016).

Priporočilo Parlamentarne skupščine Sveta Evrope, ki zadeva članice Sveta Evrope in države opazovalke, ki niso ukinile smrtno kazni št. 1760/2006) - *Recommendation 1760 (2006) on Position of the Parliamentary Assembly as regards the Council of Europe member and observer states which have not abolished the death penalty*. 2006. Sprejeto 28. junija. Dostopno prek: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17462&lang=en> (30. marec 2016).

Program in proračun Sveta Evrope za leti 2014 in 2015 – *Council of Europe Programme and Budget 2014 – 2015*. Sprejet 19. decembra 2014. Dostopno prek: <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=2864518&SecMode=1&DocId=2219200&Usage=2> (7. marec 2016).

Program in proračun Sveta Evrope za leti 2016 in 2017 – *Council of Europe Programme and Budget 2016 – 2017*. Sprejet 21. decembra 2015. Dostopno prek: <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=2864512&SecMode=1&DocId=2342508&Usage=2> (7. marec 2016).

Provost, Rene. 2002. *International Human Rights and Humanitarian Law*. Cambridge: Cambridge University Press.

Raščan, Stanislav. 2010. *OVSE in nacionalni interesi ZDA*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Razprava v okviru Parlamentarne skupščine Sveta Evrope o zaščiti žvižgačev -PACE - Improving the Protection of Whistleblowers (feat. Edward Snowden). 2015. Objavljeno 23. junija. Dostopno prek: <https://www.youtube.com/watch?v=7-QPNqaiHdw> (5. april 2016).

Reade, Evan G. 2014. *The Council of Europe: the »guide« of democracy, human rights, and rule of law*. Objavljeno 1. julija. Dostopno prek: <https://cyberambassadorsblog.wordpress.com/> (30. marca 2016).

Resolucija Odbora ministrov Sveta Evrope (95) 37 o statusu države opazovalke za Združene države Amerike v Svetu Evrope – *Resolution (95) 37 on Observer Status for the United States of America with the Council of Europe*. 1995. Sprejeta 7. decembra. Dostopno prek: http://www.coe.int/t/der/docs/CMRes9537USA_en.pdf (30. januar 2016).

Resolucija Odbora ministrov Sveta Evrope (96) 9 o statusu države opazovalke za Kanado v Svetu Evrope – *Resolution (95) 37 on Observer Status for Canada with the Council of Europe*. 1996. Sprejeta 3. aprila. Dostopno prek: http://www.coe.int/t/der/docs/CMRes969Canada_en.pdf (18. marec 2016).

Resolucija Odbora ministrov Sveta Evrope (96) 37 o statusu države opazovalke za Japonsko v Svetu Evrope – *Resolution (96) 37 on Observer Status for Japan with the Council of Europe*. 1996. Sprejeta 20. novembra. Dostopno prek: http://www.coe.int/t/der/docs/CMRes9637Japan_en.pdf (18. marec 2016).

Resolucija Parlamentarne skupščine Sveta Evrope št. 1349 (2003) o ukinitvi smrtne kazni v državah opazovalkah – *Resolution 1349 (2003) on the abolition of the death penalty in Council of Europe observers states*. 2003. Sprejeta 1. oktobra. Dostopno prek: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17154&lang=en> (19. april 2016).

Resolucija Parlamentarne skupščine Sveta Evrope št. 1600 (2008) o Svetu Evrope in državah opazovalkah – trenutna situacija in pot naprej – *Resolution 1600 (2008) on the Council of*

Europe and its observers states – the current situation and way forward. 2008. Sprejeta 23. januarja. Dostopno prek: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17625&lang=en> (2. februar 2016).

Resolucija Parlamentarne skupščine Sveta Evrope št. 2060 (2015) o izboljšanju zaščite žvižgačev - *Resolution 2060 (2015) on Improving the protection of whistle-blowers*. 2015. Sprejeta 23. junija. Dostopno prek: <http://semanticpace.net/tools/pdf.aspx?doc=aHR0cDovL2FzZ2VtYmx5LmNvZS5pbmQvbncveG1sL1hSZWYvWDJILURXLWV4dHIuYXNwP2ZpbGVpZD0yMTkzMSZsYW5nPUVO&xsl=aHR0cDovL3NlbWFudGljcGFjZS5uZXQvWHNs dC9QZGYvWFJIZi1XRRC1BVC1YTUwyUERGLnhzbA==&xsltparams=ZmlsZWlkPTIxOT Mx> (5. april 2016).

Ribičič, Ciril. 2009. Pol stoletja Evropskega sodišča za človekove pravice. V *Slovenija in Svet Evrope*, ur. Marko Pogačnik, Milan Jazbec in Andrej Škerlavaj, 95–98. Ljubljana: Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije, Sektor za načrtovanje politik in raziskave.

Risse, Thomas, Stephen C. Ropp, Kathryn Sikkink, ur. 1999. *The Power of Human Rights, International Norms and Domestic Change*. Cambridge: Cambridge University Press.

Roter, Petra. 2009. Politika človekovih pravic V *Evropska unija od A do Ž*, ur. Sabina Kajnič in Damjan Lajh, 277–281. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.

Rožman, Gregor. 2005. *Usmrtitev smrtne kazni – nacionalni konsenz v. neposredni politični pritisk*. *Revus – Revija za evropsko ustavnost*. 143–156. Dostopno prek: <http://revus.revues.org/1744> (5. februar 2016).

Schermers, Henry G. in Niels Blokker. 2011. *International Institutional Law: Unity Within Diversity*, 5. rev. izdaja. Leiden: Nijhoff.

Schwimmer, Walter Gerhard. 2004. *The European dream*. London, New York: Continuum International Publishing.

Shen, Shiran. 2011. Nye's Future of power; Joseph Nye updates his analysis of soft and hard power. *Foreign Policy in Focus*. 12. avgust. Dostopno prek: http://fpif.org/nyes_future_of_power/ (25. marec 2016).

Simoniti, Iztok (glavni ur.), Milan Brglez, Irena Jager Agius, Igor Kovač, Ana Polak Petrič. 2014. *Diplomatsko pravo: izbrane konvencije*. Ljubljana: Založba Fakultete za družbene vede in Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije.

Sklep Odbora ministrskih namestnikov Sveta Evrope št. CM/Del/Dec(99)667/2.4, 668/2.4, 671/2.3, 674/2.3, CM(99)58 rev. o statusu države opazovalke v Svetu Evrope – *Observer Status with the Council of Europe: Criteria*; CM/Del/Dec(99)667/2.4, 668/2.4, 671/2.3, 674/2.3, CM(99)58 rev. 1999. sprejet 1.–2. in 7. julija. Dostopno prek: http://www.coe.int/t/der/docs/676_2.4_ObsStatusCriteria_en.pdf (31. januar 2016).

Sklep Odbora ministrskih namestnikov Sveta Evrope glede povabila državam opazovalkam k udeležbi na rednih sestankih Odbora namestnikov ministrov – *Invitation to observer states to participate in the regular meetings of the Ministers' Deputies; Decisions, The Deputies*. 2006. Sprejet 12. julija. Dostopno prek: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1020261&Site=CM> (31. januar 2016).

Snowden, Edward. 2014. *Edward Snowden Testimony @ Parliamentary Assembly of the Council of Europe*. 8. april. Dostopno prek: <https://www.youtube.com/watch?v=3f8Lunf1a2w> (30. marec 2016).

Spender, Tom. 2016. Is the US experiencing Trudeaumania? *BBC*, 7. marec. Dostopno prek: <http://www.bbc.com/news/world-us-canada-35745526> (6. maj 2016).

Statut Sveta Evrope. 1949. Uradni slovenski prevod - Zakon o ratifikaciji Statuta Sveta Evrope. Sprejet v Londonu, 5. maja. Uradni list RS št. 23/1993.

Statutarna resolucija Odbora ministrov Sveta Evrope (93)26 o statusu držav opazovalk – *Statutory Resolution (93) 26 on Observer Status*. 1993. Sprejeta 14. maja. Dostopno prek: http://www.coe.int/t/der/docs/CMStatutoryRes9326_en.pdf (30. februar 2016).

Svet EU. 2013. *Schengen; pot do prostega gibanja v Evropi*. Dostopno prek: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/librairie/PDF/QC0213227SLC.pdf (6. maj 2016).

Svet Evrope. 2007. *Domnevni skriti centri za pridržanje v državah članicah Sveta Evrope - Alleged secret detentions in Council of Europe member states*. Objavljeno 27. junija. Dostopno prek: <http://www.coe.int/T/E/Com/Files/Events/2006-cia/> (2. april 2016).

--- 2015. *Prostovoljni prispevki Svetu Evrope v letu 2014. Voluntary Contributions to the Council of Europe 2014*. Objavljeno marca. Dostopno prek: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016802ee7cd> (2. april 2016).

--- 2016a. *Spletna stran Sveta Evrope*. Dostopno prek: <http://www.coe.int/en/web/portal/home> (1. februar 2016).

--- 2016b. *The Council Of Europe's Relations with Observer States*. Dostopno prek: http://www.coe.int/t/der/Observers_en.asp (31. januar 2016)

--- 2016c. *Treaty Office of the Council Of Europe*. Dostopno prek: <http://www.coe.int/en/web/conventions/home> (31. januar 2016)

--- 2016d. *What is observer status?* Dostopno prek: <http://www.coe.int/en/web/portal/what-is-observer-status-> (31. januar 2016).

--- 2016e. *The Schools of Political Studies*. Dostopno prek: <http://www.coe.int/t/dgap/sps/> (25. april 2016).

Statutarna resolucija Odbora ministrov Sveta Evrope (93) 26 o statusu držav opazovalk – *Statutory Resolution (93) 26 on Observer Status*. 1993. Sprejeta 14. maja. Dostopno prek: http://www.coe.int/t/der/docs/CMStatutoryRes9326_en.pdf (30. februar 2016).

Šabič, Zlatko. 1999. *Voting in international organisation: Mere formality or a matter of substance?* Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Števec sledilcev na družbenem omrežju Twitter. 2016. *Twitter Top 100 Most Followers*. <http://twittercounter.com/pages/100> (12. april 2016).

Tarschys, Daniel. 1997. The Council of Europe: strengthening European security by civilian means. *NATO review* 45 (1). Dostopno prek: <http://www.nato.int/docu/review/1997/9701-1.htm> (31. marec 2016).

--- 2016. *Odgovori na vprašalnik odprtega tipa s strani avtorja – generalnega sekretarja Sveta Evrope od 20. junija 1994 do 1. septembra 1999*. 25. april.

Tkalec, Saša. 2014. Konceptualizacija človekovih pravic v 21. stoletju. *Teorija in praksa* 51 (2–3): 457–493.

Tomič, Eva. 2016. *Telefonski intervju z avtorico – stalno predstavnico Republike Slovenije pri Svetu Evrope*. Strasbourg – Ljubljana, 11. april.

U. S. Department of State. 2014. Congressional Budget Justification, Department of State Operations, Fiscal Year 2015. Dostopno prek: <http://www.state.gov/documents/organization/223495.pdf> (10. april 2016).

Van Dijk, Tania. 2016. *Odgovori na vprašalnik odprtega tipa s strani avtorice –svetovalke na Uradu Sveta Evrope v Sarajevu*. 19. april.

Vogl, Jiří. 2016. *Telefonski intervju z avtorjem – vodjem Oddelka za odnose z mednarodnimi organizacijami in državami nečlanicami v Direktoratu za zunanje odnose pri Svetu Evrope*. Strasbourg – Ljubljana, 29. april.

Vuk, Katarina. 204. *Pravni položaj Svetega sedeža, Vatikanskega mesta in papeža v mednarodnem pravu*. Diplomsko delo. Maribor: Pravna fakulteta.

Warren, T. Camber. 2014. Not by the Sword Alone: Soft Power, Mass Media, and the Production of State Sovereignty. *International Organization* 68 (1): 111–141.

Watanabe, Yasushi in David McConnell, ur. 2008. *Soft Power Superpowers: Cultural and National Assets of Japan and the United States*. Armonk, London: M.E. Sharpe, Inc.

Watanabe, Yasushi, predavanje v okviru The Daiwa Anglo-Japanese Foundation. 2014. *Soft Power - Influence and Persuasion*. 24. marec. Dostopno prek: <http://www.dajf.org.uk/annual-seminar/soft-power-influence-and-persuasion> (3. marec 2016).

Westling, Amy P. 2016. *Telefonski intervju z avtorico – generalno konzulko in namestnico stalne predstavnice opazovalke ZDA pri Svetu Evrope*. Strasbourg – Ljubljana, 28. april.

Widen, Jake J. 2000. Ocena knjige Zbigniew Brzezinski, *The Grand Chessboard: American Primacy and Its Geostrategic Imperatives* (New York: Basic Books, 1997). V *Studies in Conflict & Terrorism* 23, 156–158. London: King's College University.

Wilshire, David. 2007. *Obrazložitev poročila Parlamentarne skupščine Sveta Evrope o Svetu Evrope in državah opazovalkah – The Council of Europe and its observer states - the current situation and a way forward, Explanatory memorandum*. Sprejeto 20. decembra. Dostopno prek: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-iewHTML.asp?FileID=11797&lang=en> (2. april 2016).

Wohlwend, Renate. 2003. *Poročilo Parlamentarne skupščine Sveta Evrope o ukinitvi smrtne kazni v državah opazovalkah – PACE Report on the abolition of the death penalty in Council of Europe observers states*. Sprejeto 11. septembra. Dostopno prek: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewHTML.asp?FileID=10267&lang=en> (19. april 2016).

--- 2011. *Poročilo Parlamentarne skupščine Sveta Evrope o smrti kazni v državah članicah in opazovalkah: kršitev človekovih pravic – The death penalty in Council of Europe member and observer states: a violation of human rights, PACE Report*. Sprejeto 3. januarja. Dostopno prek: <http://semanticpace.net/tools/pdf.aspx?doc=aHR0cDovL2Fzc2VtYmx5LmNvZS5pbmQvbncveG1sL1hSZWYvWDJILURXLWV4dHIuYXNwP2ZpbGVpZD0xMjU5MCZsYW5nPUVO&xsl=aHR0cDovL3NlbWFudGljcGFjZS5uZXQvWHNsdC9QZGYvWFJiZi1XRClBVC1YTUwyUERGLnhzbA==&xslparams=ZmlsZWlkPTEyNTkw> (19. april 2016).

--- 2016. *Odgovori na vprašalnik odprtega tipa s strani avtorice – članice Parlamentarne skupščine Sveta Evrope od 24. januarja 1994 do 21. aprila 2013.* 2. maj.

Volk, Urška. 2007. *Primerjava političnih sistemov ZDA in Kanade.* Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Vrtač, Špela. 2006. *Politični sistem in upravna ureditev Japonske.* Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Zajc, Drago. 2002. Predgovor. *Teorija in praksa* 39 (4): 505–508.

--- 2005. Predgovor – politologija in človekove pravice V Zajc, Drago: *Politika človekovih pravic*, 3–4. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Zupančič, Boštjan M. 2016. *Telefonski intervju z avtorjem – takratnim slovenskim sodnikom na Evropskem sodišču za človekove pravice.* Strasbourg – Ljubljana, 4. april.

PRILOGA: Statutarna resolucija št. (93) 26 o statusu opazovalk¹⁶⁰
(sprejeta 14. maja 1993 na 92. seji odbora ministrov)

Odbor ministrov v skladu s pogoji iz odstavka a 15. člena¹⁶¹ in 16. člena¹⁶² statuta Sveta Evrope,

glede na predloge Parlamentarne skupščine o institucionalnih reformah v Svetu Evrope;

se zaveda spremenjenih političnih razmer v Evropi in svetu;

je prepričan, da take razmere zahtevajo povečano sodelovanje med Svetom Evrope in državami nečlanicami, ki si z organizacijo delijo enake ideale in vrednote;

ob upoštevanju, da mora tako sodelovanje dobiti institucionalni okvir;

ob upoštevanju, da določbe, ki sledijo, niso v neskladju s statutom Sveta Evrope,

odloča naslednje:

1. Vsaki državi, ki je pripravljena sprejeti načela demokracije ter pravne države in vsem osebam v svoji jurisdikciji zagotoviti človekove pravice in temeljne svoboščine ter ki si želi sodelovati s Svetom Evrope, lahko Odbor ministrov po posvetovanju s Parlamentarno skupščino podeli status opazovalke v organizaciji.
2. Države s statusom opazovalke lahko pošljejo svoje opazovalce v tiste odbore strokovnjakov Sveta Evrope, ki so bili ustanovljeni v skladu s 17. členom¹⁶³ statuta in v katere lahko vsaka država članica imenuje svojega udeleženca.
3. Države s statusom opazovalke lahko na povabilo države gostiteljice pošljejo svoje opazovalce na konference resornih ministrov.
4. Sklep o povabilu držav s statusom opazovalke na sodelovanje v dejavnostih delnih, razširjenih ali razširjenih delnih sporazumov se sprejme v skladu s pravili, ki veljajo za zadevni sporazum.
5. S statusom opazovalke država ne pridobi pravice, da je zastopana v Odboru ministrov ali Parlamentarni skupščini, razen če kateri od teh dveh organov v svojem imenu sklene drugače.¹⁶⁴

¹⁶⁰ Prevod je delo Deana Zagorca, ki je prevedel knjigo Pravo Sveta Evrope avtorjev Benoît-Rohmer in Klebes (2006, 189–190), kjer se navedena resolucija tudi nahaja.

¹⁶¹ Na priporočilo Posvetovalne skupščine ali na svojo lastno pobudo Odbor ministrov obravnava ukrepe, potrebne za uresničitev cilja Sveta Evrope, kamor spada tudi sprejemanje konvencij in sporazumov ter skupnih politik vlad o posameznih vprašanjih. (odstavek a 15. člena Statuta Sveta Evrope, sprejet v Londonu, 5. maja 1949; Uradni list RS št. 23/1993)

¹⁶² Razen pristojnosti Posvetovalne skupščine, ki so opredeljene v 24., 28., 30., 32., 33. in 35. členu, Odbor ministrov obvezujoče odloča o vseh vprašanjih, ki se nanašajo na organizacijo in notranjo ureditev Sveta Evrope. V ta namen sprejema potrebna finančna in administrativna pravila. (16. člen Statuta Sveta Evrope, prav tam).

¹⁶³ Odbor ministrov lahko po potrebi ustanovi odbor in komisije, ki so svetovalne ali tehnične narave. (17. člen Statuta Sveta Evrope, prav tam).

¹⁶⁴ S sklepom Odbora ministrov Sveta Evrope glede povabila državam opazovalkam k udeležbi na rednih sestankih Odbora ministrov, sprejetim 12. julija 2006, je bilo odločeno, da od septembra 2006 države opazovalke lahko *in camera* opazujejo tudi redne sestanke Odbora ministrov.

6. Države s statusom opazovalke lahko imenujejo stalnega opazovalca pri Svetu Evrope.
7. Odbor ministrov lahko po posvetovanju s Parlamentarno skupščino mednarodni medvladni organizaciji, ki je pripravljena s Svetom Evrope tesno sodelovati in za katero se šteje, da je sposobna pomembno prispevati k njenemu delu, podeli status opazovalke z vsemi pravicmi, ki so določene v II., III. in IV. členu za države s statusom opazovalke.
8. Odbor ministrov lahko suspendira in status opazovalke po posvetovanju s Parlamentarno skupščino odpove.

Vir: Benoît-Rohmer in Klebes (2006, 189–190).